

LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTISUUNNITELMA SAARIKAN ALUEELLA 2013 - 2016

SAARIKAN LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTISUUNNITELMA

TIIVISTELMÄ

1. SUUNNITELMAN JOHDANTO JA VALMISTELUPROSESSI

2. LASTEN JA NUORTEN ELINOLOT JA HYVINVOINTI SAARIKAN ALUEELLA

2.1. TILASTOLLINEN HYVINVOINTITIEDO

- 2.1.1. Väestö ja elinolot
- 2.1.2. Työllisyys ja toimeentulo
- 2.1.3. Varhaiskasvatus ja koulutus
- 2.1.4. Terveys
- 2.1.5. Sosiaalipäivystys
- 2.1.6. Lähisuhde- ja perheväkivalta sekä rikollisuus
- 2.1.7. Lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun tarve

2.2. KOKEMUKSELLINEN HYVINVOINTITIEDO

- 2.2.1. 3. ja 6. –luokkalaisten kokemukset
- 2.2.2. 9. –luokkalaisten kokemukset
- 2.2.3. Vanhemmilta ja kuntalaisilta kerätty tieto
- 2.2.4. Kouluterveyskyselyt

2.3. PALVELUN TUOTTAJILTA KERÄTTY KOKEMUKSELLINEN TIETO

- 2.3.1. Palveluntuottajien kokemukset kyselyn perusteella
- 2.3.2. Palvelun tuottajien näkemykset Learning Cafe –tilaisuuksien perusteella:
- 2.3.3. Päätäjien Learnin Cafe –tilaisuudessa kerätty kokemuksellinen tieto

3. LASTEN, NUORTEN JA PERHEIDEN PALVELUT SAARIKAN ALUEELLA

3.1. LASTEN, NUORTEN JA PERHEIDEN HYVINVOINTIA EDISTÄVÄT, TUKEVAT JA ONGELMIA EHKÄISEVÄT PALVELUT

- 3.1.1. Neuvolapalvelut
- 3.1.2. Varhaiskasvatus
- 3.1.3. Lapsiperheiden kotipalvelu ja ehkäisevä perhetyö
- 3.1.4. Koulujen oppilashuolto opiskelijahuolto
- 3.1.5. Perusterveydenhuolto
- 3.1.6. Perheneuvola
- 3.1.7. Lasten ja nuorten terapiapalvelut
- 3.1.8. Vammaisten lasten ja nuorten palvelut ja kuntoutusohjaus
- 3.1.9. Perheoikeudelliset palvelut
- 3.1.10. Aikuissosiaalityön palvelut perheille
- 3.1.11. Ehkäisevä päihdetyö
- 3.1.12. Kuntien vapaa-aikapalvelut – nuoriso-, liikunta- ja kulttuuripalvelut sekä nuorten osallisuus
- 3.1.13. Seurakuntien ja järjestöjen lapsi-, nuoriso- ja perhetyö

3.2. LASTEN JA NUORTEN KASVUA JA KEHITYSTÄ KORJAAVAT PALVELUT

- 3.2.1. Perheneuvola ja muut terapiapalvelut
- 3.2.2. Nuorten ja perheiden päihdepalvelut
- 3.2.3. Lasten ja nuorten psykiatriset palvelut
- 3.2.4. Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu

3.3. LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTIIN VAIKUTTAVAT AIKUISTEN PALVELUT

- 3.3.1. Mielenterveys- ja päihdepalvelut
- 3.3.2. Psykologipalvelut

3.4. HENKILÖSTÖRESURSSIT

4. LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTISUUNNITELMA

4.1. TAVOITE JA PÄÄMÄÄRÄT

4.2. KEHITTÄMISTARPEET, TOIMENPIDE-EHDOTUKSET JA VASTUUTAHOT

4.2. SUUNNITELMAN SEURANTA JA ARVIOINTI

Lähteet

Liitteet

TIIVISTELMÄ

Tämä Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on laadittu SoTe kuntayhtymän / Perusturvaliikelaitos Saarikan alueelle, joka käsittää Kannonkosken, Karstulan, Kivijärven ja Kyyjärven kunnat sekä Saarijärven kaupungin. Sosiaali- ja terveystyöt on järjestetty yhtenäisesti koko alueelle Saarikan kautta. Myös alueen varhaiskasvatuspalvelut ja sivistyspalvelut tekevät tiivistä yhteistyötä ja palvelut on järjestetty mahdollisimman yhdenmukaisesti koko alueella.

Saarikan alueen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma sisältää tietoja lasten, nuorten ja heidän perheidensä elinoloista, työllisyydestä ja toimeentulosta sekä palveluiden käytöstä vuosina 2009 - 2011. Lisäksi suunnitelmaan on koottu lasten, nuorten ja heidän vanhempiensa sekä perheiden parissa työskentelevien työntekijöiden kokemuksia ja näkemyksiä. Suunnitelmaan on sisällytetty myös tietoa henkilöstöresursseista, joilla kunnat ja Saarikka tarjoavat palveluja perheille.

Lapsille, nuorille ja heidän perheilleen **tarjottavat palvelut** on jaettu **hyvinvointia edistäviin, tukeviin ja ongelmia ehkäiseviin palveluihin sekä kasvua ja kehitystä korjaaviin** palveluihin. Lisäksi on kuvattu lasten ja nuorten hyvinvointiin vaikuttavia aikuisten palveluja.

Saarikan alueen väestö on vanhuspainotteista ja alueen väestö on viime vuosina vähentynyt. Alueella on kuitenkin edelleen kokonaisuutena kattavat palvelut lapsille, nuorille ja heidän perheilleen.

Alueen lapsiperheiden ongelmat noudattelevat samaa suuntaa kuin maakunnassa ja valtakunnassa keskimäärin; vanhempien työttömyys, toimeentulon ongelmat, mielenterveyden ongelmat sekä päihteiden käyttö rasittavat perheiden hyvinvointia eniten. Alueen väestöllä on keskimääräistä enemmän psykiatrisen hoidon tarvetta ja lasten psykiatristen palvelujen puute ja huono saatavuus korostuukin palvelujen arvioinnissa.

Palvelujen **painopiste pyritään kääntämään korjaavista erityispalveluista palveluista ehkäiseviin ja avohuollon ja -hoidon peruspalveluihin sekä varhaisen tuen palveluihin**. Siinä yhteydessä myös peruspalveluiden erityisen tuen mahdollisuuksia joudutaan tarkastelemaan ja kehittämään.

Suunnitelman valmistelutyön yhteydessä järjestettyjen kuulemistilaisuuksien perusteella keskeisimmiksi **kehittämistarpeiksi alueella nousivat lapsiperheiden kotipalvelun järjestäminen sekä lasten ja nuorten harrastustoiminnan tukeminen kuntien toimesta**. Kehittämistarpeiksi nostettiin myös **kuntakeskusten viihtyisyyden lisääminen** sekä **varhaisen tuen ja peruspalveluiden erityisen tuen palvelujen turvaaminen ja monipuolistaminen**. Korjaavien palvelujen osalta suurin haaste on **lasten psykiatristen palvelujen puute**. Viranomaisten tavoitettavuus, palveluiden saatavuus ja palveluiden riittävä resursointi sekä viranomaisten välisen yhteistyön tiivistäminen nousivat esille keskustelutilaisuuksissa ja kyselyvastauksissa. **Lasten ja nuorten huomioimista aikuisten palveluissa toivottiin tehostettavan**.

1. SUUNNITELMAN JOHDANTO JA VALMISTELUPROSESSI

Vuoden 2008 alusta voimaan tulleen lastensuojelulain 12 §:n mukaan kunnan tai useamman kunnan on yhdessä laadittava suunnitelma lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi sekä lastensuojelun järjestämiseksi ja kehittämiseksi. Suunnitelma hyväksytään kunkin kunnan kunnanvaltuustossa ja tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa. Suunnitelma on otettava huomioon kuntalain (365/1995) 65 §:n mukaista talousarvioita ja –suunnitelmaa laadittaessa. Suunnitelma on jatkossa osa kunnan vakiintunutta toiminnan suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin vuosirytmää.

Eri toimijoiden kanssa yhdessä laadittu suunnitelma varmistaa, että kunnan lasten hyvinvointiin liittyvä toiminta on tavoitteellista, suunnitelmallista sekä pitkäjänteistä ja että se perustuu yhteistoimintaan ja kumppanuuteen. Suunnitelmassa päätöksentekijät määrittävät kunnan lapsi- ja lastensuojelupolitiikan keskeisen sisällön ja painopisteet sekä varaavat toiminnan ja sen kehittämisen edellyttämät voimavarat. Palvelujärjestelmästä vastaavat johtajat varmistavat lasten ja perheiden tarpeiden mukaisesti kehittyvän palveluvalikon ja palvelujen toimivuuden sekä huolehtivat riittävästä asiakastyön tukijärjestelmästä.

Suunnitelmassa kuvataan lasten ja nuorten kasvuoloja alueella, kasvuolojen riskitekijöitä, hyvinvoinnin tilaa, lasten, nuorten ja perheiden palveluiden nykytilaa, ennakoituja muutoksia sekä kehittämistarpeita. Suunnitelmaan on saatu kuntakohtaisia tietoja palveluista kuntien toimintakertomuksista sekä viranhaltijoilta kyselyjen kautta. Toimintakertomusten ja kyselyjen kautta saadut tiedot ovat määrältään ja laadultaan kunnittain erilaisia.

Suunnitelmassa linjataan palveluiden kehittämistarpeiden toteuttamista ja toteuttamisen aikataulua sekä lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun kehittämistä ja resursointia.

Kunta vastaa siitä, että ehkäisevä lastensuojelu sekä lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaiseksi kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää (Ls111§). Ehkäisevää lastensuojelua tulee toteuttaa sekä kunnan kaikissa peruspalveluissa että lastensuojelussa.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman toimeenpanoa seurataan vuosittain tilinpäätöksen ja toimintasuunnitelman laatimisen yhteydessä. Suunnitelman toteutumisesta tiedotetaan päättäjille, kuntalaisille ja yhteistyötoimijoille.

SoTe kuntayhtymä / Perusturvaliikelaitos Saarikan yhteistoiminta-alueen muodostavat Kannonkosken, Karstulan, Kivijärven, Kyyjärven ja Saarijärven kunnat.

Kuva 1. SoTe kuntayhtymä / Perusturvaliikelaitos Saarikan yhteistoiminta-alue

SoTe kuntayhtymä / Perusturvaliikelaitos Saarikka on aloittanut toimintansa vuoden 2009 alusta. Saarikan yhteistoiminta-alueella lastensuojelun Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laatiminen on aloitettu vasta vuonna 2010, koska koko Saarikan yhteistoiminta-alueelle haluttiin laatia yhteinen suunnitelma. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman valmistelutyöhön nimettiin työryhmä, joka vastasi suunnitelman työstämisestä ja valmistumisesta. Työryhmän jäsenet edustivat koko Saarikan aluetta omassa osaamisalueessaan.

Työryhmän kokoonpano

- neuvola, koulu ja opiskeluterveydenhuollon vastuualueen esimies vastaava terveydenhoitaja Tuula Mäkinen
- terveydenhoitaja Liisa Mattila (neuvola, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto)
- terveyskeskuspsykologi Leena Halttunen-Vierimaa (terapiapalvelut)
- sosiaalityöntekijä Kati Kurkipuro (työryhmän puheenjohtaja) (lastensuojelu)
- terveyskeskuslääkäri Satu Jokelainen / Ulla Palmu (lääkäripalvelut)
- psykologi Kirsi Pollari (mielenterveyskeskus)
- perhe- ja sosiaalipalveluiden vastuualueen esimies vastaava sosiaalityöntekijä Tiina Mankonen (työryhmän sihteeri)
- hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen palvelualueen esimies palvelujohtaja Pirjo Kohonen / Heli Vertanen.

Suunnitelman laatimista varten työryhmä kokosi tarvittavaa tietoa ja näkemystä kaikilta lapsille ja nuorille sekä heidän perheilleen palveluja tarjoavilta palveluntuottajilta. Suunnitelman kokoamisesta vastasi suunnitelma-työryhmä oman työnsä ohella.

Saarikan alueen varhaiskasvatus, vapaa-aika, kulttuuri, poliisi, koulu, asuntotoimi, tekninen toimi, seurakunnat ja järjestöt sekä Saarikan neuvolapalvelut, terapiapalvelut, mielenterveyspalvelut, päihdepalvelut, terveydenhoito ja perhe- ja sosiaalipalvelut on kuultu keskustelutilaisuuksien ja kyselyjen kautta vuoden 2011 aikana.

Lapsia, nuoria ja heidän vanhempiaan on kuultu vuonna 2012 tekemällä vanhemmille ja muille kuntalaisille suunnattu nettikysely sekä kolmas-, kuudes-, ja yhdeksäsluokkalaisille suunnattu kysely koulun kautta toteutettuna.

Saarikan alueen kuntien ja palveluiden nykytilaa on tarkasteltu myös vuosien 2009 - 2011 tilastotietojen valossa. Kuntien päättäjiä on kuultu syksyllä 2012 erikseen järjestetyssä keskustelutilaisuudessa, jossa päättäjille on esitelty työryhmän valmistelemaa materiaalia.

Alueen Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa keskitytään 0-21-vuotiaisiin lapsiin ja nuoriin.

Luvussa 2 tehdään katsaus alueen lasten ja nuorten elinoloihin ja hyvinvointiin Saarikan alueella. Luvussa kuvataan lasten ja nuorten elinolojen ja hyvinvoinnin nykytilaa sekä tilastotietojen että kokemuksellisen tiedon kautta. Kuvauksen avulla pyritään avaamaan Saarikan yhteistoiminta- alueen paikallisia elinoloihin ja hyvinvointiin vaikuttavia haasteita.

Kolmannessa luvussa kuvataan alueen olemassa olevia palvelurakenteita ja niissä ilmeneviä haasteita suhteessa lasten, nuorten ja perheiden elinoloihin ja hyvinvointiin. Esitellyt palvelut on jaettu kasvua edistäviin, tukeviin ja ongelmia ehkäiseviin palveluihin sekä kasvua ja kehitystä korjaaviin palveluihin.

Suunnitelman loppuksi esitetään tulevaisuuden tavoitteet ja kehittämistarpeet sekä toimenpide-ehdotukset lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluiden kehittämiseksi. Suunnitelmassa sovitaan tai esitetään myös vastuutahot ja aikataulut toimenpiteille.

2. LASTEN JA NUORTEN ELINOLOT JA HYVINVOINTI SAARIKAN ALUEELLA

2.1. TILASTOLLINEN HYVINVOINTITIIETO

2.1.1. Väestö ja elinot

SoTe kuntayhtymä/Perusturvaliikelaitos Saarikka toimii viiden kunnan alueella: Kannonkoski, Karstula, Kivijärvi, Kyyjärvi ja Saarijärvi. Kuntayhtymän alueella asuu yhteensä vajaa 20 000 asukasta. Alueen väestö jakaantuu useiden kuntakeskusten ja kylien alueelle. Alueen väestö on huomattavasti ikääntyneempää kuin valtakunnallisesti keskimäärin. Ikääntyneen väestön määrän arvioidaan kasvavan edelleen.

Alueen hyvinvointisuunnitelmaa varten kerättyjen Hyvinvointi-indikaattoreiden mukaan alueen kunnissa perheistä on ollut lapsiperheitä vuonna 2010 seuraavasti:

Kannonkoski	Karstula	Kivijärvi	Kyyjärvi	Saarijärvi	Keski-Suomi	Koko maa
30 %	34 %	31.9 %	35 %	35.5 %	39.5%	40 %

Kaikissa alueen kunnissa lapsiperheiden määrä on laskenut vuodesta 2000 lukien jyrkemmin kuin koko maassa tai Keski-Suomessa keskimäärin.
Asukasluku kunnittain / SoTe ky:n ja Saarikan tilinpäätös 2011

	2009	2010	muutos	%	2011	muutos	%
Kannonkoski	1 587	1 577	-10	0.6	1544	-33	2.1
Karstula	4 564	4 507	-57	1.2	4 462	-45	1.0
Kivijärvi	1 365	1364	-1	0.1	1 334	-30	2.2
Kyyjärvi	1 536	1 508	-28	1.8	1 503	-5	0.3
Saarijärvi	10 666	10 580	-86	0.8	10 380	-200	1.9
Yhteensä	19 718	19 536	-182	0.9	19 223	-313	1.6

Asukasluku on laskenut kaikissa alueen kunnissa vuodesta 2009 alkaen.

Alueen ikäluokat, ennuste vuoteen 2025 saakka / SoTe ky:n ja Saarikan Palveluiden järjestämissuunnitelma 2012 - 2015

Vuosi	2010	2015	2020	2025
Sote yhteensä	19 645	19 012	18 649	18 388
Ikäluokat yhteensä				
0 – 6	1 315	1278	1 255	1 220
7 – 16	2 098	1 901	1 874	1 852
17 – 19	696	581	530	528
20 – 64	10 655	9 780	8 961	8 308
65 – 74	2 470	2 882	3 263	3175
75 – 84	1 779	1846	1952	2391
85 -	632	744	814	914

Ennusteen mukaan lasten, nuorten ja työikäisten määrä tulee vähenemään koko alueella edelleen ja yli 64-vuotiaiden määrä tulee kasvamaan huomattavasti.

Alueen lapsiväestö, ennuste vuoteen 2025 saakka / Palveluiden järjestämissuunnitelma 2012 - 2015

0-19 –vuotiaita	2010	2015	2020	2025
Kannonkoski	341	346	355	366
Karstula	927	855	812	785
Kivijärvi	303	245	233	229
Kyyjärvi	303	250	222	207
Saarijärvi	2 235	2 064	2 037	2 013
Yhteensä	4 109	3 760	3 659	3 600

Lasten ja nuorten määrän ennustetaan kasvavan vuoteen 2025 mennessä Kannonkoskella ja vähenevän alueen muissa kunnissa.

Yksinhuoltajaperheitä kaikista perheistä % v. 2010 / THL:n Hyvinvointi-indikaattorit

	Kannonkoski	Karstula	Kivijärvi	Kyyjärvi	Saarijärvi
Yksinhuoltajaperheitä	13.8 %	16.9 %	17 %	15 %	18.5 %

Yksinhuoltajaperheillä tarkoitetaan tässä taulukossa yhden vanhemman kanssa asuvia lapsia. Vuodesta 2000 yksinhuoltajaperheiden määrä on kasvanut koko maata ja Keski-Suomea enemmän kaikissa muissa kunnissa Saarikan alueella paitsi Kyyjärvellä. Kyyjärvellä yksinhuoltajaperheitä on hiukan vähemmän kuin vuonna 2000.

Ahtaasti asuvia lapsiperheitä kaikista perheistä % v. 2010 / THL:n Hyvinvointi-indikaattorit

	Kannonkoski	Karstula	Kivijärvi	Kyyjärvi	Saarijärvi
Ahtaasti asuvia lapsiperheitä	42 %	40 %	44.5 %	38 %	34.1 %

Indikaattori ilmaisee ahtaasti asuvien lapsiasuntokuntien osuuden prosentteina kaikista lapsiasuntokunnista. Lapsiasuntokunta on asuntokunta, jossa on vähintään yksi alle 18-vuotias henkilö. Asunto on ahtaasti asuttu, jos siinä asuu enemmän kuin yksi henkilö huonetta kohti, kun keittiötä ei lasketa huonelukuun (määritelmä vuodesta 1990 lähtien).

Ahtaasti asuvien lapsiasuntokuntien määrä on vähentynyt vuodesta 2000 lukien Saarijärvellä, Karstulassa ja Kivijärvellä. Kyyjärvellä lukumäärä on pysynyt samana ja Kannonkoskella ahtaasti asuvien lapsiasuntokuntien määrä on kohonnut.

2.1.2. Työllisyys ja toimeentulo

Työllisyys

Saarikan alueella sekä nuorten että pitkäaikaistyöttömien osuudet ovat maan korkeimpien joukossa. Keski-Suomessa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli helmikuussa 2012 13,4 %, mikä on toiseksi korkein luku koko maassa. Saarikan alueella työttömiä työnhakijoita oli enemmän kuin vuosi sitten. Alle 25-vuotiaita työttömiä nuoria oli kaikista työttömistä työnhakijoista 13,9 %. Työttömien työnhakijoiden määrässä suhteessa työvoiman määrään on Saarikan alueen kuntien välillä eroa suurimmillaan 4.6 %. Suurinta työttömyys on Saarijärvellä ja pienintä Kivijärvellä.

Työttömät työnhakijat helmikuussa 2012 kunnittain Saarikan alueella /Keski-Suomen työllisyyskatsaus

Kunta	Työvoima	työttömät	%	yli vuoden työttömänä olleet
Kannonkoski	608	89	14.6 %	17
Karstula	1 880	285	15.2 %	50
Kivijärvi	445	52	11.7 %	8
Kyyjärvi	634	80	12.6 %	15
Saarijärvi	4 537	738	16.3 %	148

Työttömät työnhakijat kunnittain / muutos helmikuu 2011 -> helmikuu 2012 / Keski-Suomen työllisyyskatsaus

Kunta	työttömät 2011	työttömät 2012	muutos
Kannonkoski	95	89	-6
Karstula	258	285	+27
Kivijärvi	52	52	0
Kyyjärvi	72	80	+8
Saarijärvi	725	738	+13

Työttömien työnhakijoiden määrä on vähentynyt vuodesta 2011 vuoteen 2012 Kannonkoskella, pysynyt ennallaan Kivijärvellä ja lisääntynyt Karstulassa, Kyyjärvellä ja Saarijärvellä.

Karstulassa ja Saarijärvellä oli vuonna 2012 kuntouttavan työtoiminnan piirissä lapsiperheitä tai etävanhempia (ei lapsen kanssa asuvia vanhempia) yhteensä 9. Muissa kunnissa ei ole kuntouttavan työtoiminnan piirissä perheellisiä henkilöitä.

Alle 25-vuotiaat työttömät työnhakijat kunnittain vuosina 2009 – 2012 / Työ ja elinkeinoministeriön tilastot

Kunta	2009	2010	2011	2012	muutos 2009 ->2012
Kannonkoski	6	4	6	4	-2
Karstula	28	22	18	19	-9
Kivijärvi	5	4	6	8	+3
Kyyjärvi	13	8	7	7	-6
Saarijärvi	84	81	67	61	-23
Keski-Suomi	2 396	2 370	2 151	2 308	-88

Nuorten työttömyys on lisääntynyt Kivijärvellä ja laskenut alueen muissa kunnissa. Alueella toteutetut useat hankkeet ja toimenpiteet nuorten työllisyyden tukemiseksi ovat vaikuttaneet nuorten työttömien määrään (esim. Yhteistyöllä tuloksiin, etsivä nuorisotyö, Visio-säätiön hankkeet).

Toimeentulo

Tilastotietojen valossa Saarikan alueen lasten pienituloisuusaste on huomattavasti koko maan lasten pienituloisuusastetta korkeampi. Toimeentulotukea saavia lapsiperheitä ei kuitenkaan alueen kunnissa ole samassa suhteessa. Ainoastaan Kivijärvellä ja Kyyjärvellä toimeentulotukea saaneiden lapsiperheiden määrä on suurempi kuin koko maan luku.

Hyvinvointi-indikaattoreiden mukaan lasten pienituloisuusaste kaikista lapsista oli Saarijärvellä, Karstulassa ja Kyyjärvellä 20 %, Kannonkoskella 24 %, Kivijärvellä 31 % ja koko maassa 15 %.

Toimeentulotukea sai lapsiperheistä Saarijärvellä 7 %, Karstulassa 4 %, Kyyjärvellä 11.1 %, Kannonkoskella 6.1 %, Kivijärvellä 12.1 % ja koko maassa 9 %

Toimeentulotukea saaneet lapsiperheet ja etävanhemmat 2012 / Saarikan tilastot

Toimeentulotukea saaneita lapsiperheitä tai etävanhempia oli toukokuussa 2012 seuraavasti:			
Toimeentulotukea saaneet	kotitaloudet	lapsiperheet	etävanhemmat
SoTe	4662	227	73
Kannonkoski	174	15	4
Karstula	500	44	12
Kivijärvi	265	20	4
Kyyjärvi	179	15	5
Saarijärvi	1635	133	48

Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet nuoret % 18-24 vuotiaista / THL:n hyvinvointi-indikaattorit 2010

Toimeentulotukea saaneet nuoret 2010						
Kannonkoski	Karstula	Kivijärvi	Kyyjärvi	Saarijärvi	Koko maa	Keski-Suomi
ei lukua	ei lukua	ei lukua	ei lukua	1.7 %	2.9 %	3.8 %

Indikaattori ilmaisee kalenterivuoden aikana toimeentulotukea saaneiden 18 - 24-vuotiaiden osuuden prosentteina vastaavanikäisestä väestöstä. Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneita ovat vuoden aikana vähintään 10 kuukautena toimeentulotukea saaneet. Pitkäaikaisesti toimeentulotukea saaneet nuoret ovat usein syrjäytymisvaarassa olevia. Tietosuojan vuoksi alle viiden tapauksen kuntakohtaisia tietoja ei julkisteta.

2.1.3. Varhaiskasvatus ja koulutus

Kannonkoskella varhaiskasvatukseen sisältyvät päiväkotit, ryhmäperhepäivähoito sekä leikkitoiminta. Vuorohoitoa toteutetaan ryhmäperhepäivähoidossa. Lapsia on ollut hoidon piirissä vuonna 2011 Kannonkosken kunnan talousarvion 2012 mukaan yhteensä keskimäärin 35 kuukaudessa. Esiopetus sekä aamu- ja iltapäivätoiminta ovat Kannonkosken koulun vastuulla. Esiopetusoppilaita on ollut keväällä 2011 17 ja syksyllä 15. Aamu- ja iltapäivätoiminnassa on ollut oppilaita vuonna 2011 14. Erityislastentarhan opettajan palvelut hankitaan ostopalveluna Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen kiertävältä erityislastentarhanopettajalta.

Kannonkoskella on peruskoulun yhtenäiskoulu kirkonkylässä. Koulu on uusi ja tiloiltaan toimiva. Perusopetuksessa on ollut oppilaita Kannonkosken kunnan talousarvion 2012 mukaan vuoden 2011 keväällä 160 ja syksyllä 152. Kannonkoskisilla on mahdollisuus opiskella Saarijärven kansalaisopiston ja Pohjoisen Keski-Suomen musiikkiopiston opetuksen piirissä vapaa-aikanaan.

Karstulassa tarjottiin vuonna 2011 päivähoitoa päiväkodissa, ryhmäperhepäiväkodissa sekä perhepäivähoidossa. Vuorohoitoa tarjottiin ryhmäperhepäiväkodissa. Päivähoidon piirissä oli vuoden 2011 lopussa tilinpäätöskertomuksen mukaan yhteensä 149 lasta. Vuoteen 2010 verrattuna Karstulan päivähoitopalvelujen kysyntä pysyi ennallaan vuonna 2011. Päivähoito tarjosi myös pienimuotoista kerhotoimintaa yhteistyössä seurakunnan kanssa. Erityislastentarhanopettajan palvelut tuotetaan omalla henkilöstöllä (kyläkoulujen esiopetus ja elto-palvelut yhdellä työntekijällä).

Erityistä tukea tarvitsevia lapsia on hoidossa noin 20 (sisältää kaikki kehitysviiveet). Erityislastentarhanopettajan palveluja on nyt hyvin saatavana kiertävän Kelton avulla. Erityistä tukea tarvitsevalle lapselle on tarjottavana omahoitajasysteemi, puheterapeutti, toimintaterapeutti, kiertävä erityislastentarhanopettaja ja perhetyö.

Karstulassa on peruskoulun yhtenäiskoulu keskustassa sekä kaksi alakoulua kyläkouluina. Erityisopetuksen piirissä oli Karstulan kunnan tilinpäätöskertomuksen mukaan vuonna 2011 yhteensä 27 oppilasta eli 4.6 % oppilaiden määrästä (437 oppilasta). Oppilailta on erityisen tuen päätös ja HOJKS (henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma). Tolppilan ja Laaksolan kouluilla sekä Vastingin koululla on aamu- ja

iltapäivätoimintaa. Rantakylällä yksittäisiin aamu- tai iltapäivähoidon tarpeisiin on vastattu yhteistyössä perhepäivähoidon kanssa.

Karstulassa on myös lukio sekä Kristillinen kansanopisto. Kansalaisopisto, musiikkiopisto ja Käsityötaalo tarjoavat erilaisia opiskelumahdollisuuksia vapaa-ajalla.

Kivijärvellä tarjotaan päivähoitopalveluja päiväkodin, perhepäivähoidon, ryhmäperhepäivähoidon ja esiopetuksen palvelujen kautta. Aamu- ja iltapäivähoitoa tarjotaan ryhmäperhepäivähoidossa. Kivijärvi hankkii ostopalveluna kiertävän erityislastentarhanopettajan palvelut Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskukselta. Vuoden 2011 lopussa lapsia oli päivähoiton piirissä Kivijärven kunnan tilinpäätöskertomuksen mukaan 34. Esikoululaisia oli 13.

Kivijärvellä on peruskoulun yhtenäiskoulu kirkonkylässä. Yksilöllisen opetussuunnitelman mukaisesti opiskelevat on integroitu yleisopetukseen. Oppilaita oli Kivijärven kunnan tilinpäätöskertomuksen mukaan 20.9.2011 yhteensä 127. Kivijärveläisillä on mahdollisuus opiskella kansalaisopiston ja musiikkiopiston opetuksen piirissä vapaa-aikanaan.

Kyyjärven päivähoitopalvelut sisältävät päiväkotihoidon, ryhmäperhepäivähoidon ja perhepäivähoidon. Kiertävän erityislastentarhanopettajan palvelut hankitaan ostopalveluna. Päivähoito sisältää myös vuorohoidon. Päivähoidon piirissä oli vuonna 2011 yhteensä 35 lasta.

Kyyjärvellä on peruskoulun yhtenäiskoulu kirkonkylässä. Kyyjärven kunnan talousarvion 2012 mukaan Kyyjärven arvioitu oppilasmäärä vuonna 2011 on ollut 148. Esiopetuksen piirissä on arvioitu olevan 13 oppilasta ja erityistä tukea saavia oppilaita 1 eli yhteensä 9.5 % oppilaiden määrästä. Koululaisten iltapäivätoimintaa on kattavasti Kyyjärvellä 1-2 luokkalaisille, mahdollisuuksien mukaan myös kolmasluokkalaisille.

Saarijärvellä oli vuoden 2011 lopussa Saarijärven kaupungin tilinpäätöskertomuksen mukaan kokopäiväisissä päiväkodeissa yhteensä 124 hoitopaikkaa. Omassa kodissa työskentelevillä perhepäivähoitajilla oli hoidossa vuoden lopussa 101 lasta. Ryhmäperhepäivähoitajilla oli hoidossa 95 lasta. Ryhmäperhepäiväkoteja oli kahdeksan. Vuorohoidossa oli vuoden 2011 lopussa 27 lasta. Vuorohoidon tarve kasvoi vuoden 2011 aikana. Kaupungin alueella toimii viisi päiväkotia. Päivähoidon piirissä oli vuoden 2011 lopussa yhteensä 470 lasta. Kahdessa päiväkodissa on integroidut erityisryhmät ja sen lisäksi kahdessa muussa päiväkodissa työskentelee erityisopettaja. Lisäksi ostetaan kiertävän erityislastentarhanopettajan palveluja.

Esiopetusta sai keväällä 2011 117 lasta ja syksyllä 100 lasta. Jokainen esiopetusikäinen lapsi sai esiopetusta. Esiopetusta järjestetään kaikissa päiväkodeissa sekä haja-asutusalueella tarpeen mukaan. Koululaisten aamu- ja iltapäivähoidon piirissä oli vuoden lopussa 89 lasta. Koululaisten aamu- ja iltapäivähoitoa järjestettiin Paavolan päiväkodissa sekä Kalmarin, Lanneveden, Tarvaalan ja Pylkönmäen esiopetusryhmien yhteydessä ja vuorohoitoa tarvitseville lapsille Aarnontielle. Syyslukukaudella iltapäivätoimintaa järjestettiin myös Linnan koululla.

Saarijärvellä annettiin perusopetusta Herajärven koululla (alakoulu) ja 8 kyläkoululla taajama-alueen ulkopuolella sekä Keskuskoululla (yläkoulu) keskustassa. Keskuskoululla toimii Jopo - joustavan opetuksen luokka.

Saarijärvellä on myös lukio, joka toteutuu kaksisarjaisena sekä Pohjoisen Keski-Suomen oppimiskeskuksen opetuspisteet Tarvaalassa ja Kolkanlahdessa. Kansalaisopisto ja musiikkiopisto tarjoavat erilaisia opiskelumahdollisuuksia vapaa-ajalla.

Lasten päivähoidossa olleet 3-5 vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä / THL:n tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet

	2009	2010	2011
Kannonkoski	52.1	42.1	48.6
Karstula	61.1	71.4	72.1
Kivijärvi	40.9	38.0	58.1
Kyyjärvi	57.5	86.8	68.4
Saarijärvi	64.1	61.9	67.0
Keski-Suomi	57.0	57.5	58.1
Koko maa	66.6	67.0	67.7

Etsivän nuorisotyön asiakasmäärä vuonna 2011 (15-29 vuotiaista):

Kunta	nuoria kunnassa	tavattuja asiakasnuoria yht.	%
Kannonkoski	161	11	6.8
Karstula	592	43	7.3
Kivijärvi	194	24	12.4
Kyyjärvi	224	9	4.0
Saarijärvi	1 479	78	5.3

Etsivää nuorisotyötä on tarjolla kaikissa Saarikan alueen kunnissa, mutta se on organisoitu hiukan erilailla joka kunnassa. Kannonkosken ja Kivijärven alueella työskentelee yksi yhteinen etsivä nuorisotyöntekijä, samoin Kyyjärven ja Perhon alueella. Karstulassa työskentelee yksi etsivä nuorisotyöntekijä ja Saarijärvellä kaksi.

Kysely kouluille vuonna 2010

Saarikan alueen kouluille toteutettiin vuonna 2010 kysely, jossa kysyttiin koulujen henkilöstön näkemystä palvelun toteuttamiseen ja resurssien riittävyteen.

Kyselyvastauksia palautui Kannonkoskelta, Karstulasta, Kyyjärveltä ja Saarijärveltä, mutta ei kaikista ko. kuntien kouluista. Vastajana oli useimmissa oppilashuoltoryhmä tai opiskelijahuoltoryhmä. Kuntakohtaisen vastausprosentin satunnaisuuden vuoksi vastausten kuntakohtainen yksilöiminen on haasteellista. Vastauksista on koottu seuraava yhteenveto.

Erityisen tuen tarpeen syitä ilmoitettiin olevan oppimisvaikeudet, sosiaaliset perusteet, tarkkaavaisuus- ja – käytösongelmat, fyysisen tai psyykkisen sairauden vuoksi tuen tarve, ADHD, asberger ja autistismi.

Kouluille on perustettu oppilashuoltotyöryhmät ja lukioihin opiskelijahuoltoryhmä. Koulujen tarjoamiin palveluihin kuuluvat perusopetus, kodin ja koulun välinen yhteistyö, lakisääteinen oppilashuoltotyö moniammatillisena yhteistyönä hyvinvoinnin tukemiseksi, aamu- ja iltapäivätoiminta, kerhotoiminta, koulunkäyntiavustajat, nivelvaiheen työskentely, koulu-, perhe- ja vanhempainillat sekä koulun www-sivut.

Moniammatillisen oppilashuoltotyön tavoitteena on ehkäistä ongelmia ja etsiä ratkaisuja tukea tarvitsevien oppilaiden auttamiseksi sekä koulun toimintakulttuurin ja toimintatapojen kehittäminen. Erityisopettajan palvelujen saatavuus vaihtelee alueen kunnissa; toisissa kunnissa palveluja on hyvin saatavilla, toisissa kunnissa tarve on suurempi kuin mihin resurssit riittävät.

Kyselyjen vastausten perusteella kouluilla on joskus tilanteita, jolloin erityisen tuen tarpeessa olevalle lapsille ei ole mahdollista järjestää koulussa erityistä tukea tai sairaalakoululaisen erityisen tuen tarpeeseen ei ole mahdollista vastata. Kaikissa kouluissa ei ole joustavien opetusjärjestelyjen lisäksi muita keinoja, joissakin kouluissa erityisopettaja - resurssi ei ole riittävä.

Kyselyyn vastanneissa kouluissa kaikille erityisen tuen tarpeessa oleville lapsille, joille on tehty erityisopetussiirtopäätös tai jotka opiskelevat luokkamuotoisessa erityisopetuksessa on tehty HOJKS (henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma). Vastausten mukaan HOPS (henkilökohtainen oppimissuunnitelma) on tehty tehostetun tuen vaiheessa oleville lapsille.

2.1.4. Terveys

Fyysinen terveys

Lasten fyysistä ja psyykkistä kasvua seurataan tarkimmin äitiys- ja lastenneuvolakäyntien sekä kouluterveydenhuollon käyntien yhteydessä. Saarikan alueen äitiysneuvoloihin toteutui asiakaskäyntejä vuonna 2011 yhteensä 2660, lastenneuvoloihin 3736, perhesuunnitteluneuvola 1743 käyntiä ja koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoon 2349 käyntiä.

Vuonna 2012 äitiysneuvolakäyntejä oli 2909, lastenneuvolakäyntejä oli 3 205, perhesuunnitteluneuvola käyntejä 1522 ja koulu- ja opiskeluterveydenhuollon käyntejä 3023.

Vammaispalvelulain mukaisia palveluja tarjotaan Saarikan alueelle vammaispalveluiden sosiaalityöntekijän ja palveluohjaajan toimesta.

Vammaispalvelulain mukaiset palvelut lapsiperheille v. 2011 (asiakkaita kpl)

Kunta	vamma vanhemmalla	vamma lapsella	yhteensä
Kannonkoski	-	6	6
Karstula	-	9	9
Kivijärvi	-	2	2
Kyyjärvi	-	5	5
Saarijärvi	1	16	17

Lapsen vammaistuki / saajat 31.12.2012 / Kelan raportit 2011

	Kannonkoski	Karstula	Kivijärvi	Kyyjärvi	Saarijärvi	Yhteensä
0-4v.	-	-	-	-	13	13
5-9v.	4	10	5	7	34	60
10-14v.	-	10	4	-	15	29
15-19v.	-	-	-	-	-	-
Yhteensä	4	20	9	7	62	102

Kehitysvammaisten lasten määrä vuoden 2012 lopussa (kehitysvammadiagnoosi) / Saarikan tilastot

Saarikan alueella	Lapsia	Erytyshuoltosuunnitelmia	palvelusuunnitelmia	vammaistuki
yhteensä	28	24	24	28

Kaikki kehitysvammadiagnoosin saaneet lapset saavat jotakin vammaistukea. Tukea saavat joka kunnassa myös muulla tavalla vammautuneet tai sairaat lapset. Erytyshuoltosuunnitelmia ja palvelusuunnitelmia puuttuu vielä Saarijärvellä muutamalta lapselta.

Kansantauti-indeksillä arvioituna SoTe kuntayhtymän alueen väestön terveystilanne on huomattavasti huonompi kuin valtakunnassa keskimäärin. Alueen väestön ikärakenne selittää osittain huonoa terveystilannetta erityisesti sydän- ja verisuonitautien osalta. Koko alueella on kuitenkin valtakunnan keskiarvoa huonompi tilanne myös diabeteksen, nivelreuman ja astman osalta.

Sairastavuusindeksi, ikävakioitu / THL:n Hyvinvointi-indikaattorit 2010 (vertailuluku on 100)

Saarijärvi	Karstula	Kyyjärvi	Kannonkoski	Kivijärvi
109	126	121	127	134

Psykinen terveys

Kansantauti-indeksillä arvioituna kuntayhtymän alueen aikuisilla ilmenee psykoosisairauksia huomattavasti enemmän kuin valtakunnassa keskimäärin kaikkien muiden kuntien paitsi Kyyjärven alueella. Indeksillä arvioituna psykoosisairauksien määrä on alueella myös huomattavasti korkeampi kuin Keski-Suomen sairaanhoitopiirissä keskimäärin. Psykoosisairauksien määrä on vähentynyt vuodesta 2007 Kannonkoskella ja Karstulassa, muissa alueen kunnissa psykoosisairauksien määrä on lisääntynyt.

Valtakunnallisesti on arvioitu, että noin joka kolmannella psykiatrisella potilaalla on alaikäisiä lapsia (Leijala ym. 2001). Saarikan mielenterveystoimistossa hoidossa olevista potilaista tehtiin kyselyseurannat syyskuussa 2010 ja toukokuussa 2012. Vastaanottotyötä tekevästä työntekijöistä kyselyyn vastasi 9 vuonna 2010 ja 8 vuonna 2012. Kyselyn tulokset on kirjattu alla olevana taulukkoon.

	Kysely 2010	Kysely 2012
Potilaita kaikkiaan	294	257
Potilaista alaikäisiä lapsia	26 %:lla	20 %:lla
Lapsia kaikkiaan	144	104
Alle kouluikäisiä	37 %	31 %
Peruskouluikäisiä	57 %	56 %
Peruskoulun suorittaneita	6 %	13 %
Perheessä 1 lapsi	45 %:lla	46 %:lla
Perheessä 2 lasta	33 %:lla	29 %:lla
Perheessä 3 lasta tai enemmän	22 %:lla	25 %:lla
Lapset asuvat kokoaikaisesti potilaan luona	55	34
Lapset asuvat osa-aikaisesti potilaan luona	1	0
Lapset asuvat toisen vanhemman luona	13	15
Lapset sijoitettuna	7	3
Potilaan diagnoosi:		
masennus	54 %:lla	52 %:lla
kaksisuuntainen mielialahäiriö	21 %:lla	19 %:lla
psykoosi	9 %:lla	10 %:lla

ahdistuneisuus- tai persoonallisuushäiriö, ADHD	16 %:lla	19 %:lla
Potilaista, joilla on alaikäisiä lapsia, päihdeongelma kirjattu	11 potilaalle	8 potilaalle

Vuonna 2011 vastaanottokäyntejä Saarijärven ja Karstulan mielenterveystoimistoissa oli 6297, päiväsairaalakäyntejä 1197, kuntoutumiskodin hoitopäiviä 1609 ja tuettujen asuntojen asumisvuorokausia 1262.

Psykiatrian laitoshoidon hoitajaksot 18 - 24 – vuotiailla / 1000 vastaavanikäistä (SOTKANet)

	2009	2010	2011
Kannonkoski	13.2	-	26.8
Karstula	7.2	7.4	7.6
Kivijärvi	-	-	-
Kyyjärvi	18.4	9.6	-
Saarijärvi	5.5	5.6	10.4

Erikoissairaanhoidon avohoitokäynnit / nuorisopsykiatria / 1000 13 – 17 – vuotiasta (SOTKANet)

	2009	2010	2011
Kannonkoski	60	63	25
Karstula	431	578	372
Kivijärvi	370	125	490
Kyyjärvi	257	134	225
Saarijärvi	418	571	594
Koko maa	615	682	753

Erikoissairaanhoidon avohoitokäynnit / lastenpsykiatria / 1000 0 – 12 –vuotiasta (SOTKANet)

	2009	2010	2011
Kannonkoski	10	5	31
Karstula	179	152	56
Kivijärvi	-	24	12
Kyyjärvi	-	-	50
Saarijärvi	128	208	186
Koko maa	198	209	213

Äänekosken nuorisopsykiatrian käynnit 2009 – 2011 / Sairaanhoidopiirin tilasto (vuoden 2011 määrissä mukana Kolikko-liikkuvan työryhmän käynnit)

	2009	2010	2011
Kannonkoski	4	-	2
Karstula	93	100	55
Kivijärvi	3	8	30
Kyyjärvi	1	6	21
Saarijärvi	206	271	297
Yhteensä	307	385	405

Perheneuvolapalveluita käytti vuonna 2011 Saarikan alueella 147 perhettä, joista asiakkaana oli yhteensä 114 alle 18-vuotiasta lasta.

Perheneuvolan asiakkaat ja niistä alle 18-vuotiaiden osuus

	2009		2010		2011	
Kannonkoski	31	48%	21	29%	17	53%
Karstula	49	39%	49	47%	44	39%
Kivijärvi	-		1	0%	7	29%
Kyyjärvi	2	0%	9	22%	17	29%
Saarijärvi	230	44%	201	42%	194	37%
Ulkopuoliset kunnat	24	42%	23	35%	26	35%
Yhteensä	336	44%	304	41%	305	37%

Päihhteet

Vuoden 2010 aikana kolmellatoista Saarikan päihdesosiaalityöntekijän asiakkaista on ollut alaikäisiä lapsia. Lapsia on ollut asiakkaiden perheissä yhteensä 26.

Saarikan alueella vuodeosastoilla katkaisuhoidossa syyskuussa 2010 oli 23 henkilöä, näistä 3:lla oli alaikäisiä lapsia.

Saarikassa on 1.9.2011 aloittanut toimintansa päihdetiimi, jossa työskentelevät päihdesairaanhoidaja ja päihdesosiaalityöntekijä. Päihdetiimi tarjoaa avohoitoa ja kuntoutushoidontarpeen arvioita kaikissa Saarikan kunnissa lähipalveluna.

Vuoden 2012 aikana päihdetiimin vastaanotoilla on ollut 1077 asiakaskäyntiä. Asiakkaita on ollut keskimäärin 65 asiakasta/kk.

Saarikan päihdetiimin tilastointia on tarkennettu vuoden 2013 alusta lukien ja jatkossa tulemme saamaan tarkempaa numeerista tietoa mm. asiakkaiden kanssa yhteistaloudessa asuvista omista tai puolison alaikäisistä lapsista tai asiakkaiden omista, muualla asuvista alaikäisistä lapsista.

Tammi- helmikuussa 2013 päihdetiimin asiakkuudessa oli 17 lapsiperhettä. Näissä perheissä asui 38 asiakkaan omaa tai puolison alaikäistä lasta. Asiakkaita oli 18 muualla asuvaa alaikäistä lasta.

Päihdehuollon avopalveluissa asiakkaita % / 1000 asukasta / Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet

	2009	2010	2011
Kannonkoski	0.6	3.2	1.3
Karstula	0.4	0.4	2.2
Kivijärvi	0.0	5.9	3.7
Kyyjärvi	0.0	8.0	3.3
Saarijärvi	2.3	5.6	3.8
Keski-Suomi	8.9	8.2	8.1
Koko maa	9.8	9.3	9.1

Perhekuntoutuksessa olleet perheet (lastensuojelu ja päihdepalvelut) / Saarikan tilasto

	2009	2010	2011	2012
Saarikan alue	1	1	4	3

Perhekuntoutus tarkoittaa vanhempien / vanhemman ja lasten sijoittamista yhdessä kuntoutusyksikköön useamman kuukauden kuntoutusjaksoa varten. Tavoitteena on tukea ja vahvistaa vanhemmuutta sekä kuntouttaa perheen keskinäistä vuorovaikutusta ja toimintakäytäntöjä siten, että lapsen kasvu ja kehitys voidaan turvata perheessä. Tietosuojan vuoksi tietoja ei julkisteta kunnittain.

2.1.5. Sosiaalipäivystys

Saarikan alueella on toiminut kuntien yhdessä järjestämä ympärivuorokautinen sosiaalipäivystys vuodesta 2005 alkaen. Asiat tulevat sosiaalipäivystykseen hätäkeskuksen kautta. Vuodesta 2009 järjestämisestä on vastannut Perusturvaliikelaitos Saarikka.

Vuonna 2010 sosiaalipäivystystapahtumia oli Saarikan alueella 36 (Jyväskylän ympäristökunnissa 596 ja Wiitaunionin alueella 47). Saarikan alueella tapahtumat lisääntyivät 29 % vuoteen 2009 verrattuna. Vuonna 2011 tapahtumia oli 44 kpl ja tapahtumiin liittyviä asiakkaita yhteensä 109. Asiakkaista 50 % oli alle 18 –vuotiaita. Vuonna 2012 sosiaalipäivystystapahtumia on ollut yhteensä 72.

Sosiaalipäivystystilanteet ovat lisääntyneet vuodesta 2010. Syyt yhteydenottoon ovat pysyneet jokseenkin samoina; päihde- ja mielenterveysasiat, perheväkivalta tai sen uhka sekä kriisiytynyt perhetilanne ovat olleet yleisimmät syyt sosiaalipäivystyksen hälyttämiseen. Lapsen huoltoon ja tapaamisoikeuteen liittyvien asioiden esiintyminen sosiaalipäivystystilanteiden taustalla on lisääntynyt. Ensi- ja toissijaisena sosiaalipäivystisyhteydenottoon johtaneena syynä Saarikan alueella oli useimmin päihteiden käyttö, joka on ollut taustalla 28 % tilanteissa. Yhteydenottosyynä ovat olleet myös mm. mielenterveysasiat (22 %), kriisiytynyt perhetilanne (19 %), väkivalta (17 %), karkaaminen (14 %) sekä huolto- ja tapaamisasiat (11 %).

Päivystystapahtumat kunnittain / Saarikan tilastot

Kunta	2010	2011	2012
Kannonkoski	0	3	13
Karstula	6	8	3
Kivijärvi	4	7	8
Kyyjärvi	5	5	8
Saarijärvi	18	22	40
Yhteensä	33	45	72

Päivystystapahtumien lisääntyminen kertoo sosiaalipäivystyksen tunnettavuuden lisääntymisestä, avunpyyntökynnyksen alenemisesta sekä päihteiden ja mielenterveysongelmien yleistymisestä perheiden arjessa. Sosiaalipäivystystapahtumien määrän ja taustalla olevien syiden kehitys Saarikan alueella on samansuuntainen kuin muualla maakunnassa. Saarikan alueella Saarijärvi erottuu alueen muista kunnista päivystystapahtumien suuren määrän perusteella. Päivystystapahtumien taustalla on jo nähtävissä isommista kaupungeista tutut ongelmat, mm. huumeiden käyttö.

Saarikan alueella toimiva ympärivuorokautinen sosiaalipäivystysjärjestelmä on valtakunnallisesti katsottuna hyvin toimiva ja asiakkaiden tarpeisiin vastaava järjestelmä. Järjestelmän tekee haasteelliseksi riippuvaisuus työntekijöiden suostumisesta toimimaan päivystäjinä sekä päivystystyön vastuullisuus, yksinäisyys ja työolosuhteet.

2.1.6. Lähisuhde- ja perheväkivalta sekä rikollisuus

Lähisuhde- ja perheväkivalta

Lähisuhde- ja perheväkivallan sekä rikollisuuden määrä kertovat alueen väestön hyvinvoinnista ja palveluiden oikeasta kohdentumisesta ja saatavuudesta.

Perheväkivalta-luokituksen saaneet rikokset Saarikan alueella / poliisin tilasto:

	2009	2010	2011
Kannonkoski	-	-	2
Karstula	-	2	4
Kivijärvi	-	-	-
Kyyjärvi	-	-	-
Saarijärvi	7	7	10

Perhetilanteiden kriisiytyminen liittyy usein tilanteeseen, jossa vanhemmat suunnittelevat eroamista tai ovat lähiaikoina eronneet. Myös pitkään jatkuneet kiistat lasten huollosta ja tapaamisiin liittyvistä asioista ovat olleet usein perheväkivaltatilanteiden taustalla.

Rikollisuus

Lasten ja nuorten hyvinvoinnista kertovia tilastotietoja ovat sekä lapsiin ja nuoriin kohdistuneet rikokset että lasten ja nuorten tekemät rikokset. Rikoksiin liittyvää tilastotietoa kerää poliisi.

Alaikäiset asianomistajina rikoslakirikoksissa Saarikan alueella / poliisin tilasto:

	2009	2010	2011
Kannonkoski	-	7	5
Karstula	5	4	5
Kivijärvi	2	3	3
Kyyjärvi	4	18	2
Saarijärvi	38	61	43

Kannonkoskella lapsiin ja nuoriin kohdistuneista rikoksista puolet on ollut henkeen ja terveyteen kohdistuvia rikoksia, yksi seksuaalirikos, loput omaisuusrikoksia ja muita rikoksia. Karstulassa lapsiin ja nuoriin kohdistuneista rikoksista kolme on seksuaalirikoksia, kaksi henkeen ja terveyteen kohdistuvia rikoksia, kaksi omaisuusrikoksia ja loput muita. Kivijärvellä rikoksista kolme on seksuaalirikoksia, yksi henkeen ja terveyteen kohdistuva rikos, kaksi omaisuusrikosta ja loput muita. Kyyjärvellä rikoksista kahdeksan on seksuaalirikoksia, 12 henkeen ja terveyteen kohdistuvia rikoksia ja loput muita. Saarijärvellä rikoksista 31 on seksuaalirikoksia, 38 henkeen ja terveyteen kohdistuneita rikoksia, 23 omaisuusrikosta ja loput muita. Lapsiin ja nuoriin kohdistuvista rikoksista huomiota herättävän suuri määrä on ollut henkeen ja terveyteen kohdistuneita rikoksia sekä seksuaalirikoksia.

Alle 15v. tekemät rikokset / poliisin tilasto

	2009	2010	2011
Kannonkoski	-	4	-
Karstula	-	1	8
Kivijärvi	-	-	-
Kyyjärvi	-	-	-
Saarijärvi	2	62	28

Kannonkoskella lasten tekemät rikokset ovat olleet omaisuusrikoksia (2) ja henkeen ja terveyteen kohdistuneita rikoksia (2). Karstulassa rikokset ovat olleet liikenne rikoksia (6) ja muita. Saarijärvellä rikokset ovat olleet pääasiassa omaisuusrikoksia (75), henkeen ja terveyteen kohdistuneita rikoksia (8) ja liikenne rikoksia (5). Alle 15v. tekemiä alkoholirikoksia on v. 2009 – 2011 tapahtunut vain yksi, Saarijärvellä. Lasten tekemistä rikoksista esille nousevat omaisuusrikosten määrä, mutta alle 15-vuotiaat ovat tehneet myös henkeen ja terveyteen kohdistuvia rikoksia.

15 – 17v. tekemät rikokset / poliisin tilasto

	2009	2010	2011
Kannonkoski	2	-	2
Karstula	7	5	4
Kivijärvi	4	5	1
Kyyjärvi	7	4	1
Saarijärvi	37	21	55

Kannonkoskella nuorten tekemät rikokset ovat olleet liikenne rikoksia (3) ja seksuaalirikoksia (1). Karstulassa nuorten tekemistä rikoksista suurin osa on liikenne rikoksia (11), henkeen ja terveyteen on kohdistunut yksi rikos ja omaisuuteen kaksi rikosta. Kivijärvellä rikoksista seitsemän on liikenne rikoksia, yksi seksuaalirikos ja kaksi omaisuusrikosta. Kyyjärvellä rikoksista niin ikään seitsemän on liikenne rikoksia, neljä omaisuusrikosta. Saarijärvellä rikoksista 51 on omaisuusrikoksia, 47 liikenne rikoksia, neljä henkeen ja terveyteen kohdistuneita rikoksia ja loput muita. 15 – 17 –vuotiaiden tekemiä alkoholirikoksia on tapahtunut vuosina 2009 - 2011 koko alueella yhteensä 15, joista kaksi Karstulassa, kaksi Kivijärvellä ja 11 Saarijärvellä. Vuonna 2009 tapahtumia oli alueella 9, vuonna 2010 kolme ja vuonna 2011 kolme, joista kaikki Saarijärvellä. Alkoholirikokseksi määritellään luvaton alkoholipitoisen aineen valmistus, välittäminen, hallussapito ja muut rikokset alkoholilakia vastaan. Alueen rikoksista kaikki ovat olleet hallussapitorikoksia tai muita rikoksia alkoholilakia vastaan.

Nuorten tekemissä rikoksissa on eniten liikenne rikoksia ja omaisuusrikoksia. Nuoret ovat kuitenkin syyllistyneet myös henkeen ja terveyteen kohdistuviin rikoksiin sekä seksuaalirikoksiin.

2.1.7. Lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun tarve

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tilastojen mukaan lastensuojelun avohuollon asiakkaana olleiden lasten määrä lisääntyi valtakunnallisesti vuodesta 2010 vuoteen 2011 runsaat 3 %. Avohuollon asiakkuudessa on eniten lapsia ikäryhmästä 13 – 17 – vuotiaat suhteessa ikäryhmäänsä.

Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrä kasvoi valtakunnallisesti 1,4 % vuodesta 2010 vuoteen 2011. Huostassa olleiden määrä lisääntyi 3 % ja kiireellisesti sijoitettujen määrä 13 %.

Lasten ja nuorten kiireellisten sijoitusten määrä on kasvanut Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tilastojen mukaan valtakunnallisesti kaikissa ikäryhmissä vuodesta 2006 alkaen. Kiireellisten sijoitusten määrä on ollut koko maassa vuonna 2006 hiukan alle 2000 kpl ja vuonna 2011 yhteensä 3 867 kpl. Eniten kiireellisiä sijoituksia tehdään valtakunnallisesti 13 - 15 – vuotiaiden ikäryhmässä ja vähiten 3 - 6 – vuotiaiden ikäryhmässä.

Keski-Suomessa sijaishuoltoon sijoitetuista lapsista on sijoitettu vuonna 2011 perhehoitoon 56 %. Laitoshuoltoon on sijoitettu 18 % ja ammatilliseen perhekotiin 23 % sijaishuoltoon sijoitetuista lapsista. Alle 12 – vuotiaista lapsista suurin osa on sijoitettu perhehoitoon ja 12 – 17 –vuotiaista lapsista suurin osa on sijoitettu laitoshuoltoon.

Valtakunnallisesti lastensuojeluilmoituksia on tullut vuonna 2011 eniten ikäryhmistä 16 – 17v ja 13-15v. Vähiten ilmoituksia on tullut alle 2v. lasten tilanteista. Keski-Suomessa suunta on sama, vaikkakin erot ovat vähän pienemmät.

Saarikan alueella lastensuojelun asiakaslasten keski-ikä on ollut usean vuoden ajan 9-11 vuotta. Saarikan alueella kiireellisesti sijoitetut lapset ovat olleet useimmiten 11 – 17 - vuotiaita. Muutama lapsi on vuosittain jouduttu sijoittamaan kiireellisesti useamman kerran. Ensi- ja turvakodin palvelua käyttää vuosittain alle 10 aikuista ja lasta koko alueelta. Laitokseen sijoitettujen lasten lukuun sisältyvät myös vanhempiansa mukana päihdekuntoutuslaitokseen, perhekuntoutusyksikköön tai ensi- ja turvakotiin sijoitetut lapset. Perhehoidon osuus sijaishuollosta on ollut vuonna 2011 Saarikan alueella edelleen kohtuullinen koko maan tilanteeseen verrattuna.

Osa vuoden aikana sijaishuollossa olleista on ollut sijaishuollossa vain lyhyen aikaa kiireellisesti sijoitettuna tai avohuollon tukitoimena lyhyen jakson. Osa kiireellisistä sijoituksista ja avohuollon tukitoimena tehdyistä sijoituksista muuttuu myöhemmin huostaanotoksi, kun lapsen tilanne ei korjaannu muilla tukitoimilla.

Kodin ulkopuolelle sijoitetut, % 0-17 vuotiaista (THL:n tilasto)

Kunta	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Kannonkoski	-	-	-	1.7	-	-	1.8
Karstula	1.4	1.4	1.3	1.7	1.6	1.3	1.3
Kivijärvi	-	-	1.6	2.0	2.4	2.1	3.4
Kyyjärvi	-	-	-	-	-	2.7	2.4
Saarijärvi	1.0	1.3	1.1	1.1	1.8	1.1	1.7
Keski-Suomi	-	1.2	1.3	1.3	1.4	1.4	1.6
Koko maa	1.1	1.2	1.2	1.3	1.3	1.3	1.4

Kun kunnan kohdalla on viiva, kunnassa ei ole ko. asiakkaita tai luku on niin pieni, että sitä ei mainita THL:n tilastossa. Kodin ulkopuolelle sijoitettujen määrä vaihtelee pienissä kunnissa vuosittain oleellisesti. Yksittäiset sijoitukset nostavat pienessä kunnassa prosenttilukua huomattavasti. Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrä on kasvanut sekä koko maassa, maakunnassa että Saarikan alueella.

Vuosien 2010 ja 2011 lastensuojelun tilastotiedot kunnittain koko vuoden ajalta (Saarikan tilastot)

Kunta	Is-ilmoituksia		avohuollossa		kiireellisiä sij.		sijaishuollossa		perhetyössä	
	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011
Kannonkoski	11	38	22	47	-	1	2	5	14	3
Karstula	47	44	93	107	2	2	15	18	30	6
Kivijärvi	8	26	16	36	1	3	7	9	0	0
Kyyjärvi	41	28	21	38	2	2	6	7	3	7
Saarijärvi	197	228	232	260	5	9	45	36	61	37
Yhteensä	304	364	384	488	10	17	75	75	108	53
Muutos %		60 +19,75%		104 +27,1%		7 +70%		0 0%		-55 -51 %

Lastensuojeluilmoitusten määrä Saarikan alueella on kasvanut koko ajan. Myös avohuollon asiakkaiden määrä sekä kiireellisten sijoitusten määrä on kasvanut. Sen sijaan sijaishuollossa olevien määrä on pysynyt samana. Perhetyön asiakkaiden määrä on pudonnut.

SoTe-kuntayhtymä/Saarikan tilastot eri sijaishuollon muodoista ja niiden käyttöasteesta vuonna 2010

Kunta	huostassa	avohuollon sij.	sijasiperheessä	perhekodissa	laitoksessa	jälkihuollossa	yht.
Kannonkoski	2	0	2	0	0	0	2
Karstula	13	-	4	7	4	2	15
Kivijärvi	6	1	4	-	3	-	7
Kyyjärvi	3	2	2	1	3	1	6
Saarijärvi	27	16	25	5	14	2	45
Yhteensä	51 68%	19 25 %	37 49 %	13 17 %	24 32%	5 7 %	75

SoTe-kuntayhtymä/Saarikan tilastot eri sijaishuollon muodoista ja niiden käyttöasteesta vuonna 2011

Kunta	huostassa/jälkih.avohuollon sij.	sijaisperheessä	perhekodissa	laitoksessa	yhteensä sijoitettuna		
Kannonkoski	3	2	3	1	5		
Karstula	10 / 6	2	3	9	18		
Kivijärvi	7	2	4	-	9		
Kyyjärvi	5	2	3	2	7		
Saarijärvi	22 / 2	12	14	5	36		
Yhteensä	47 / 8	63%/11%	20 27%	27 36%	16 22%	31 41%	75

Lapsille ja erityisesti nuorille on vaikea saada sijaisperheitä. Tilanne on sama koko maassa. Saarikan alueella perhehoidon osuus on kohtuullinen (ka 40 - 50%) koko maahan verrattuna. Perhekoteihin ja laitoksiin sijoitukset ovat hiukan lisääntyneet. Sijoitettavat lapset ja nuoret oireilevat yhä enemmän, erityisesti psykiatrisen arvion ja hoidon tarve on lisääntynyt oleellisesti. Sijaishuoltopaikkaa etsittäessä on otettava huomioon lapsen tai nuoren psykiatrisen avun ja tuen tarve, koska erikoissairaanhoidon kautta psykiatrista hoitoa on lähes mahdoton saada.

Lastensuojeluasiakkuuden taustalla olevat syyt voidaan jaotella lasten ja nuorten kasvuoloihin liittyviksi sekä lasten ja nuorten käyttäytymiseen liittyviksi tekijöiksi:

Lasten ja nuorten kasvuoloihin liittyvät tekijät

Vanhemman/Vanhempien päihteidenkäyttö
 Vanhemman/Vanhempien mielenterveydenhäiriöt
 Vanhempien kasvatusvaikeudet
 Huolto- ja tapaamisriidat
 Lapsen hoidon laiminlyönti
 Lähisuhdeväkivalta
 Muut perheen elinoloihin vaikuttavat asiat

Lasten ja nuorten käyttäytymiseen liittyvät tekijät

Lapsen psyykkiset ongelmat
 kouluvaikeudet
 Sosiaaliset ongelmat (kaverisuhteet, kiusaaminen)
 Rikollisuus
 Päihteidenkäyttö

2.2. KOKEMUKSELLINEN HYVINVOINTITIETO

Lasten ja nuorten kokemuksia Saarikan alueen kuntien palveluista ja niiden nykytasosta kartoitettiin kyselyillä, jotka tehtiin toukokuun ja elokuun 2012 aikana alueen koulujen 3. ja 6. sekä 9. luokkien oppilaille. Kyselystä tiedotettiin alueen lehdissä, kouluissa, päivähoitossa sekä neuvoloissa.

Kyselyvastaukset saatiin sekä ala- että yläkoululaisilta Kannonkoskelta, Kivijärveltä ja Kyyjärveltä. Karstulasta saatiin alakoulujen vastaukset. Saarijärveltä tuli kahden kyläkoulun vastaukset.

2.2.1. 3. ja 6. -luokkalaisten kokemukset

Kannonkoski (15 vastausta)

1. Mitä hyviä asioita kotikunnassasi on?

Kannonkoskelaiset nostivat hyviksi asioiksi asuinkunnassaan seuraavia aiheita: uusi koulu, luonto ja ympäristö yleensä, nuorisotilat, harrastusmahdollisuudet, kerhot, kaverit, kauppojen alennukset, ei ruuhkaa.

2. Mitä huonoja asioita kotikunnassasi on?

Huonoina asioina alakoululaiset pitivät seuraavia: ei välipalaa koulussa, liukkaat kävelytiet talvella, homekoulu, kouluruoka, karkkien hinnat, vaatekauppojen, kauppojen ja Hesburgerin puuttuminen, uimapaikkojen vähäisyys, likaisuus ja mutaisuus, nurmikoiden roskaisuus, bensa loppuminen, liian vähäinen linja-autoliikenne, nurmikentän puuttuminen jalkapalloa varten, koulu, hidas verkko, tekemisen puute, kaukalon huono kunto talvisin, jäätelökioskin puute. Joskus lapsia ja nuoria ei kuunnella ollenkaan ja kaikki aikuiset tekee päätökset.

3. Mitä sinä muuttaisit jos voisit päättää?

Alakoululaiset tekisivät seuraavanlaisia muutoksia, jos se olisi heille mahdollista: enemmän leirejä ja tapahtumia sekä niistä tiedottamista, koulussa kaikille välipala, uimarantaan hyppytorni ja hiekkaa, airsoft-pelialue yleiseen käyttöön, enemmän kauppoja, ABC-myymälä, nurmikenttä pelejä varten, kunnan pesäpallovarusteet ja pesäpallokenttä, parempaa kouluruokaa, ei roskia luontoon, bänditiloja, enemmän harrastusmahdollisuuksia, mahdollisuudet salibändyn pelaamiseen, teiden kuntojen parantaminen, nuorille enemmän vaikutusvaltaa, enemmän uimapaikkoja, kauppoja sivukylille.

Karstula (63 vastausta)

1. Mitä hyviä asioita kotikunnassasi on?

Hyvinä asioina karstulalaiset pitivät kotikunnassaan seuraavia asioita: kirjasto, uimakelpoiset järvet, leikkipuisto ja muut leikkipaikat, 3D-teatteri, nuorisotalo, hieno koulu, S-market ja muut kaupat, tapahtumat ja toiminnat, Wanhat Wehkeet ja keilahalli, Firaz-pizzeria ja Nätti-Jussi, kirjasto, Topsis Grilli ja jäätelökiska, kaverit, turvallisuus, urheilukenttä ja liikuntahalli, näkötorni ja oma koti. Tuleva jäähalli ja elokuvateatteri tulivat esille monessa vastauksessa hyvänä asiana. Moni oli vastannut myös yksiselitteisesti: kaikki.

Karstulan hyvänä puolena nähdään luonnonläheisyys, rauhallisuus ja ihmisten ystävällisyys sekä se, että ei ole ruuhkaa. Tuleva elokuvateatteri ja jäähalli ovat monen mielestä hyvä juttu. Hyvinä asioina koetaan lisäksi K-market ja muut kaupat sekä hyvä palvelu, pizzeria, grilli, urheilukenttä, jalkapallokenttä ja –joukkue, kirjasto, liikuntahalli, lossi ja uimapaikat, erilaiset tapahtumat, koulu, tukiopeutus, läksykerhot, uimaopetus ja luokkaretket. Opetuksen taso on sopiva, opettajat hyviä ja Karstula sopivan kokoinen asuinkunnaksi. Poliisien puutekin nähtiin hyväksi asiaksi.

2. Mitä huonoja asioita kotikunnassasi on?

Huonoiksi asioiksi mainittiin: huonot tiet / jalkakäytävät, roskaaminen ja sotkuisuus, hauskojen paikkojen ja ajanviettopaikkojen puute, uimahallin, hevostallin ja monitoimihallin puute, isomman lelukaupan, urheilukaupan, vaatekauppojen ja yleensäkin isojen kauppojen puute, leikkikenttä on aika pieni ja tylsä ja linja-autot huonossa kunnossa, liian pieni elokuvateatteri, koulun pihasta puuttuu kiipeilytelineitä, vanhat talohonkkelit / rumat talot, kouluun herääminen ja läksyt, liian pieni kunta ja liian pitkä matka kaupunkeihin, ambulanssien ja pankkien lähteminen pois kunnasta, Nätti Jussi.

Huonoiksi asioiksi alakoululaiset nimesivät vielä seuraavat asiat: ruostunut Riuttasalmen silta, roskaisuus, hitaat nettiyhteydet, vähäinen kauppojen määrä, salibandy –joukkueen puute, nuorille sopivien paikkojen puute, harrastusmahdollisuuksien puute, läheisten työttömyys, energiajuomien myyminen alle 15-vuotiailla, 7-luokkalaisten tupakoiminen ja juominen, oppilaiden huono käytös ja kunnioituksen puute opettajia kohtaan, läksyjen suuri määrä, pikaruokapaikan puuttuminen, liian pieni kylä, liian pieni urheilukenttä sekä laskettelukeskuksen, uimahallin, monitoimihallin ja shoppailukeskuksen puuttuminen. Peräti 22 vastaajaa ei ollut löytänyt mitään huonoa asiaa Karstulasta.

3. Mitä sinä muuttaisit jos voisit päättää?

Alakoululaisten päätöksellä Karstulaan tulisi uimahalli, laskettelukeskus, paintball-halli, peliluola, Prisma ja muita isoja kauppia, H&M, Hesburger, Hoplop, huvipuisto, iso ravintola, eläintarha ja -kauppa, hotelli sekä lelu-, urheilu-, pelikonsoli- ja vaatekauppoja. Lentokenttä ja juna-asema tulisivat myös. Tiet ja jalkakäytävät korjattaisiin. Kouluun tulisi kiipeilyteline ja leikkipuistoja parannettaisiin ja lisättäisiin. Koulu alkaisi klo 10.00 ja koulussa olisi kerran kuussa disko. Luonto olisi siisti. Ambulanssit tulisivat Karstulaan. Uimahalli, hevostalli ja laskettelukeskus saivat paljon kannatusta. Eniten kannatusta saivat uimahallin ohella erilaiset kaupat.

Kyyjärvi (25 vastausta)

1. Mitä hyviä asioita kotikunnassasi on?

Kyyjärveläiset lapset nimesivät hyviksi asioiksi kotikunnassaan luonnon, uimarannan, koulukaverit, koulun itsessään, ison kauppakeskuksen, uimahallin, kirjaston, urheilukentän ja toimintapuiston. Osalla oma koti ja ruoka oli tärkeää, samoin oma piha-alue on iso, leikkiminen on mukavaa ja mummolakin lähellä.

Hyviksi asioiksi nimettiin myös rauhalliset ladut, kauppojen sopiva määrä ja laatu, liikenne, hyvät liikunta- ja harrastusmahdollisuudet, kerhot ja muut toiminta, kaukalo, nuoppari, turvallisuus, koulutus ja ilmainen kouluruoka, Shell, terveystalo sekä palokunta.

2. Mitä huonoja asioita kotikunnassasi on?

Huonoiksi asioiksi koettiin sivukylillä eristyksissä asuminen, koulumatkan pituus, hevostallin puute, vaatekaupan puute ja viinakaupan sijainti kunnassa. Kiusaaminen tuntui ikävältä. Joidenkin mielestä myös koulussa istuminen oli tylsää.

Huonoina asioina pidettiin myös kalliita ja vähäisiä kauppoja, K-kaupan puutetta, katuvalojen vähäisyys, huonot lääkäri- ja hammaslääkäri mahdollisuudet, yleisten paikkojen (kuten puistot) siivoojien puute, huoltoaseman kalleus, tiet, kaukalo sekä kunnan uimahallin puute. Neljä vastaajaa ei keksinyt mitään huonoja asioita Kyyjärvestä.

3. Mitä sinä muuttaisit jos voisit päättää?

Jos alakoululaiset saisivat päättää, tulisi Kyyjärvelle hevostalli ja ravintola. Joku haluaisi muuttaa koulun lähelle, toinen haluaisi muuttaa koko koulun. Muutama muuttaisi koko Kyyjärven, ainakin keskustan ja ainakin isommaksi.

Alakoululaisten päätöksellä Kyyjärvelle tulisi uusia edullisempia kauppoja; ainakin K-kauppa, lasten/nuorten vaatekauppa, lisää kerhotoimintaa, lisää työntekijöitä siivousalalle, crossi-rata, uudet tiet, jääkone sekä lisää liikunta mahdollisuuksia. Yksi vastaaja ei halunnut muuttaa mitään.

Kivijärvi (17 vastausta)

1. Mitä hyviä asioita kotikunnassasi on?

Alakouluikäiset arvostavat Kivijärvellä mahdollisuuksia harrastuksiin ja vapaa-ajanviettoon. Lasten mielestä kunnassa on hyviä kalastuspaikkoja, uimapaikkoja ja hiihtopaikkoja sekä kauppa, leikkipuisto, nuorisotalo, urheilukenttä ja tenniskenttä. Kivijärvellä on paljon eläimiä metsästettäväksi, paljon kilpailuja ja harrastusmahdollisuuksia yleensäkin.

Hyvää kunnassa on myös se, että ei ole paljon ihmisiä eikä aja paljon autoja eli rauhallisuus. Lapset arvostavat myös mukavaa koulua ja koulun kenttää, koulussa kivoja opettajia sekä lyhyttä matkaa kouluun. Tärkeitä ovat myös kaverit, ystävät ja mukavat ihmiset – ja se, että ei ole sotaa.

Kaksi vastaajaa ei löydä kotikunnasta mitään hyvää ja vastaavasti kahden mielestä kaikki kotikunnassa on hyvää.

2. Mitä huonoja asioita kotikunnassasi on?

Valtaosa alakouluikäisistä kaipaa kuntaan enemmän kauppoja. Myös uimahallia ja hevostallia kaivattaisiin lähemmäs. Lasten mielestä kaikki on kaukana, bussi ei kulje eivätkä vanhemmat ehdi kuskata. Naapurikuntaan, harrastuksiin ja kouluun on liian pitkä matka.

Osa vastaajista arveli, että koulu on liiankin lähellä, koulussa liikaa häiriköimistä ja koulu ei ole viihtyisä. Kaikilla ei myöskään ole kavereita.

Leikkipuistot ovat huonossa kunnossa eikä urheilukenttä ei ole tosi hyvä. Joku vastaajista piti huonona asiana ötököitä ja toinen muumilimun liian kallista hintaa. Kolme vastaajaa ei löytänyt kotikunnasta mitään huonoa, yhden vastaajan mielestä kaikki muu on huonoa paitsi kaverit.

3. Mitä sinä muuttaisit jos voisit päättää?

Kuusi vastaajaa järjestäisi kuntaan enemmän kauppoja. Lisäksi kuntaan tulisi lasten päätöksellä ilmainen uimahalli, eläintarha, ratsastuspaikka, leikkipuistoihin lisää laitteita ja parempi urheilukenttä sekä muita mukavia harrastuksia. Matkat eri paikkoihin lyhennettäisiin, bussit kulkisivat ja isona löytyisi kaikille töitä. Kouluun tuotaisiin kaikille hyvä koulumieli, hiljaisuus tunneille ja kaikki olisivat kavereita toistensa kanssa; ketään ei jätettäisi yksin. Yksi vastaaja muuttaisi kaiken ja neljä ei löytänyt mitään muutettavaa kotikunnassa.

Saarijärvi (31 vastausta)

1. Mitä hyviä asioita kotikunnassasi on?

Paras asia kotikunnassa oli joidenkin alakoululaisten mielestä oma koulu ja pelien pelaaminen siellä. Uimahalli todettiin myös hyväksi asiaksi, samoin HalpaHalli ja muut kaupat, tanssi sekä lähellä olevat kaverit.

Oma koti, perhe, sukulaiset, kotikylän kylätalo, rauhallisuus, turvallisuus ja vapaa-aika saivat myös mainintoja hyvinä asioina. Kivat ihmiset todettiin myös hyväksi asioiksi. Harrastuksista mainittiin sähly, jääkiekko, hiihto, mäenlasku, ratsastus, eläimet ja urheilu sekä liikunta. Lyhyt koulumatka tuntui mukavalta asialta. Kirjasto, elokuvateatteri, uimarannat, Paavon rinteet, Kivikauden kylä, ratsastustallit, urheilukenttä, jalkapallokenttä, kuntosali, S-market ja ruokakaupat, ravintolat, Summassaari, talot ja keskusta itsessään saivat useita mainintoja hyvinä asioina.

2. Mitä huonoja asioita kotikunnassasi on?

Huonoiksi asioiksi alakoululaiset nimesivät pleikkari 2. ja pelikaupan puutteen, huvipuiston, liikuntapuiston ja jäähallin puutteen sekä Monster High leluja myyvän kaupan puutteen. Osa oppilaista piti kouluruokaa pahana.

Vähemmän mukavaksi asiaksi koettiin myös kiusaaminen ja tappelu (neljä mainintaa). Jääkiekon pelaamiseen on joskus liian vähän pelaajia, kouluun liian pitkä matka sekä liian suuret pakokaasujen, savun ja melun määrät. Omalta kylältä puuttuvat kaupat (erityisesti karkkikaupat) ja kävelytie. Koko kaupungista puuttuvat sarjakuvakauppa, H&M ja Seppälä.

Suurimman huomion sai jäähallin puute, peräti yhdeksän mainintaa. Neljä vastaajaa ei keksinyt mitään huonoa omasta kotikunnasta.

3. Mitä sinä muuttaisit jos voisit päättää?

Alakoululaisten päätöksellä Saarijärvelle rakennettaisiin huvipuisto ja jäähalli. Joku kauppa ottaisi myyntiin Monster High –leluja. Muutama tarjoilisi itselleen ja muille laadukkaampaa ruokaa ja herkullista jälkiruokaa. Enemmän kauppvoja perustettaisiin myös, mm Prisma sekä vaatekauppoja. Joku muuttaisi koko paikkakunnan isommaksi.

Alakoululaiset tahtoisivat myös mm. avoauton, ralliauton, mönkijän ja kultaa sekä isomman huoneen ja kaupan sekä ison urheilukentän omalle kylälle; erityisesti karkkikaupan. Kaupoissa olisi myös halvemmat hinnat ja tiet olisivat turvallisempia. Kotikunnasta löytyisi enemmän ratsastuspaikkoja, jalkapallohalli sekä urheilustadion. Koulua ehostettaisiin uusilla maaleilla ja uudella kiipeilytelineellä ja koulun pihassa kävisi jäätelöauto. Koulussa olisi urheiluluokka ja enemmän taukoja. Osa muuttaisi lähemmäs omaa kouluaan. Joku poistaisi kiro sanat koko maailmasta. Yksi vastaaja ei ollut keksinyt mitään muutettavaa.

2.2.2. 9. –luokkalaisten kokemukset

Kannonkoski (13 vastausta)

1. Mitä hyviä asioita kotikunnassasi on?

Yläkoululaisten mielestä Kannonkoskella on paljon harrastusmahdollisuuksia, myös urheiluun (7 mainintaa) ja liikuntaan (jäähalli, uimahalli, tennis jne) Piispalassa. Hyviä asioita ovat myös kirjasto ja elokuvasali siellä, terveydenhuolto, vanhustenhuolto, dementiakoti, vammaistenhoito, parturit ja oma huoltoasema. Kaupat saivat kuusi mainintaa. Kannonkoskella on hyvät maisemat ja se on mukava paikka asua. Koulu toimii, uusi koulu koetaan hyvänä, samoin palvelut, kunnan työntekijät ja Seo sekä tiet.

2. Mitä huonoja asioita kotikunnassasi on?

Kannonkosken yläkoululaiset mainitsevat huonoiksi asioiksi huonon julkisen liikenteen, huonot tiet ja koiraladut. Nuorille on vähän turvallisia ja päihteettömiä ajanviettopaikkoja. Seolta loppuu joskus bensa. Kauppoja, valikoimaa ja aukioloaikoja on liian vähän, samoin muita palveluita. Eläinlääkäriin vastaanotto ja terveysasema eivät ole riittävästi auki.

3. Mitä sinä muuttaisit jos voisit päättää?

Yläkoululaiset lisääisivät julkista liikennettä, korjaisivat teitä ja tekisivät enemmän kevyen liikenteen väylää. He parantaisivat vanhustenhuoltoa ja lisääisivät kauppojen valikoimaa ja aukioloaikoja.

Kyyjärvi (12 vastausta)

1. Mitä hyviä asioita kotikunnassasi on?

Yläkoululaisten mielestä Kyyjärvellä palvelu pelaa, kunta on hyvä ja turvallinen, asiat ovat kunnossa, kauppa, kirjasto ja koulu ovat hyviä. Osa vastaajista oli tyytyväisiä kaikkeen, muutama ei keksinyt mitään hyviä asioita omasta kotikunnasta.

2. Mitä huonoja asioita kotikunnassasi on?

Yläkoululaiset parantaisivat kouluruokaa ja lisääisivät harrastusmahdollisuuksia. Vastaajista viisi ei löytänyt mitään parannettavaa.

3. Mitä sinä muuttaisit jos voisit päättää?

Yläkoululaiset eivät keksineet juurikaan muutettavaa; koululle toivottiin cola-automaattia. Joku tekisi mielellään Kyyjärvestä kaupungin.

Kivijärvi (16 vastausta)

1. Mitä hyviä asioita kotikunnassasi on?

Lääkäripalvelut, terveyspalvelut yleensäkin ja hyvinvointipalvelut toimivat hyvin. Kehuja saavat myös lastensuojelu ja psykologitoiminta. Nuoriso talo on kiva, samoin kirjasto ja liikuntasali. Nuorisotoimeen sekä vapaa-aikatoimintaan ollaan tyytyväisiä. Urheilukentät ovat hyvät paikkakunnan kokoon nähden.

Hyvää Kivijärvellä ovat myös Albert´s cafe, kaupat, Rantamaja sekä juoruaminen. Neljä vastaajaa ei löytänyt kotikunnasta mitään hyvää. Yhden vastaajan mielestä kaikki oli kohtuullisen hyvin.

2. Mitä huonoja asioita kotikunnassasi on?

Nuorille toivotaan enemmän tapahtumia, toimintaa ja kerhoja, esimerkiksi tanssikerhoa. Ryhmätoimintaa kaivataan erilaisten liikunta- ja ryhmäkerhojen muodossa. Erästä entistä nuorisotalon valvojaa toivotaan takaisin nuorisotalolle.

Nuoret (9 kpl) haluaisivat parantaa koulua ja sen tiloja sekä viihtyisyyttä. Koulun epäterveellisyys huolettää, koska rakennuksen arvellaan olevan huonokuntoinen ja homeessa. Liikuntasaliin toivotaan parempia laitoja. Koulun henkilökunnan toimintaan ollaan osittain tyytymättömiä.

Osa nuorista kokee terveystalveissa olevan puutteita. Matkahuollon palveluita haluttaisiin myös parantaa. Kaksi nuorista ei osannut nimetä mitään erityistä parannettavaa.

3. Mitä sinä muuttaisit jos voisit päättää?

Jos nuoret saisivat päättää, kunta avustaisi 9 -luokan opintoretkeen ja järjestäisi tanssitunteja sekä enemmän kerhoja ja toimintaa. Useat nuoret rakentaisivat uuden koulun. Nuorten päätöksellä kauppoihin tulisi halvemmat hinnat, enemmän linja-autoliikennettä eri puolille Keski-Suomea myös ilta-aikaan ja ravintola Vanhapaatti otettaisiin käyttöön. Joku nuorista järjestäisi hammaslääkäriin aikoja nopeammin sekä terveydenhuollon avun kiireellisiin tilanteisiin lähemmäksi. Viisi nuorista ei osannut antaa parannusehdotuksia.

Yhteenvetoa koko alueelta

Koululaisten antamien vastausten perusteella voi havaita, että lapset ja nuoret arvostavat tällä alueella kotikuntansa luontoa, rauhaa ja erilaisia harrastusmahdollisuuksia, joita ympäristö itsessään tarjoaa. Myös ympäristön siisteyteen, kauneuteen ja viihtyisyyteen kiinnitettiin paljon huomiota.

Koulu ympäristöineen sekä lapsille ja nuorille järjestetty toiminta tuntuvat olevan nuorten ajatuksissa hyvin pinnalla. Kuntien ja Saarikan palveluja arvostetaan ja arvostellaan seikkaperäisesti. Terveys- ja hyvinvointipalvelut sekä kunnan vapaa-aikatoimen ja nuorisotoimen palvelut saivat erityisesti arviointia osakseen. Nuoret pohtivat ahkerasti myös rakentavia parannusehdotuksia arvostelemilleen kohteille.

Perhe, ystävät ja kaverit nostettiin esille hyvinä ja tärkeinä asioina. Ikätovereiden tupakointiin, juomiseen ja häiriökäyttäytymiseen oli kuitenkin kiinnitetty huomiota harmittavana asiana.

Puutteina alueen kunnissa korostuvat pitkät välimatkat, teiden kunto sekä julkisen liikenteen ja erilaisten harrastus- ja kauppapalveluiden vähäisyys. Erityisesti yläkouluikäiset kaipaisivat enemmän tapahtumia, ostosmahdollisuuksia sekä vapaa-ajanviettopaikkoja ja -mahdollisuuksia.

2.2.3. Vanhemmilta ja kuntalaisilta kerätty tieto

Lasten ja nuorten perheiden sekä muiden kuntalaisten kokemusta Saarikan alueen kuntien palveluista ja niiden nykytasosta kartoitettiin kyselyillä, jotka tehtiin toukokuun 2012 aikana Saarikan netti-sivuilla. Kyselystä tiedotettiin alueen lehdissä, kouluissa, päivähoitossa sekä neuvoloissa.

Nettikyselyn tulokset

Netissä olleeseen kyselyyn saatiin vastauksia Kannonkoskelta (5) ja Saarijärveltä (10). Kysymyksiä oli kolme:

1. Mitkä asiat kotikunnassasi toimivat, mihin olet tyytyväinen?
2. Mitä parannettavaa / puutteita kotikunnassasi ja sen palveluissa mielestäsi on?
3. Mitä parannusideoita / kehittämisideoita / huomioita sinulla on?

Kannonkoski

1. Mitkä asiat kotikunnassasi toimivat, mihin olet tyytyväinen?

Kaikki vastanneet kannonkoskelaiset ovat tyytyväisiä kunnan uuteen kouluun, harrastusmahdollisuuksiin sekä päiväkotiin/päivähoitoon. Muita tyytyväisyydenaiheita olivat kirjasto, hammashuolto, neuvola, kouluterveydenhuolto, luonto sekä yhteisö/i ihmiset.

2. Mitä parannettavaa / puutteita kotikunnassasi ja sen palveluissa mielestäsi on?

Parannettavaa vastanneet kannonkoskelaiset löysivät terveydenhuollosta, huoltoasemista, nuorisotiloista, lasten ja nuorten palveluista, seurakunnasta, sosiaalitoimen asioista sekä perhetyöstä.

3. Mitä parannusideoita / kehittämisideoita / huomioita sinulla on?

Parannusehdotuksia esitettiin terveydenhuoltopalveluihin, lisäksi toivottiin uusia nuorisotiloja. Terveydenhuoltopalveluiden koetaan olevan huonosti saatavissa, koska esim. vakituista lääkärin vastaanottoa ei ole. Lasten kanssa olisi mukavampi asioida lähellä olevissa palveluissa. Nuorisotilat ovat huonossa kunnossa. Perhetyöhön ei ole riittävästi resursseja, nuorten syrjäytyminen huolestuttaa. Sosiaalitoimen asiat etenevät hitaasti. Välillä on ollut bensansaantiongelmia.

Saarijärvi

1. Mitkä asiat kotikunnassasi toimivat, mihin olet tyytyväinen?

Tyytyväisyyden kohteet hajaantuivat kovasti saarijärveläisten vastaajien kesken; terveydenhuoltoon, Pullistukseen / liikuntapalveluihin sekä harrastusmahdollisuuksiin oli tyytyväinen useampi vastaaja. Seuraaviin asioihin oli tyytyväinen yksi vastaaja kuhunkin: perheneuvola, kouluterveydenhuolto, hammashuolto, nuorten saama huomio, luonto, kulttuuripalvelut, aamuparkkitoiminta, päivähoito, neuvolapalvelut, nuorisotyö, seurakunnan nuorisotyö, puhe- ja toimintaterapia, kirjastopalvelut, koulupalvelut, kaupungin puhelinkeskus.

2. Mitä parannettavaa / puutteita kotikunnassasi ja sen palveluissa mielestäsi on?

Parannettavien kohteiden hajonta oli yhtä suurta kuin tyytyväisyyden kohteidenkin. Parannusta terveydenhuoltoon kaipasi kaksi vastaajaa, samoin koulujen säästöjä kritisoi kaksi vastaajaa. Parannusta ehkäisevään työhön ja lasten ja nuorten hyvinvointiin toivoi kolme vastaajaa. Parannettavaa seuraavista aiheista löysi kustakin yksi vastaaja:

moniammatillinen yhteistyö, aamu- ja iltapäivähoito, kouluruuat, kouluterveydenhuolto, kyläkoulujen alasajo, päivähoitopaikkojen järjestäminen, syrjäkylien harrastusmahdollisuudet, erityislasten kohtelu, lapsiperheiden kotiapu, yleinen leikkipuisto, perhekahvila, terveydenhoito.

3. Mitä parannusideoita / kehittämisideoita / huomioita sinulla on?

Kehittämiskohteiksi nostettiin luottamus kouluun ja koulun henkilökuntaan, toivottiin työterveyshuoltoa työpaikoille käymään, vähemmän projekteja ja enemmän pysyviä käytäntöjä (esim. aamu- ja iltapäivähoito), kouluille suunnattava rahaa. Esitettiin, että päivähoitoryhmiä on pienennettävä, Saarijärveä markkinoitava lapsiystävällisenä kuntana jotta asukasluku nousisi, luotava työpaikkoja, panostettava kyläkuntien nuoriin, otettava paremmin ja kokonaisvaltaisemmin huomioon erityislasten tarpeet, annettava diagnoosit tietoon aiemmin, hankittava palveluohjaaja erityislapsille ja integroidut ryhmät kouluun erityislapsille, lisää tunteja Saarijärven kouluhin, Saarijärvelle oma nettisivusto, jossa on koottu tieto lapsia varten sekä perhetyöntekijä neuvolan kautta perheiden lyhytaikaisiin tarpeisiin esim. lastenhoitoon.

Vastaajien mielestä nuorten hyvinvointia ei tueta tarpeeksi konkreettisin toimin. Auttajia (terveydenhoitajia, psykologeja, opettajia) ei koeta luotettaviksi. Koulujen säästöt hirvittävät vastaajia. Ennaltaehkäisevä työ lasten parissa on unohtettu kokonaan vastaajan mielestä. Erityislasten asioiden hoidossa kaivataan enemmän tukea diagnoosin saamisen yhteydessä ja tiedon parempaa kulkemista. Toivotaan yleistä leikkipuistoa, jonka yhteydessä olisi perhekahvila sekä lapsiperheiden kotiapua.

2.2.4. Kouluterveyskyselyt

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) organisoima Kouluterveyskysely toteutettiin v. 2011 maaliskuussa Lounais-Suomen, Länsi- ja Sisä-Suomen ja Pohjois-Suomen aluehallintovirastojen toimialueilla sekä Ahvenanmaalla. Kyselyyn vastasi yhteensä 88 969 nuorta. Kyselyyn vastataan samoilla paikkakunnolla joka toinen vuosi ja tiedot kerätään vertailukelpoisella menetelmällä 8. ja 9. luokkien oppilailta sekä lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijoilta. Kouluterveyskyselyjen tulokset on jaettu viiteen eri osa-alueeseen: elinolot, kouluolot, koettu terveys, terveystottumukset ja kokemus oppilashuollon tuesta. Osa-alueet koostuvat eri indikaattoreista, joilla kuvataan nuorten kokemana kyseisiä asioita.

Sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä / perusturvaliikelaitos **Saarikaan** kuuluu viisi kuntaa: Kannonkoski, Karstula, Kivijärvi, Kyyjärvi ja Saarijärvi. Näistä ns. pieniä kuntia edustavat Kannonkoski, Kivijärvi ja Kyyjärvi. Vastaajia koko tällä alueella oli yhteensä n. 600 peruskouluista, lukioista ja ammatillisesta oppilaitoksesta.

Tuloksissa nousee osassa paikkakunnista fyysisen uhan kokeminen ja toistuvien rikkeiden tekeminen. Nämä eivät liity välttämättä koulupäivänaikaiseen käytökseen vaan kuvaavat osittain myös vapaa-ajalla tapahtuvaa toimintaa. Osassa kouluista on ollut vuosia sisäilmaongelmia ja tällä hetkellä esim. Saarijärvellä remontoidaan koulua ja Kannonkoskella on saatu aivan uusi koulu käyttöön syyslukukauden 2012 alkaessa. Koulupsykologipalvelut v. 2011 oli kunnissa erittäin hyvin järjestetty ja se näkyy tuloksissa. Tällä hetkellä tilanne on se, että pienissä kunnissa koulupsykologinen työ järjestetään Saarikan terveyskeskuspsykologin tai perheneuvolan psykologin toimesta.

Erikoissairaanhoidon lasten- ja nuortenpsykiatrian liikkuva työryhmä KOLIKKO on ollut alueen kuntien käytettävissä.

Kannonkoskella Kouluterveyskyselyn 2011 tulosten mukaan ilonaiheita on paljon. Edelliseen kyselyvuoteen (2009) verrattuna perheen yhteinen ateriointi lisääntyi ja koulussa työilmapiiri koettiin paremmaksi. Fyysistä uhkaa koettiin vähemmän ja läheiset ystävyyssuhteet yleistyivät. Koulukiusatuksi joutuminenkin vähentyi. Oppilaat kokivat myös tullessa koulussa paremmin kuulluiksi. Oppilaat kokivat terveydentilansa parantuneen ja keskivaikea tai vaikea masentuneisuus vähentyi. Ylipainoisiakin oli edelliseen tutkimuskertaan verrattuna vähemmän ja liikunnan harrastaminen vapaa-ajalla lisääntyi. Oppilashuollon työntekijöiden (kouluterveydenhoitaja ja -lääkäri, koulukuraattori ja koulupsykologi) vastaanotoille pääseminen koettiin helpommaksi. Kannonkoskella huolenaiheiksi kyselyn tulosten mukaan nousi vanhempien työttömyyden kasvu, lasten koulu-uupumuksen lisääntyminen, aamupalan syömisen vähentyminen ja oppilaiden päivittäisen tupakoinnin lisääntyminen. Myös läheisten alkoholinkäytöstä johtuvien ongelmien kokeminen lisääntyi reilusti edelliseen tutkimuskertaan verrattuna. Pitkällä aikavälillä on koettu myös koulun fyysiset työolot puutteellisiksi. Päivittäinen tupakointi oppilaiden keskuudessa oli lisääntynyt edelliseen vuoden 2009 kyselyyn verrattuna. Päihdetietämys oli parantunut ja humalaan juominen kerrankuukaudessa oli vähentynyt. Laittomien huumeiden käyttö oli vähentynyt vuoden 2009 kyselyyn verrattuna.

Karstulassa tilanne oli 8- ja 9-luokkalaisten kohdalla erittäin hyvä. Ilonaiheita edelliseen tutkimuskertaan oli pitkä lista, joista esimerkkinä mm. keskusteluvaikeuksien väheneminen vanhempien kanssa ja koulutyön määrän kokeminen kohtuullisemmaksi. Mieliala-asiat paranivat ja koulu-uupumus sekä päivittäin koettu väsymys vähentyi. Oppilaiden vaikutusmahdollisuus koulun asioihin parantui ja opiskeluun liittyvät vaikeudetkin vähenivät. Oppilashuollon työntekijöiden vastaanotolle pääsy koettiin myös Karstulassa helpommaksi. Ainoa huolenaihe Karstulassa kyselyn tulosten mukaan on se, että vanhemmat tiesivät nyt huonommin lapsensa viikonloppuiltojen viettopaikan. Peruskoulun 8. ja 9. luokan oppilaiden tupakointi lisääntyi vuoden 2009 kyselyyn nähden ja humalajuominen oli vähentynyt oppilailla. Laittomien huumeiden kokeilua ei esiintynyt kyselyn mukaan.

Kivijärvellä ilonaiheiksi nousi vanhempien työttömyyden väheneminen ja lapsilla oli läheisiä ystävyyssuhteita enemmän. Liikuntaa harrastetaan vapaa-ajalla nykyisin enemmän kuin pidemmällä aikavälillä tutkittuna. Ylipaino on vähentynyt, aamupalaa syödään useammin. Useiden oireiden kokeminen päivittäin on myös vähentynyt. Koulukuraattorin, -psykologin ja -lääkärin vastaanotoille pääsy koettiin edellistä tutkimusvuotta 2009 helpommaksi.

Kivijärvellä huolenaiheena ovat koulutyöhön liittyvät asiat mm. opiskeluun liittyvät, vaikeuksien koettiin lisääntyneen ja koulutyön määrä koettiin yleisemmin liian suureksi. Koulutyön ilmapiirin koettiin heikenneen ja fyysistä uhkaa koettiin enemmän. Lintsaaminen lisääntyi. Myös koulutapaturmat lisääntyivät v. 2011 tulosten mukaan. Oppilaat kokivat saavansa aiempaa vähemmän apua koulunkäynnin vaikeuksiin. Perheessä huolta herätti yhteisten ateriointien vähentyminen iltaisin.

Tupakointi lisääntyi verrattuna 2009 kyselyyn nähden ja humalajuominen vähentyi. Laittomien huumeiden käyttö on lisääntynyt.

Kyyjärvellä muutoksia edelliseen tutkimusvuoteen (2009) on tullut hieman vähemmän. Ilonaiheina voidaan mainita myös Kyyjärvellä vanhempien työttömyyden vähentyminen. Myös heidän tupakointinsa on vähentynyt. Lasten aamupalan syöminen arkisin oli lisääntynyt ja humalajuominen vähentynyt. Koulupsykologin vastaanotolle pääsy koettiin Kyyjärvellä helpommaksi kuin edellisenä tutkimusvuonna. Huolenaiheina kouluterveyskyselyn tuloksissa nousi koulu-uupumuksen sekä keskivaikean tai vaikean masentuneisuuden kokemuksen lisääntyminen. Myös koulutyön määrä koettiin yleisemmin liian suureksi ja koulussa työilmapiiri oli heikentynyt. Oppilaat kokivat myös tulleensa huonommin kuulluksi koulussa. Kouluterveydenhoitajan vastaanotolle pääsy koettiin vaikeammaksi.

Saarijärvellä ilonaiheina koettiin läheisen ihmisen alkoholin käytön aiheuttamien ongelmien vähentyminen. Myös kouluterveydenhoitajan ja -lääkärin vastaanotolle pääsy koettiin helpommaksi. Liikunnan harrastaminen vapaa-ajalla lisääntyi ja viikoittainen päänsärky sekä useiden oireiden kokeminen päivittäin vähentyi. Koulutyön määrä koettiin aiempaa tutkimuskertaa kohtuullisemmaksi. Pitkällä aikavälillä myös vanhempien tupakointi oli vähentynyt.

Huolenaiheina Saarijärvellä edelliseen kyselyvuoteen verrattuna nousivat koulutyöhön liittyvät asiat. Koulussa fyysiset työolot koettiin puutteellisemmiksi ja kuulluksi tuleminen koulussa vähentyi. Opiskeluun liittyvät vaikeudet ja lintsaminen lisääntyivät. 8- ja 9 lk:n oppilaiden mielestä fyysistä uhkaa koettiin yleisemmin ja toistuvien rikkeiden tekeminen oli lisääntynyt.

Peruskoulun 8. ja 9. luokan oppilaiden tupakointi on lisääntynyt verrattuna vuoden 2009 kyselyyn kun taas humalajuominen on vähentynyt edelliseen kyselyyn verrattuna.

Toisella asteella kysely tehtiin 1. ja 2. vuoden opiskelijoille Karstulassa ja Saarijärvellä.

Karstulan lukiossa ilonaiheiksi nousi oppilashuollon työntekijöiden (terveydenhoitaja, kuraattori ja psykologi) vastaanotolle pääsyn helpottuminen edelliseen kyselyvuoteen verrattuna.

Huolenaiheina Karstulan lukiossa oli vanhempien työttömyyden lisääntyminen ja opiskelijoiden koetun terveydentilan heikkeneminen. Useita oireita päivittäin koettiin aiempaa enemmän ja koulu-uupumus lisääntyi. Aamupalan syöminen vähentyi. Opiskelussa koettiin vaikeuksia aiempaa useammin ja koulutyön määrä koettiin yleisemmin liian suurena. Tietoisuus vaikuttaa koulun asioihin vähentyi.

Lukiolaisten kokeman mukaan koulun työilmapiiri ongelmat ovat lisääntyneet huomattavasti ja koulukiusattuna olo on lisääntynyt. Lukiolaisten keskuudessa humalaan juominen kerran kuukaudessa oli vähentynyt vuoteen 2009 verrattaessa. Laittomien huumeiden kokeilua esiintyi, mutta se oli vähäisempää kuin vuonna 2009.

Saarijärven lukiossa ilonaiheita edelliseen tutkimuskertaan verrattuna oli todella paljon. Tässä yhteenvedona muutamia asioita: opiskeluun liittyvät vaikeudet vähenivät, ihmissuhdeasiat paranivat, fyysinen terveys parani, liikunta lisääntyi, riskikäyttäytyminen väheni, lukiolaisilla koettu masennus ja koulu-uupumus ovat vähentyneet. Pitkällä aikavälillä opiskelijoiden myöhään valvominen koulupäiviä edeltävinä iltoina vähentyi. Huolenaiheina koettiin koulun fyysisten olojen puutteet. Koulutyön määrä oli opiskelijoiden mielestä yleisemmin liian suuri ja kuulluksi tulemisen koettiin vähentyneen.

Lukiolaisten tupakointi on lisääntynyt vuoden 2009 kyselyyn nähden ja laittomien huumeiden käyttö on vähentynyt

Pohjoisen Keski-Suomen oppimiskeskuksessa Tarvaalassa ilonaiheena oli seuraavia asioita: vanhemmat tiesivät edellistä tutkimusvuotta paremmin lastensa viikonloppuiltojen viettopaikat ja keskusteluvaikeuksien koettiin vanhempien kanssa vähentyneen. Opiskelun vaikeuksiin saatiin yleisemmin apua ja lintsaminen vähentyi. Kouluterveydenhoitajan vastaanotolle pääsy koettiin myös helpommaksi. Huolenaiheena ammatillisessa oppilaitoksessa nousi fyysisten työolojen puutteet ja opiskeluun liittyvä työmäärä koettiin puutteellisimmaksi. Tietoisuus vaikuttaa oppilaitoksen asioihin vähentyi. Myöhään valvominen lisääntyi. Viikoittain koetut niska-hartiakivut ja useiden oireiden päivittäinen kokeminen lisääntyivät.

Eli ilonaiheita on kuntien kouluissa ja oppilaitoksissa paljon. Jotta tilanne pysyy hyvänä, on lasten ja nuorten kanssa toimivien mietittävä millä toimenpiteillä säilytämme nämä hyvät muutokset. Mitä teemme hyvin jo nyt ja missä/millä toimenpiteillä saamme huolenaiheetkin vähenemään. Oppilaiden osallistaminen itseään koskeissa asioissa on mm. tärkeää. Kun oppilas pääsee suunnittelemaan ja vaikuttamaan häntä koskevia asioita mahdollisimman paljon, tulee motivaatiokin asioiden hoitamiseen kuin itsestään ja oppilas kokee myös tulleen kuulluksi. Näin kuntien resurssitkin kohdentuvat niihin asioihin, joihin lapset ja nuoret itse kokevat tarvitsevansa apua/muutosta.

Vanhemmuuden tukeminen nousee kyselyn tuloksissa yhtenä suurena haasteena. Kuinka voimme entistä paremmin huomioida perheet ja heidän tarpeensa ja mitkä oikeasti ovat ne asiat perheissä, joihin niiden jäsenet kokevat tarvitsevansa apua/ muutosta? Eli vanhempien osallistaminen on yhtä tärkeää. Millä indikaattoreilla tutkitaan vanhemmuutta?

2.3. PALVELUN TUOTTAJILTA KERÄTTY KOKEMUKSELLINEN TIETO

2.3.1. Palveluntuottajien kokemukset kyselyn perusteella

Lapsille ja nuorille sekä heidän perheilleen erilaisia palveluja tuottaville toimijoille järjestettiin kysely vuonna 2010. Kyselyn saivat alueen peruskuntien toimijat, Saarikan toimijat sekä kolmannen sektorin toimijat.

Kyselyssä toivottiin lyhyttä kuvausta

- asiakasryhmistä, joiden parissa vastaaja työskentelee
- hyvin toimivista lasten, nuorten ja perheiden palveluista
- palveluiden puutteista
- oman työskentelyn kautta havaituista keskeisimmistä ongelmista lapsilla, nuorilla ja perheillä
- lasten, nuorten ja perheiden huomioimisesta omissa palveluissa
- lastensuojeluilmoituskäytännöistä ja niihin sitoutumisesta sekä ilmoitusten määrästä
- lasten, nuorten ja perheiden palveluohjauksesta omassa työskentelyssä
- yhteistyökäytännöistä eri toimijoiden kanssa
- kehitettävistä asioista sekä kehittämisehdotuksista

Vastauksia kyselyyn saatiin epätasaisesti eri kunnista ja eri toimijoilta. Vastaukset eivät ole vertailukelpoisia, koska osa vastaajista on vastannut kysymyksiin laajemmin, osa niukemmin. Kaikki vastaajat eivät vastanneet ollenkaan kaikkiin esitettyihin kysymyksiin.

Päivähoito

Saarikan alueen kuntien päivähoitopalvelut ovat sopineet seutukunnallisesti yhtenäiset päivähoiton toimintakäytännöt. Alueen kuntien päivähoito ja Saarikan lastensuojelu ovat työstäneet keskinäisen kumppanuussopimuksen, jossa määritellään yhteistyökäytännöt yhteisten asioiden osalta. Esiopetukseen on tullut elokuun 2011 alusta kolmiportainen tuen malli (yleinen, tehostettu ja erityinen tuki).

Karstulassa kaikki lapset saavat hoitopaikan. Hyvää on myös vuoden maksuton päivähoito ja uudet nuoret perhepäivähoitajat. Perhepäivähoitajien koulutustaso on kohonnut.

Kivijärvellä pystyttiin antamaan vuoden 2011 aikana kysyntään perustuvaa vuorohoitoa. Lasten kannalta hyvät käytännöt ja toimintatavat säilyivät. Lasten hoitopaikoille toivotaan joustavampaa / perheystävällisempää järjestelmää loma-aikoina (esim. syys- ja hiihtoloma), etenkin haja-asutusalueilla. Lasten vapaapäiviä ei hyvitetä rahallisesti, josta seuraa, että lapsi tuodaan hoitoon vanhempien vapaapäivinä. Perhevalmennuksen kehittäminen olisi tarpeen moniammatillisena yhteistyönä, tarvetta olisi myös vertaisryhmille. Tavallisten perheiden kotipalvelua kaivataan lisää. Lasten harrastusmahdollisuudet on säilytettävä. Palkitaan myös rahallisesti kolmannen sektorin aktiiveja, esim. juniorivalmentajat, kerhojen vetäjät jne. Varhaiskasvatuksen tavoitteena Kivijärvellä oli varhaisen puuttumisen mallin sisäistäminen päivähoito- ja esiopetuksen oppilashuoltotyössä sekä yhteistyön lisääminen vanhempien, koulun ja SoTen kanssa. Kivijärvellä maksettiin vauvarahaa v. 2011 syntyneille Kivijärvellä kirjoilla oleville lapsille. Henkilöstöä on osallistunut kasvatuskumppanuuskoulutukseen. Erityislastentarhanopettajan palvelut hankitaan ostopalveluna.

Kyyjärvellä erityislastentarhanopettajan palvelut hankitaan ostopalveluna. Varhaiskasvatuksessa noudatetaan seutukunnallisesti yhtenäisiä toimintakäytäntöjä. Varhaiseen puuttumiseen kiinnitetään huomiota.

Saarijärvellä päivähoiton siirtyminen sivistystoimeen on lisännyt yhteistyötä nimenomaan perusopetuksen suuntaan. Vanhoja hyväksi koettuja malleja sosiaalitoimesta ei saa heittää romukoppaan. Sosiaalityön ja päivähoiton suunnitteilla oleva kumppanuussopimus on hyvä. Erilaisen tuen tarve on lisääntynyt päivähoitossa. Lasten lisääntyvien vaikeuksien vuoksi erityispäivähoiton, varhaisen puuttumisen ja ehkäisevän työn tarve on päivähoitossa kasvanut. Esiopetuksen käyttöön tuli kolmiportainen tuen malli (yleinen, tehostettu ja erityinen tuki). Lastensuojelun kanssa on tehty kumppanuussopimus. Saarijärven kaupungin tavoitteena on saada kaikki halukkaat varhaiskasvatuksen piiriin. Varhaiskasvatuksen henkilökuntaa osallistui Sapare II-hankkeeseen (Lasten ruokakasvatus varhaiskasvatuksessa).

Suun terveydenhuolto

Suun terveydenhuollossa tavataan lähes koko ikäluokat lapsista ja nuorista. Useissa kunnissa sama hammaslääkäri katsoo koko perheen ja muutenkin pyritään yhä suurempaan perhekeskeisyyteen mm. perhekäyntimallia kehittämällä ja pyrkimällä tukemaan perheen omaa vastuuta ja aktiivisuutta. Lapsen ja nuoren elinympäristöä ja kouluolosuhteita koskevaan päätöksentekoon pitäisi pystyä vaikuttamaan. Lasten ja nuorten välipala, napostelu ja liian usein toistuva makean käyttö on keskeinen suun terveyteen vaikuttava haittatekijä. Harrastuspaikkojen ja kerhojen välipalatottumukset ovat epäterveelliset. Lapsen kokonaisterveydestä ei ole käsitystä kenelläkään eivätkä kaikki vanhemmat kannan vastuuta lapsensa neuvola- ja terveydenhoitokäynneistä.

Lasten ja nuorten hampaiden reikiintyminen lisääntyy. Haitalliset ravintotottumukset vaikuttavat lapsen energiansaantiin. Puutteellinen ja yksipuolinen ravinto ei riitä turvaamaan lapsen kasvua ja kehitystä. Kauppojen aukioloaikojen varhentuminen aamusta 7.00 on osoittautunut ongelmaksi kaikilla paikkakunnilla sitä mukaa, kun aukioloajat ovat muuttuneet. Karkki- ja limsaostoksilla käy osa nuorista ja he toimivat näin useita kertoja viikossa; ongelma ei koske kaikkia, mutta kasaantuessaan on terveysriski näille nuorille -> terveyserot kasvavat. Lapset ja nuoret hakevat myös energiajuomaa, joka monissa maissa on kielletty alaikäisiltä terveysvaikutustensa vuoksi.

Vanhemmat eivät hallitse lapsiaan vaan lapset hallitsevat vanhempia. Tällöin hoitavan aikuisenkin on vaikea saada tarvittavaa auktoriteettia. Vanhemmat eivät vietä aikaansa lasten kanssa, mene mukaan esimerkiksi harrastuspaikoille, elokuviin, teattereihin ja opeta, miten ko. tilanteissa käyttäydytään.

Perhekäyntejä kehitellään parhaillaan, että saataisiin luotua moniammatillinen malli perheiden yhteisiin neuvontatilaisuuksiin. Ryhmätilojen puuttuminen rajoittaa ryhmätilaisuuksien järjestämistä. Aluejako on hyvä perheiden hoitojärjestelyihin vaikuttava tekijä: perheen kaikki jäsenet käyvät samoilla työntekijöillä ja asuinolo- ja perhesuhteiden tuntemus karttuu. Ei tosin toteudu kaikissa hammashoitoloissa yhtä hyvin.

Koulut

Kouluille tehdyn kyselyn perusteella lasten hyvinvoinnin edistämiseksi Saarikan alueella pitäisi lisätä yhteisöllisyyttä perheiden välillä (esim. vanhempainolkkari), kyläkoulujen jatkuvuus pitäisi turvata ja lasten kuntoutustyön resurssia lisätä (esim. erilaiset ryhmämuotoiset terapiat). Läsnä olevaa oppilaanohjausresurssia pitäisi lisätä sinne, missä sitä ei ole tarjolla. Yhteistyötä pitäisi edelleen kehittää muiden tahojen (esim. Kela) kanssa.

Lapsiperheille pitäisi tarjota riittävä ja konkreettinen tuki mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Lasten hyvinvoinnin lisäämiseksi pitäisi lisätä liikuntaa, vanhemmuuden tukemista, lapsen huomioimista kokonaisvaltaisesti koulussa sekä murrosikäisen kehityksen tukemista. Painopiste tulisi asettaa ennaltaehkäisevään työhön ja varhaiseen puuttumiseen. Koulukuraattorin työpanosta voisi hyödyntää enemmän kuin nyt resurssit antavat myöten. Nuorisotyöhön tulisi panostaa lisää. Etsivälle nuorisotyöntekijälle tarvittaisiin työpari.

Koulujen oppilashuolto ja opiskelijahuolto

Kivijärven alueella toimivan koulupsykologin virkaa ei saatu täytettyä; koulupsykologin palvelut toteutettiin muulla tavoin.

Kehitettävää olisi nuorille suunnattu koulutus, opiskelijahuollon käsikirja, kuuleminen lapsia ja nuoria koskevassa päätöksenteossa, lapsi- ja perhepoliittinen ohjelma, Lapsiparlamentti ja oppilaskunnan hallitus.

Saarikan alueen kunnat ovat olleet mukana valtakunnallisessa oppilas- ja opiskelijahuollon kehittämishankkeessa vuoden 2009 lopusta. Kuntien alueelle on laadittu seutukunnallinen opetussuunnitelma (SeutuOps 2004). Alueen koulut ovat olleet mukana KiVaKoulu-toiminnassa ja Kelpo-hankkeessa. Alueen kouluissa toimivat oppilashuoltoryhmät sekä kuntakohtainen laajennettu oppilashuoltoryhmä. Alueen oppilashuoltoryhmät kokoontuvat 1-2 kertaa vuodessa yhteiseen tilaisuuteen jatkamaan seudullista kehittämistyötä. Alueen koulujen ja Saarikan lastensuojelun välille on valmisteilla kumppanuussopimus. Kouluissa toteutetaan kolmiportaisen tuen mallia

Kyselyn perusteella yhteistyö lastensuojelun kanssa on vaihdellut alueittain. Periaatteessa yhteistyö on ollut toimivaa. Yksittäiset työntekijät voivat olla suoraan yhteydessä lastensuojelun sosiaalityöntekijöihin. Verkostoyhteistyötä on paljon. Lastensuojelun työntekijöiden vaihtuvuus on vaikuttanut negatiivisesti tavoitettavuuteen ja mahdollisuuteen vastata koulun tarpeisiin. Opettajat kaipaavat enemmän tietoa oppilaan tilanteesta, jos oppilas on lastensuojelun piirissä.

Lastensuojelun työntekijät ovat esitelleet kouluille lastensuojelua sekä koulun ja lastensuojelun välistä yhteistyötä. Lastensuojelun sosiaalityöntekijä on mukana laajennetussa oppilashuoltoryhmässä. Yhteistyö toimii myös koulukuraattoreiden ja koulupsykologien välityksellä. Lastensuojelu ja poliisi ovat pitäneet yhteisen turvallisuuskurssin 9. luokan oppilaille. Yhteistyökäytäntöjä on kehitetty viime aikoina mahdollisimman hyviksi ja sujuviksi. Koululta ohjataan ja tuetaan perheitä hakeutumaan lastensuojelun asiakkaaksi ja tarvittaessa tehdään lastensuojeluilmoituksia. Kuraattori, koulupsykologi, kouluterveydenhoitaja ja opettajatkin tekevät yhteistyötä lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden ja perhetyöntekijöiden kanssa (yhteiset palaverit, kotikäynnit, asioiden selvittelyä tiiviissä yhteistyössä vanhempien kanssa jne). Konsultaatiomahdollisuus puhelimitse toimii myös.

Yhteistyö neuvoloiden ja kouluterveydenhuollon kanssa toimii pääsääntöisesti hyvin. Yhdessä koulussa yhteistyötä neuvolan kanssa ei ole.

Mielenterveyspalvelujen kanssa toimiva yhteistyökäytäntö puuttuu ja psykologipalvelut koettiin osittain riittämättömäksi. Äänekosken nuorisopsykiatrian palvelut ovat ajoittain ruuhkautuneet. Erikoissairaanhoidon tarvitaan lääkärin lähete. Erikoissairaanhoidon kanssa yhteistyö on koettu osin toimivaksi, mutta joihinkin erikoissairaanhoidon palveluihin yhteys on heikko. Kuntoutusohjaajan palvelut ovat olleet joustavasti ja hyvin saatavilla. Haukkalan kanssa yhteistyö ei toimi eikä informaatio kulje. Yhteistyö Saarikan kanssa sujuu hyvin.

Yhteistyö paikallisten järjestöjen kanssa toimii hyvin. Yhteistyön koettiin olevan toisaalta myös henkilökysymys ja siitä syystä toimivan vaihtelevasti. Tiedonkulussa koettiin puutteita.

Hyvänä asiana koettiin oppilashuoltoryhmien toimivuus (kokoontuvat riittävän säännöllisesti, opettajat osallistuvat kiitettävästi, työ on suunnitelmallista, moniammatillinen yhteistyö toimii, myös koulun ulkopuolisten tahojen kanssa). Hyvänä koettiin myös koulun oma terveydenhoitaja, kuraattori, psykologi, oppilashuollon käsikirja, tutor- ja oppilaskuntatoiminta, avoin keskustelu, konsultatiivinen keskustelu sekä sitoutunut henkilökunta. Tukitoimien lisääntyminen (tukiopetus, läksykerhot) oli positiivinen asia, samoin lisääntynyt keskustelu oppilaiden tuentarpeesta ja välittävä ilmapiiri henkilöstön keskuudessa. Vanhempien osallisuus oli kasvanut, kun vanhempia on ollut läsnä oppilashuoltoryhmän kokouksissa.

Lukiolla on oma terveydenhoitaja (yhdessä Poken kanssa), oppilashuollon käsikirja tehty, sitoutunut henkilökunta, oppilaskunta ja tutortoiminta, pyrkimys nopeaan reagointiin ja varhaiseen puuttumiseen, psykologin, kuraattorin ja nuoris- ja perhetyöntekijän palvelut ovat saatavilla, säännöt, oppilashuoltoryhmän tapaamiset, yli hallintorajojen oleva hyvä yhteistyö. Lapset ja nuoret osallistuvat heitä koskeviin asioihin. Yksilölliset tarpeet huomioidaan.

Koulujen tukitoimissa nähdään seuraavia kehittämistarpeita: päätoiminen opo, resurssien kohdentaminen, samanaikaisopetuksen lisääminen, ammatillisen osaamisen vahvistaminen, asennekasvatusta jokaiselle työntekijälle, työnohjaus, työnjako, joustavia tapoja suorittaa peruskoulu, ryhmäkoot pienemmiksi, koulunkäyntiohjaajia lisää yleisopetukseen, tukitoimien suunnittelu ja pitkäjänteisyys, yhteistyö opettajien kesken tukitoimissa, kaikki opettajat antamaan tukitoimia ja koko henkilöstö tekemään oppilashuoltotyötä, yksilöllisten tarpeiden huomioiminen, kaikki huomioisivat tuen tarpeen. Oppilashuoltoryhmän pelisääntöjen tarkentamista ja jalkauttamista kaivattiin, samoin lisää aikaa kehittää oppilashuoltotyötä. Oppilashuoltoryhmä koettiin toisaalta myös liian hitaaksi kiireellisissä tilanteissa ja sen seuranta koettiin ontuvana. Projektien yhtenäistämistä ja päällekkäisen työn karsimista kaivattiin. Tarvittaisiin täysipäiväinen psykologi, erityisopettaja (esim. yhteistyössä POKEn Tarvaalan yksikön kanssa), kuraattori, opiskelijaterveydenhuollon lääkäri. Paikkakunnalla tarvitaan nuorisopsykiatrian palveluita. Kokonaisvaltainen vastuu mielenterveysongelmien kanssa kamppailevista nuorista ei ole tällä hetkellä kenelläkään. Vastaanotto 1 x viikossa ei riitä, jos muuten ei ole mitään tarjottavaa. Koulun tukitoimet lapsille ja nuorille ovat niukkoja (erityisopetus, avustajat).

Kyselyyn koululaisten ja opiskelijoiden vanhempien päihde- tai mielenterveysongelmista ilmeni, että jokaiselle koulujen työntekijällä on useita asiakkaita, joiden kasvuympäristössä on päihde- tai mielenterveysongelmia. Koska jokaisen lapsen kanssa työskentelevän on oltava yhteistyösuhteessa vanhempiin, tulisi vanhempien tilanne tarkistaa. Olisi tärkeää varmistaa vanhempien avun saanti, tehdä mahdollisuuksien mukaan perhekeskeistä verkostotyötä koko perheen auttamiseksi tai tarvittaessa tehdä lastensuojeluilmoitus, jotta lapsen mahdollisuudet tasapainoiseen kasvuun ja keskittymisen mahdollisuudet koulunkäyntiin turvattaisiin.

Nuorisotoimi

Alakouluikäisiin voidaan panostaa jonkin verran (välkkytoiminta, kerhot), yläkouluikäisille ja vanhemmille avointa nuorisotoimintaa.

Karstulassa alkoi lasten ja nuorten liikuntatoiminnan kehittämishanke elokuussa 2011. Hanke tekee yhteistyötä kouluterveydenhuollon ja kotien kanssa.

Kyyjärvellä nuorisotalon aukioloajat ovat riittävät.

Saarijärvellä on toteutettu Juuret –hanke.

Etsivä nuorisotyön palvelu on tarjolla alueen kaikissa kunnissa. Etsivä nuorisotyöntekijä saavuttaa useimmiten asiakasnuoren luottamuksen toisin kuin viranomaiset. Tämä tuo mahdollisuuden olla lähellä, läsnä ja kuunnella aidosti nuorta. Hyviä erityisiä työmuotoja ovat olleet sijoitettuna olleiden nuorten tukeminen liittyen lastensuojelun jälkihuollon tavoitteisiin, ryhmätoiminta sekä toiminnalliset työskentelymuodot. Asiakasnuorten omien lasten tilanne on voitu ottaa huomioon työskentelyssä. Tiivis yhteistyö verkostojen kanssa on koettu tulokselliseksi. Etsivä nuorisotyö on pitkäjänteistä työtä, jota on ollut mahdollista tehdä rauhassa ja suunnitelmallisesti asiakasnuorten kanssa.

Pitkäjänteiseen etsivään nuorisotyöhön ei kuitenkaan ole riittävästi resursseja, työ rahoitettu useimmissa kunnissa hankerahoituksella. Etsivä nuorisotyö ei kata alakouluikäisiä; ikäryhmälle ei ole tarjolla erityisnuorisotyötä alueella. Muut toimijat / viranomaiset eivät osaa vielä täysin hyödyntää etsivien nuorisotyöntekijöiden työpanosta yhteistyökumppaneina.

Etsivän nuorisotyön asiakkuuden taustalla esiintyy useimmiten oppimisvaikeuksia, koulukiusaamista, perheen päihdeongelmia, perheen rikkoutumista tai arjen hallintaa häiritseviä kaveri- tai seurustelusuhteita.

Nuorten osallisuus

Vastauksissaan sivistysjohtajat ja nuorisotyöntekijät toivat esille erilaisia vaikuttamiskanavia, joita toivoivat lasten ja nuorten käyttävän. Kuntien nettisivuilla on mahdollisuus tehdä kansalaisaloitteita ja myös yleisönosastokirjoituksia ja erilaisia suoria yhteydenottoja päättäjiin ja virkamiehiin kaivattiin. Nuorille tehdään kunnissa kyselyjä erilaisista asioista ja joissakin kunnissa pyydetään virallisiakin lausuntoja ja kannanottoja olemassa olevilta lasten ja nuorten toimielimiltä.

Kolmannen sektorin palvelut

Seurakuntien palveluissa korostuvat erityisesti vertaistukiryhmät perheille, kohtaamispaikat perhetyössä sekä lasten kehityksen tukeminen ja kristillinen kasvatus. Varhaisnuoriso- ja nuorisotyössä tapahtuu lapsen ja nuoren itsetunnon tukemista, toinen toisensa huomioon ottamista ja omien lahjojen käyttöön ottamista. Toiminta on matalan kynnyksen toimintaa huomioon ottaen nuorten toiveet ja tarpeet. Yhteistyö 4h:n ja etsivän nuorisotyön sekä koulujen kanssa on toimivaa.

Monipuoliset ja haasteelliset 4h-kerhot ala-asteikäisille. Kerhot avoinna kaikille ja ovat ilmaisia. Poikkeuksena erikoiskerhot/kurssit, jotka maksullisia. Toiminta monipuolista. Nuorten koulutukset ovat laadukkaita. Kannustetaan yrittelijäisyyteen ja mahdollisuus kokeilla yrittäjyyttä turvallisesti yhdistyksen avulla.

Pienille lapsille ei ole olemassa kevytmuotoista kerhotoimintaa, ilman että vaikuttaa kotihoidon tukeen. Toimintaa on kylläkin jo aloitettu yhdessä seurakunnan kanssa.

Poliisi

Poliisi työskentelee lasten ja nuorten kanssa pääasiassa syrjäytymiseen, ryhmään sopeutumiseen, koulukiusaamiseen, kouluongelmiin ja päihteisiin liittyvien asioiden yhteydessä.

Poliisin näkemyksen mukaan perheille on olemassa tukipalvelumuotoja sosiaalitoimen kautta, mikä on hyvä asia. Myös nuorisotoimen kautta järjestetään vapaa-aikaan liittyvää tarjontaa (nuorisotalon toiminta). Poliisin oma toiminta keskittyy nuorten tapaamiseen kaduilla ja nuorisotilaisuuksissa sekä koulupoliisitoiminnan yhteydessä.

Poliisin näkökulmasta nuorille suunnattua ohjattua toimintaa ei ole koskaan liikaa, mutta nuorten tavoittaminen on vaikeaa. Nuoret eivät useinkaan halua tavata oman liikkuma-alueensa ulkopuolella. Vanhempien pitäisi viettää omaa aikaansa nuortensa ja lastensa kanssa elämällä normaalia elämää kodeissa yhdessä lastensa kanssa. Muuten voi tulla tilanne, että joku muu hoitaa nuoren tai lapsen asiat.

Poliisin näkemyksen mukaan kunnan vastuulla ja päätettävissä olevan kaavoituksen ja rakentamisen kautta voidaan vaikuttaa viihtyisyyteen ja turvallisuuden tunteeseen.

Poliisin tietoon tulevista ongelmista valtaosa liittyy vanhempien tai vanhemman alkoholinkäyttöön. Alkoholitilanteet kärjistyvät usein perheidiksi. Usein poliisin tapaamisissa perheissä vanhemmuus on hukassa ja perheen toiminnasta vastaa käytännössä lapsi tai nuori vanhemman sijasta. Poliisi törmää myös lapsiin ja nuoriin, jotka ovat syrjäytyneet tahtomattaan vaikeiden elinolosuhteidensa vuoksi.

Poliisin näkemyksen mukaan osa vanhemmista puolustaa oman lapsensa vääräkin käyttäytymistä tehden näin hallaa lapsensa kasvulle ja kehitykselle.

Poliisi ohjaa asiakkaanaan olevia perheitä tarpeen mukaan sosiaalitoimen palvelujen piiriin. Lastensuojelullisten tarpeiden kyseessä ollessa poliisi ottaa välittömästi yhteyden lastensuojeluun asian järjestämiseksi. Perheiden palvelutarpeet tulevat poliisin tietoon yleensä tutkinnallisissa asioissa.

Lastensuojeluilmoitusten tekeminen on poliisille jo rutinoitunut käytäntö ja kaikki työntekijät ovat sitoutuneet siihen. Poliisi tekee Saarikan alueella useita kymmeniä lastensuojeluilmoituksia vuosittain. Poliisilla on lastensuojelun kanssa muutenkin kiinteäksi muodostunut yhteistyö, mm. virka-avun antaminen.

Poliisi vierailee päivähoitossa esittäytymässä säännöllisesti. Terveystieteiden kanssa poliisi tekee yhteistyötä akuutin tilanteen aikana ja jälkihoidon yhteydessä. Yhdessä seurakuntien kanssa poliisi toteuttaa traumaattisten tilanteiden purkamista ja 1.5.2012 alkaen Keski-Suomen Kirkon henkistä huoltoa. Koulutoimen kanssa poliisilla on yhteistyömuotona koulupoliisitoiminta.

Poliisi toimii koko poliisilaitoksen alueella useissa erilaisissa yhteistyöasioissa. Niiden jalkauttaminen kentän ja kuntien / seutukuntien osalta on vaativaa ja vaatisi aikaa, jota ei ole käytettävissä riittävästi.

Poliisi näkemyksen mukaan perheitä pitää tukea, samoin vanhemmuutta. Poliisin mukaan vanhemmuutta pitää myös vaatia. Nuorten syrjäytymisen estämiseen pitää panostaa ja nuorille pitää tarjota heille suunnattua ja ohjattua nuorisotyötä. Yksinhuoltajaperheiden jaksamisen varmistamiseksi heille suunnattu tuki olisi tärkeää. Perheissä pitäisi kiinnittää huomiota lasten asemaan ja siihen, että lapsille ei tule tunnetta, että vanhemmat ovat hylänneet heidät.

Neuvolapalvelut

Neuvolatoimintaa, koulu- ja opiskelijaterveydenhuoltoa sekä lasten ja nuorten ehkäisevän suun terveydenhuoltoa koskeva asetus (380/2009) tuli voimaan 1.7.2009. Asetus säätelee kansanterveyslakia huomattavasti tarkemmin asetuksen mukaisen toiminnan sisältöä. Asetus annettiin, koska selvitysten mukaan kuntien väliset erot lasten ja nuorten ehkäisevien palvelujen voimavaroissa ja sisällössä olivat lisääntyneet ja toiminta oli monissa kunnissa suosituksiin nähden riittämätöntä.

Asetuksen tarkoituksena on varmistaa ehkäisevää toimintaa tehostamalla, että lasten ja nuorten ja perheiden terveysneuvonta ja terveystarkastukset ovat suunnitelmallisia, tasoltaan yhtenäisiä ja yksilöiden ja väestön tarpeet huomioon ottavia.

Tavoitteena on ehkäistä syrjäytymistä ja vähentää alueellista eriarvoisuutta.

Uutta ovat lastenneuvoloissa tehtävät laajat terveystarkastukset, joiden tarkoituksena on tukea vanhempia ja koko perheen hyvinvointia ja jaksamista. Asetusta valmisteltaessa on otettu huomioon aikaisempi kansallinen ohjeistus esimerkiksi Lastenneuvola lapsiperheiden tukena - opas työntekijöille.

Asetuksen mukaiset terveystarkastukset toteutuvat Saarikan alueen neuvoloissa ja kouluterveydenhuollossa. Moniammatillista yhteistyötä tehdään esimerkiksi päivähoidon, koulutoimen, sosiaalitoimen ja tarvittaessa seurakunnan kanssa.

Lasten ja nuorten kasvatukseen liittyvät ongelmat ovat lisääntyneet samoin vanhempien väliset parisuhdeongelmat. Saarikan alueelle on muuttanut erityistä tukea tarvitsevia perheitä ja yksinhuoltajia. Lapsiperheiden kotipalveluun ei ole resursseja. Perheet eivät saa tarpeeksi tukea vauva-ajan arkeen (kodinhoitajat).

Perheneuvola

Eri palveluja alle kouluikäisille on saatavissa suhteellisen hyvin. Perheneuvolassa tehdään työtä moniammatillisena työryhmänä. Perheneuvolan omassa toiminnassa on koulupsykologien myötä mahdollisuus lisätä terapiatyötä ja perheneuvolan jonotilanne on helpottunut ko. lisäresurssin myötä. Lasten puheterapiapalveluita ei ole riittävästi Perheneuvoloissa huomioidaan aina lasten näkökulma, vaikka asiakkaana olisivat aikuiset.

Aikuissosiaalityö

Aikuissosiaalityössä esille nousevat lapsiperheiden taloudelliset vaikeudet, erityisesti ylivelkaantuminen. Velkaneuvonnan palvelujen saaminen on vaikeaa palvelujen ruuhkautumisen vuoksi ja keinoja auttaa ylivelkaantuneita lapsiperheitä ei juuri ole. Aikuissosiaalityöntekijöiden yhtenä huolena on ylivelkaantumisen ohella tai siitä seuraava lapsiperheiden pitkäkestoinen vähävaraisuus.

Lapset ovat melko näkymättömissä aikuisten palveluissa. Lapsiperheiden kotipalvelun puute nousee esille myös aikuissosiaalityön asiakkaiden osalta. Aikuissosiaalityön näkökulmasta yhteistyön tiivistäminen yhteisten asiakasperheiden osalta koetaan tärkeäksi esimerkiksi lastensuojelun ja perhetyön kanssa. Eroperheiden aikuisten väliset suhteet ja niiden vaikutus lapsiin huolettaa, samoin vanhempien keinottomuus tai haluttomuus asettaa rajoja lapsilleen sekä eroperheiden riittävyys lasten kuullen. Lisäksi huolta on nuorten aikuisten työllistymiseen liittyvien polkujen rakentumisesta.

Saarijärveläinen – lehdellä on lahjoitusrahasto, jonka avulla vähävaraisten perheiden lasten harrastuksia voidaan tukea kaikissa Saarikan alueen kunnissa. Näillä varoilla on mahdollista luoda vähävaraisille lapsille harrastusmahdollisuuksia ja tukea jo olemassa olevia harrastuksia. Tämä antaa mahdollisuuden huomioida koko perheen tilanteen paremmin myös aikuissosiaalityössä.

Lastensuojelu

Lastensuojeluun saatiin vuonna 2009 yksi uusi sosiaalityöntekijän virka ja syksyllä 2010 toinen uusi sosiaalityöntekijän virka. Lastensuojelun sosiaalityöntekijöitä on nyt alueella yhteensä viisi. Resurssien lisääntymisestä huolimatta suuri työmäärä ruuhkauttaa edelleen erityisesti lastensuojelutarpeen selvitysten valmistumisen ja avohuollon asiakkaiden palvelujen saannin. Työntekijöiden suuri vaihtuvuus on asettanut haasteita yhtenäisten toimintakäytäntöjen rakentamiselle ja juurruttamiselle. Lastensuojelun tukitoimet ovat riittämättömiä ja lastensuojelun ja perhetyön jatkuvuus ei toteudu runsaiden työntekijävaihdosten vuoksi.

Ruuhkautuneesta työtilanteesta huolimatta lastensuojelun palveluvalikkoon on kehitetty ja otettu käyttöön uusi työmuoto, avoperhekuntoutus.

Lastensuojeluilmoitusten määrä lisääntyy vuosi vuodelta. Asiakkaaksi tulevien lasten tuen tarve lisääntyy ja perheiden ongelmat ovat yhä monimuotoisempia. Ilmoituksia tulee sekä entistä lievemmistä tilanteista että rankemmista tilanteista; usein ilmoitusten taustalta paljastuu enemmän avun ja tuen tarvetta kuin ilmoituksen perusteella oletetaan.

Palveluita tulisi kehittää siten, että lapsi- ja perhekohtaisessa lastensuojelussa olisi vähemmän asiakkuuksia. Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu on myös avohuollossa kallista, koska se sisältää varhaista tukea ja peruspalvelujen erityistä tukea enemmän juridiikkaa ja byrokratiaa. Näin ollen lastensuojelun asiakkuus pitäisi olla käytössä vain silloin kun se on tarkoituksen ja lain kirjaimen mukaista. Tällöin työskentelyn aloittaminen yhä varhaisemmassa vaiheessa ei ole pyrkimys. Työskentely pitäisi aloittaa peruspalvelujen erityisessä tuessa varhaisessa vaiheessa, mutta asiakkuuden siirtyminen lastensuojeluun tapahtuisi vain harvojen kohdalla, vain silloin kun se on tarkoituksenmukaista. Näin lastensuojelun resursointi voidaan kohdentaa sitä eniten tarvitseville.

Avohuoltopainotteisuuden lisääminen ja perhehoidon ensisijaisuus sijaishuollossa edellyttää erilaisten tukitoimien ja työskentelymallien kehittämistä eri ikäryhmille ja eri tilanteisiin. Moniammatillisen yhteistyön merkitys korostuu asiakasmäärän kasvaessa.

Ongelmien ennaltaehkäisyyn ja ongelmien vakavoitumisen ehkäisemisessä ovat tärkeitä perhekeskeiset ja lapsilähtöiset palvelut. Lisäksi yhteistyön tulee olla saumatonta ja tiedonkulun tarkoituksenmukaista eri palveluiden, hoidon ja avun antajien sekä perheen välillä. On tärkeää myös kaikilla tasoilla yhdessä tutkia, arvioida, seurata ja kehittää ehkäisevän työn muotoja ja toimivuutta lapsen ja vanhempien näkökulmasta. Ehkäisevä työ on tehokasta, jos se on systemaattisesti organisoitua ja monimuotoista eli erilaisia toimintatapoja ja menetelmiä yhdistelevää.

Saarikan lastensuojelun painopistettä on onnistuttu siirtämään raskaimmista palveluista kevyempiin ja ehkäiseviin palveluihin. Perhetyön käynnit lisääntyivät ja lapsiperheiden kotipalvelu sekä avoperhekuntoutus-toiminta on käynnistetty. Perhekuntoutuksen ostopalvelua on myös lisätty.

2.3.2. Palvelun tuottajien näkemykset Learning Cafe –tilaisuuksien perusteella:

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laatimiseen liittyen järjestettiin Learning Cafe – keskustelutilaisuudet Saarikan alueen varhaiskasvatuksen ja koulujen edustajille (1.11.2010), sosiaali- ja terveystalouden edustajille (9.11.2010) sekä vapaa-aikatoimen, seurakuntien ja järjestöjen edustajille (17.11.2010). Tilaisuuksien tavoitteena oli tuottaa kehittämissideoita Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman pohjaksi. Keskusteluteemoina olivat

1. kasvua ja kehitystä edistävät palvelut ja yhteistyön toimivuuden edistäminen
2. kasvua tukevat palvelut ja yhteistyön toimivuuden edistäminen
3. kasvua korjaavat palvelu ja yhteistyön toimivuuden edistäminen

kaikkien teemojen kohdalla mietittiin myös, miten voimme kehittää aikuisten palveluja, joilla on iso merkitys lasten ja nuorten hyvinvointiin.

Tilaisuudet onnistuivat hyvin ja tuottivat paljon materiaalia. Kaikissa kolmessa tilaisuudessa nousi tärkeimmiksi kehittämisen kohteiksi samankaltaisia asioita. Tämä antaa näille asioille ison painoarvon. Osa kehittämistarpeista oli sellaisia, joita on voitu viedä eteenpäin yhteisvoimin heti tilaisuuksien jälkeen. Osa kehittämistarpeista on sellaisia, jotka täytyy viedä eteenpäin kuntien ja Saarikan toiminta- ja taloussuunnitelmiin.

KASVUA JA KEHITYSTÄ EDISTÄVÄT PALVELUT

- Riittävän laadukkaat ja riittävät peruspalvelut ja moniammatillinen yhteistyö
  - ennaltaehkäisevän ja varhaisen puuttumisen periaate (terveystarkastukset, palveluiden riittävyys)
  - lapsiperheiden varhaiset tukipalvelut : lapsiperheiden kotipalvelu, neuvolan (ennaltaehkäisevä) perhetyö, parkkitoiminta, avoin päiväkotitoiminta jne.
  - moniammatillisen yhteistyön kehittäminen
  - muutos- ja nivelvaiheiden sovitut toimintakäytännöt, yhteistyö ja tiedottaminen

- riittävä resursointi ja sopivat ryhmäkoot päivähoidossa ja kouluissa ja riittävät konsultoivat erityispalvelut (puheterapeutit, terveyskeskuspsykologit, toimintaterapeutit, koulupsykologit ja –kuraattorit
- työntekijöiden riittävä täydennyskoulutus sekä keskinäinen koulutus ja asiantuntijuuden jakaminen
- Vapaa-ajan mahdollisuuksien kehittäminen
  - vapaaehtoistyön tukeminen kunnissa
  - perheiden yhteisten harrastusten ja tilojen käytön mahdollistaminen
  - vanhempien vertaisryhmien tukeminen
  - nuorisotyön turvaaminen vapaa-ajalla ja kouluissa
  - turvalliset yhteiset säännöt netin käytölle esim. kirjastoissa ja nuorisotiloissa
- Lasten, nuorten ja perheiden näkökulma ja vaikutusmahdollisuudet
  - yhdyskuntasuunnittelu: asuinalueiden heterogeenisuus, turvallisuus, leikkikentät, liikuntapaikat
  - lasten ja nuorten vaikutuskanavien turvaaminen: oppilaskunnat, lapsiparlamentit, nuorisovaltuustot
  - vanhempainyhdistykset tai –toimikunnat

KASVUA TUKEVAT PALVELUT

- Palveluista tiedottaminen perheille ja muille työntekijöille; tieto ajantasasta nettisivut kunnossa, paperiesitteet
- Erityistilanteissa olevien perheiden tukeminen
  - perheet, joissa sairaus, kuolema, mielenterveysongelma, päihdeongelma, ero, lapsen tai nuoren syrjäytymisuhka tai muunlainen kriisi
  - aikuispalveluissa lasten tilanteen huomioiminen
  - oppilashuoltotyö, etsivä nuorisotyö, tukihenkilötoiminta
- Hyvien toimintamallien käytännöt
  - yhteistyö, kotikäynnit, verkostotyö, voimavarakeskeisyys

KORJAAVAT PALVELUT

- Tarpeenmukaiset, asiakaslähtöiset ja riittävät palvelut
  - lastensuojelu: lastensuojelun perhetyö, perhekuntoutus, läheisneuvonpito
  - ensi- ja turvakotipalvelut
  - nuorten tukiasuminen
  - lasten ja nuorten mielenterveyspalvelut, Kolikko
  - hoitopolut kunnossa
    - nuorten päihdepalvelut
    - lapsiperheiden päihdepalvelut
    - neuvolan erityistyöntekijäpalvelut
    - koulun erityistyöntekijäpalvelut
    - yhteistyöverkostot
    - säännöllinen täydennyskoulutus työntekijöille

2.3.3. Päätäjien Learnin Cafe –tilaisuudessa kerätty kokemuksellinen tieto

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa valmisteleva työryhmä kutsui Saarikan alueen kuntien ja SoTe kuntayhtymän luottamusmiespäättäjiä yhteiseen keskustelu- ja ideointitilaisuuteen. Työryhmä halusi kuulla päätäjien näkemyksiä lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin edistämiseen liittyvissä kysymyksissä. Keskustelua varten läsnäolijat jaettiin kahteen ryhmään, jotka kävivät keskustelua annetuista aiheista. Keskustelu oli vilkasta ja idearikasta. Seuraavaan on koottu yhteenvetoa käydystä keskustelusta.

KASVUA EDISTÄVÄT JA TUKEVAT PALVELUT:

- mitä kaikkea voisi järjestää seudullisesti yhteisvoimin!
- painopiste ehkäiseviin palveluihin, keskiöön kuntien palvelut laajasti (esim. kulttuuri), alueen kulttuuri- ja harrastusmahdollisuudet kaikkien kuntien lasten ja nuorten saataville, voimavarojen kohdentaminen
- lisää erilaisia harrastusmahdollisuuksia 12 – 18 -vuotiaille sekä tietoa lähikuntien harrastusmahdollisuuksista, harrastusten ohjaajien ”kierrättäminen” ja kouluttaminen yhteisvoimin eri kuntien kesken, kunnilta tukea lasten kuljettamista harrastuksiin eri kuntiin / harrastukset lähipalveluna, tiedon kulku toimijoiden kesken esim. harrastustoiminnasta, Piispalan hyödyntäminen koko alueella harrastusmahdollisuuksien osalta, alle kouluikäisten ”liikuttaminen” yhdessä -> tilat / vetäjät kunnilta -> etsitään perheitä liikkumaan yhdessä
- Piispalassa alkamassa hanke lasten ja nuorten terveyden ja hyvinvoinnin kehittämiskeskuksesta. Hankkeessa tavoitteena ehkäisevien palveluiden kehittäminen, testaaminen ja palveluyrittäjyyden vahvistaminen -> tätä hyödynnettävä seudullisesti
- varhaiskasvatuksen tärkeä rooli lasten kasvun ja kehityksen sekä perheiden tukemisen palveluna
- tarvitaan tukihenkilöitä, matalan kynnyksen paikkoja, tarvitaan sekä perhetyötä että kotipalvelua, sukupolvien kohtaamispaikkoja (koulut, netti, vanhainkodit, 4h, kylämummut ja –vaarit; toiminnasta todistus osallistujille), pikkulapsien vanhempien verkostoitumista (neuvolan perhevalmennus, päivähoito, koulut, MLL, perhekahvilat, srk)
- perheiden tukeminen alusta asti: vanhemmat riittävän vahvoiksi kasvattajiksi, perheiden oma vastuullisuus, yläkoulun 9-luokalle vanhemmuusopetusta
- koulujen piha-alueet toimiviksi, teiden korjaus
- Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa merkittävä vastuutaho selkeästi toimenpide-ehdotuksille

KORJAAVAT PALVELUT

- tiedon kulku erityisesti erityisten palveluiden tarpeessa olevien lasten osalta nivelvaiheissa: lapsen / nuoren etu; luottamus vaitiolovelvollisten välillä
- lasten eristäytymisen ehkäiseminen erilaisuuden vuoksi -> eri kuntien yläkoululaisten saattaminen toistensa tuttaviksi esim. yhteisten tilaisuuksien kautta
- odotusajat nuoriso- ja lastenpsykiatria-ovien pitkä
- neuvolapalvelut toimivat, oppilashuoltoryhmät ja opiskelijahuoltoryhmät toimivat, etsivä nuorisotyö toimii
- jos vanhemmat kieltäytyvät avusta, lapsi voi joutua odottamaan apua pitkään: työntekijöillä oltava kykyä motivoida vanhempia
- lastensuojelu terminä pelottava
- palvelujen laadun turvaaminen, toiminnan vaikuttavuuden arvioiminen ja palvelujen joustava järjestäminen
- toisen asteen kouluihin lähtevien nuorten ja heidän perheidensä tukeminen: nuorilla ei aina ole tarvittavia valmiuksia selviytyä itsenäisesti, vaikka on pakko lähteä jotta pääsee opiskelemaan
- yhteistä / yleistä keskustelua ikärajoista

3. LASTEN, NUORTEN JA PERHEIDEN PALVELUT SAARIKAN ALUEELLA

Saarikan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa lasten, nuorten ja perheiden palvelut ovat jaettuna palvelurakenteen mukaan peruspalveluihin, jotka sekä edistävät että tukevat lapsen kasvua ja kehitystä sekä korjaaviin palveluihin. Lapsen kehitystä ja kasvua edistäviä ja tukevia palveluita ovat muun muassa neuvola, päivähoito, koulu, nuorisotyö, kotipalvelu, kulttuuri-, kirjasto- ja liikuntapalvelut.

Ehkäisevän lastensuojelun palveluista, jotka koostuvat peruspalveluiden varhaisen tuen palveluista, käytetään käsitettä lapsen kasvua ja kehitystä tukevat palvelut. Näillä palveluilla tarkoitetaan erityisiä palveluita, joita tarjotaan Saarikan palvelujen piirissä, kuten äitiys- ja lastenneuvolassa sekä muussa terveydenhuollossa sekä kuntien tarjoamien palveluiden piirissä, kuten päivähoidossa, opetuksessa ja nuorisotyössä. Myös erilaiset järjestöt ja seurakunnat voivat tarjota kasvua tukevia palveluita. Kasvua tukevat palvelut voidaan käsittää erityisenä tukena lapselle ja perheelle ilman erityistä ongelman määrittelyä tai lastensuojelun asiakkuutta. (Taskinen 2007)

Lasten kasvua korjaavat palvelut ovat erityispalveluita, jotka sisältävät muun muassa lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun, psykiatriset palvelut sekä päihdehoidon.

Kasvua edistävien, tukevien ja korjaavien palvelujen rajat ovat liukuvat sillä monia palveluja tarjotaan kaikilla tasoilla.

3.1. LASTEN, NUORTEN JA PERHEIDEN HYVINVOINTIA EDISTÄVÄT, TUKEVAT JA ONGELMIA EHKÄISEVÄT PALVELUT

Lasten ja nuorten kasvuolojen edistäminen tarkoittaa vanhempien tukemista, ympäristön lapsiystävällisyyttä sekä palveluiden riittävyden, saatavuuden ja laadun varmistamista.

Perhekeskeiset ja lapsilähtöiset palvelut ovat tärkeitä ongelmien ehkäisemiseksi. Yhteistyön tulee olla saumatonta eri palvelujen, hoidon ja avun antajien sekä perheen välillä.

Kaikille suunnatut yleiset palvelut eivät aina tue riittävästi lapsen yksilöllistä kasvua ja kehitystä. Lapsi voi tarvita erityisiä tukitoimia peruspalveluiden yhteydessä. Yksittäiselle lapselle suunnitellut peruspalveluiden erityisen tuen muodot ehkäisevät lapsen kasvun ja kehityksen vaarantumista ja isompien ongelmien syntymistä myöhemmin. Erityisiä tukitoimia kohdennetaan erityistä tukea tarvitseville lapsille. Erityisiä tukitoimia saavan lapsen ei tarvitse olla lastensuojelun asiakkaana. Ehkäisevä lasten suojeleminen on erottamaton osa lapsiperheiden normaaleja palveluita.

Ehkäisevän työn tulisi olla systemaattisesti organisoitua ja johdettua sekä erilaisia toimintatapoja yhdistelevää. Ehkäisevää työtä tehdään kunnan, yksityisten ja järjestöjen lapsiperheiden palveluissa.

3.1.1. Neuvolapalvelut

Kansanterveyslain 14 § mukaan, kunta on velvollinen ylläpitämään terveysneuvontaa, joka on tarkoitettu kaikille kunnan asukkaille. Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 338/2011. Asetus säätelee kansanterveyslakia huomattavasti tarkemmin asetuksen mukaisen toiminnan sisältöä. Asetus annettiin, koska selvitysten mukaan kuntien väliset erot lasten ja nuorten ehkäisevien palvelujen voimavaroissa ja sisällössä olivat lisääntyneet ja toiminta oli monissa kunnissa suosituksiin nähden riittämätöntä.

Äitiysneuvolan tehtävänä on edistää raskaana olevan naisen, sikiön ja vastasyntyneen lapsen ja koko lasta odottavan perheen terveyttä ja hyvinvointia. Tavoitteena on raskaudenaikaisten häiriöiden ehkäisy, häiriöiden varhainen toteaminen ja sujuva hoitoon ohjaaminen. Raskaana oleville naisille tarjotaan mahdollisuus raskauden aikaisiin sikiön kromosomi- ja rakennepoikkeavuuksien seulontoihin, jotka tehdään seulonta-asetuksen mukaan.

Neuvolan tuki suunnataan koko perheelle. Näin voidaan tukea raskaana olevaa naista ja hänen puolisoaan valmistautumaan vanhemmuuteen ja lapsen tuomiin muutoksiin perheessä.

Saarikan alueella äitiysneuvolapalvelut tarjotaan lähipalveluna pysyvissä toimipisteissä.

Perhevalmennuksen tavoitteena on tukea tulevia vanhempia antoisassa ja haastavassa hoito- ja kasvatustehtävässä. Perhevalmennuksella vahvistetaan vanhempien tietoja ja taitoja, jotta arki vauvan kanssa sujuu hyvin. Tarkoituksena on, että jokainen perhe löytää omat voimavaransa ja toimintatapansa

Perhesuunnittelun tavoitteena on seksuaaliterveyden ylläpitäminen ja edistäminen. Palveluiden yhteydessä voidaan käsitellä myös ihmissuhteisiin ja sukupuolikasvatukseen liittyviä kysymyksiä ja ongelmia. Perhesuunnitteluneuvola auttaa ja neuvoo raskauden ehkäisyyn liittyvissä asioissa.

Lastenneuvolan tehtävänä on edistää alle kouluikäisten lasten ja heidän perheidensä terveyttä ja hyvinvointia sekä kaventaa perheiden välisiä terveyseroja. Lastenneuvolassa seurataan ja edistetään lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kasvua ja kehitystä sekä tuetaan vanhempia turvallisessa, lapsilähtöisessä kasvatuksessa ja lapsen hyvässä huolenpidossa sekä parisuhteen hoitamisessa. Lapsi saa neuvolassa rokotusohjelmaan kuuluvat rokotukset

Neuvola-, koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa on päivitetty vuonna 2010 kaikki toimintaohjeet varmistamaan valtioneuvoston asetuksen edellyttämä palvelutaso sekä palvelujen sujuvuus ja asiakkaiden tasavertainen kohtelu. Palvelut tarjotaan lähipalveluna joko pysyvissä toimipisteissä tai sivuvastaanotoilla kaikissa alueen kunnissa. Neuvolan, päivähoidon ja lastensuojelun kesken on käyty kumppanuussopimusneuvottelut. Neuvolatoiminnan rungon muodostavat yksilöllisesti toteutetut terveystarkastukset ja terveysneuvonta. Uutena toimintamuotona ovat laajat terveystarkastukset. Neuvolat tavoittavat lähes kaikki alle kouluikäiset lapset.

Neuvolapalveluiden erityinen tuki

Neuvolassa pyritään havaitsemaan lapsiperheiden erityisen tuen tarpeet mahdollisimman varhain ja järjestämään tarkoituksenmukainen tuki ja apu. Neuvoloissa käytetään ongelmien tunnistamisen apuna erilaisia lomakkeita.

Psykologi toimii neuvolan kanssa yhteistyössä lasten kasvatukseen ja kehitykseen liittyvissä asioissa sekä perheen ja muiden ammattiryhmien kuten esimerkiksi puheterapeutin ja toimintaterapeutin kanssa. Psykologi tekee tiivistä yhteistyötä lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen edistämiseksi myös sosiaalitoimen, päivähoidon ja esikoulun kanssa.

Lapsi voidaan ohjata fysioterapeutille, jos vanhemmat, terveydenhoitaja tai lääkäri huomaa lapsen motorisessa kehityksessä viivästymää tai rakenteellista poikkeavuutta. Jos vauvalla on asentoepäsymmetriaa, fysioterapeutti antaa vanhemmille käsittely ohjeita. Fysioterapeutti voi tehdä tarkemman liikunnallisen kehitysarvion, kun pohditaan erikoissairaanhoidon tarvetta. Mikäli lapsella on motorista kömpelyyttä, fysioterapeutti auttaa perhettä ja lasta löytämään sopivia liikuntamuotoja.

Puheterapialla pyritään yhdessä lapsen vanhempien tai potilaan omaisten kanssa ennalta ehkäisemään, lievittämään tai parantamaan kommunikaatiohäiriöitä.

Yhteistyökumppaneina ovat mm. terveydenhoitaja, psykologi, toimintaterapeutti, lääkintävoimistelija, lääkäri, erikoislääkäri (foniatri tai lastenneurologi), päivähoidon ja kerhojen henkilökunta sekä erityisopettaja suunnittelemassa tarvittavaa kuntoutusta.

Neuvolatoiminnassa järjestetään erilaisia ryhmiä kuten lasta odottavalle perheelle perhevalmennusta ja vauvaperheryhmiä.

Kotikäyntejä tehdään synnyttäneen perheen luokse ja tarvittaessa lapsiperheisiin.

Valtioneuvoston asetuksen määrittämiin laajoihin terveystarkastuksiin varataan pidempi vastaanottoaika ja kartoitetaan koko perheen hyvinvointia. Asetuksen mukaan myös tarkastuksista poisjäävien perheiden tuen tarve kartoitetaan ja erityistä tukea tarvitseville lapsille ja perheille varataan tiheämmät neuvolakäynnit.

Lapsen asiaa voidaan tarvittaessa käsitellä Saarikan alueen kuntoutustyöryhmässä. Kuntoutustyöryhmän tehtävänä on

- suunnitella ja toteuttaa tukitoimia lapsen ja nuoren kehityksen turvaamiseksi
- auttaa erityistä tukea tarvitsevaa lasta/nuorta saamaan hänen tarvitsemansa kuntoutuspalvelut
- edistää viranomaisten sekä muiden yhteisöjen ja laitosten asiakasyhteistyötä kuntoutusasioissa
- toimia keskustelevana ryhmänä, joka jakaa asiantuntijuuttaan ja konsultoi toisiansa ja terveyskeskuksen muita työntekijöitä
- toimia terveyskeskuksen ulkopuolisten yhteistyötahojen konsulttina
- ostopalvelukuntoutukset päättää entiseen tapaan ostopalvelukuntoutustyöryhmä, johon lastenkuntoutustyöryhmä voi tehdä suosituksia ja kirjata esityksiä
- laatia tarvittaessa kuntoutussuunnitelma lapselle/nuorelle
- ensisijaisesti erikoissairaanhoidon tai kehitysvammahuoltoon kuuluvien lasten/nuorten hoitovastuu säilyy jatkossakin ennallaan

3.1.2. Varhaiskasvatus

Päivähoito eri muodoissaan sekä esiopetus kuuluvat koko ikäryhmälle tarjottaviin palveluihin, jotka edistävät ja tukevat lasten kasvua ja kehitystä. Päivähoito tukee vanhemmuutta jakamalla tietoa ja ohjausta lapsen kehitykseen liittyvissä asioissa. Vanhemman on mahdollista saada lapsi päivähoitoon paitsi työssäkäynnin tai opiskelun ajaksi, myös erilaisissa elämäntilanteissa, joissa lapsen hoidon järjestäminen kotona on haasteellista tai päivähoito on muutoin lapsen kannalta hyvä ratkaisu.

Päivähoidossa ja esiopetuksessa pyritään havaitsemaan yksittäisen lapsen erityinen tuen tarve mahdollisimman varhain ja järjestämään tarkoituksenmukainen tuki lapsen kasvun ja kehityksen turvaamiseksi.

Varhaiskasvatuksessa tarjottava erityinen tuki voi olla esimerkiksi erityislastentarhanopettajan palvelua tai yhteistyötä neuvolan, puheterapeutin tai psykologin kanssa. Lapselle tai useammalle lapselle suunnattu erityinen tuki voi olla myös rakenteellista kuten lapsiryhmän kokoon vaikuttamista tai erityisryhmään ohjaamista. Yksittäisen lapsen kanssa voidaan ottaa hänen erityinen tuen tarpeensa huomioon päivähoidon tai esiopetuksen arjessa antamalla lapselle henkilökohtaista ohjausta tai tukea. Lapselle voidaan järjestää hänen kasvuun ja kehitystään tukevaa toimintaa.

Vanhempien kanssa käydään keskusteluja lapsen erityisestä tuen tarpeesta varhaiskasvatussuunnitelman laatimisen yhteydessä sekä tarpeen mukaan päivittäisissä tilanteissa.

3.1.3. Lapsiperheiden kotipalvelu ja ehkäisevä perhetyö

Lapsiperheiden tilapäistä kotipalvelua voidaan myöntää perheisiin, joissa tarvitaan tilapäistä apua arjessa selviytymisessä tai perheisiin, joissa ei kyetä vastaamaan perheen tarpeisiin omien sosiaalisten verkostojen tai kunnan päivähoidon kautta.

Lapsiperheiden kotipalvelua haetaan vastaavan perhetyöntekijän kautta kirjallisella hakemuksella. Kiireellisessä tilanteessa palvelu voidaan käynnistää suullisen pyynnön perusteella jo ennen kirjallisen hakemuksen toimittamista.

Ehkäisevä perhetyö on varhaista tukea lapsiperheille. Ehkäisevää perhetyötä tarjotaan perheille, joilla ei ole lastensuojelun asiakkuutta, mutta joiden elämään liittyy riskitekijöitä, jotka saattavat ilman apua muuttua vakavammiksi. Ehkäisevää perhetyötä myönnetään resurssien sallimissa puitteissa. Ehkäisevä perhetyö on luonteeltaan tilapäistä. Ehkäisevän perhetyön piiriin tullaan vastaavan perhetyöntekijän kautta. Ehkäisevä perhetyö on luonteeltaan ohjauksellista ja kuntouttavaa.

Ehkäisevää perhetyötä on ollut viime vuosina mahdollista tarjota kysynnän mukaan.

3.1.4. Koulujen oppilashuolto ja opiskelijahuolto

Saarikan alueen kunnat ovat olleet mukana valtakunnallisessa oppilas- ja opiskelijahuollon kehittämishankkeessa vuoden 2009 lopusta. Tavoitteena on ollut muokata seutukunnallisesti yhtenäisiä käytäntöjä oppilashuoltoon. Koska Saarijärven seudulla on käytössä yhteisesti laadittu seudullinen opetussuunnitelma (SeutuOPS 2004), on yhteistyön tekeminen myös eri hankkeissa, kuten oppilashuollossa, luontevaa. 1.8.2014 voimaan tulevan Oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaiset muutokset on päivitetty seudulliseen opetussuunnitelmaan. Seudullisen opetussuunnitelman oppilashuollon osuus on liitteenä. Mahdolliset koulukohtaiset osuudet ovat nähtävillä koulujen kotisivuilla.

3.1.5. Perusterveydenhuolto

Lasten ja nuorten hammashoito

Suun terveydenhuolto tavoittaa suurimman osan alaikäisistä lapsista ja nuorista, alakoululaiset ja alle kouluikäiset vanhempineen. Peruskoulun päättäneiden nuorten kohdalla seuraava kontakti on nuoren kanssa tehtävän sopimuksen varassa. Aina määräaikaikäisyntä ei toteudu nuoren elämäntilanteen muutoksen takia: opiskelu, kyky ottaa vastuuta omasta hoitamisestaan ei vielä kaikilla onnistu itsenäisesti, jos nuoren vanhemmat eivät osallistu vastuun ottamiseen.

Terveyskeskuspsykologin palvelut

Terveyskeskuspsykologien tehtävänä on yhteistyössä muiden terveydenhuollon (ja sosiaalitoimen, päivähoidon, sivistystoimen jne) työntekijöiden kanssa toimia terveen kehityksen ja psyykkisen hyvinvoinnin tukemiseksi sekä pyrkiä psyykkisten häiriöiden varhaiseen toteamiseen ja hoitamiseen kaikissa ikäluokissa. Psykologit antavat keskusteluapua ja tekevät psykologisia tutkimuksia sekä antavat myös koulutusta ja konsultaatioapua.

Vastaanotolle voi ohjautua muiden työntekijöiden ohjaamana tai varaamalla itse suoraan vastaanottoajan.

3.1.6. Perheneuvola

Perheneuvola palvelee alueen lapsiperheitä alle 18-vuotiaiden lasten ja nuorten kasvuun, kehitykseen sekä perheen ihmissuhteisiin liittyvissä asioissa. Asiakkaille ja perheille tarjotaan tutkimus-, neuvonta- ja terapiapalveluita sekä perheasioiden sovittelua. Perheneuvolaan ei tarvita lähetettä: se on ”matalan kynnyksen palvelu” lapsiperheille.

Perheneuvolassa etsitään yhdessä ratkaisuja huolenaiheisiin asiakkaan tai perheen sekä heidän kanssaan työskentelevien päivähoiton, koulun, terveydenhuollon ja sosiaalitoimen työntekijöiden kanssa. Perheneuvola tarjoaa myös koulutus-, konsultaatio- ja työnohjauspalveluita lapsiperheiden kanssa työskenteleville.

Perheneuvolan palvelut järjestetään pääosin Saarijärven toimipisteessä. Palveluja voidaan tarpeen mukaan tarjota myös muiden kuntien toimipisteissä.

3.1.7. Lasten ja nuorten terapiapalvelut

Terveyskeskuspuheterapeuttien työ on kielen, puheen ja äänen häiriöiden lääkinällistä ja terapeutista tutkimusta ja kuntoutusta. Tavoitteena on lieventää kommunikaatiohäiriöitä, poistaa niiden aiheuttamia haittoja ja ennaltaehkäistä niiden syntyä sekä konsultoida kommunikaatio-ongelmissa. Terveyskeskuksessa puheterapiaa annetaan pääsääntöisesti neuvolaikäisille lapsille, joilla on kielen ymmärtämisen tai tuoton viivästymää, puheen epäselvyyttä tai äännevirheitä, kielellistä erityisvaikeutta (dysfasiaa), änkytystä tms. Myös esikouluikä lähestyvän lapsen oppimisvaikeuksien ja lukihäiriöiden ennaltaehkäisy on osa puheterapeutin työtä.

Puheterapia on yksilöterapiaa, joka pohjautuu henkilökohtaiseen kuntoutussuunnitelmaan ja sisältää myös vanhempien ohjauksen ja tuen. Puheterapeutit toimivat yhteistyössä perheiden, muun terveydenhuollon ja sekä sosiaali- ja koulutoimen kanssa. Puheterapeutit tapaavat lapsia terveystieteiden ja neuvoloiden tilojen ohella myös mm. päiväkodeissa.

Puheterapeutin palveluihin kuuluvat puheen, kielen, kommunikaation ja äänihäiriöiden, lukemis- ja motoristen toimintahäiriöiden ja niiden kuntoutuksen erityisasiantuntemus. Koko perhe on yhteistyökumppanina. Kouluikäisten puheterapiaan ei ole resursseja.

Saarikka ostaa yksityisiltä palveluiden tuottajilta lapsille ja nuorille mm. puhe- ja toimintaterapiapalveluita, koska Saarikassa ei ole riittävästi puheterapiapalveluita eikä omia toimintaterapeutteja. Saarikan alueella ei ole riittävästi saatavilla lapsille ja nuorille psykoterapiapalveluita Saarikan omana toimintana. Valitettavasti myöskään yksityisiä lasten ja nuorten psykoterapiapalveluita ei ole alueella saatavilla.

3.1.8. Vammaisten lasten ja nuorten palvelut ja kuntoutusohjaus

Vammaispalveluissa työskentelevät vammaissosiaalityöntekijä ja vammaisten palveluohjaaja. Uudet asiakkaat hakeutuvat palveluihin palveluohjauksen kautta.

Vammaispalvelulain mukaan palveluja ja tukitoimia järjestetään silloin, kun vammainen henkilö ei saa riittäviä ja hänelle sopivia palveluja tai etuuksia muun lain nojalla. Vammaissosiaalityöntekijä myöntää palveluja vammaispalvelulain perusteella mikäli palvelujen myöntämiselle asetetut kriteerit täyttyvät. Tällaisia palveluja ovat mm. henkilökohtainen avustaja, kuljetuspalvelut, asunnon muutostyöt ja muut harkinnanvaraiset avustukset.

Vammaisten palveluohjaaja myöntää palveluja kehitysvammalain perusteella mikäli palvelujen myöntämiskriteerit täyttyvät. Vammaisten palveluohjaaja on asiantuntija lasten ja nuorten vammaisuuteen liittyvissä asioissa. Hän neuvoo ja opastaa vanhempia mm. Kelan etuuksien hakemisessa, myöntää lyhytaikaista ja pitkäaikaista asumispalvelua, toimintakeskuspalvelua sekä laatii palvelusuunnitelmia ja kehitysvammaisten erityishuolto-ohjelmia. Vammaisten palveluohjaaja tekee tiiviisti yhteistyötä päivähoiton, koulun, terveydenhuollon, terapeuttien, erikoissairaanhoidon ja lukuisten muiden tahojen kanssa.

3.1.9. Perheoikeudelliset palvelut

Saarikan lastenvalvoja tarjoaa isyyden selvittämiseen sekä lapsen huollosta, asumisesta, tapaamisoikeudesta ja elatuksesta tehtäviin sopimuksiin liittyviä palveluja. Lastenvalvojan palvelut järjestetään pääsääntöisesti Saarijärven toimipisteestä. Palveluja on mahdollisuus tarjota myös Karstulan toimipisteessä tarpeen mukaan. Lastenvalvoja toimii ajanvarausperiaatteella ja palvelut ruuhkautuvat ajoittain. Lapsen asumiseen, tapaamisoikeuteen ja huoltoon liittyvissä riita-asioissa käräjäoikeudelle annettavat olosuhdeselvitykset liittyvät vastaavan sosiaalityöntekijän tehtäviin. Olosuhdeselvitykset tehdään työparityönä.

3.1.10. Aikuissosiaalityön palvelut perheille

Sosiaalityöntekijöiden / etuuskäsittelijöiden palvelut tarjotaan lähipalveluna joko vakituisissa toimipisteissä tai sivuvastaanottoina. Aikuissosiaalityö sisältää toimeentulotukipalvelut, päihdepalveluja sekä työllistymistä tukevia palveluja ja ehkäisevää sosiaalityötä. Työmenetelminä ovat asiakasvastaanotot, kotikäynnit, verkostoneuvottelut sekä yhteistyö muiden toimijoiden kanssa. Perheellisten asiakkaiden kohdalla kotikäyntejä ja asiakasneuvotteluja toteutetaan tarvittaessa yhdessä mm. neuvolan ja lastensuojelun kanssa. Nuorten aikuisten osalta tehdään yhteistyötä etsivän nuorisotyön, TE-toimiston sekä Visio-säätiön kanssa.

Pitkäaikaisten asiakkaiden kanssa pyritään tekemään asiakassuunnitelmat, erityisesti, jos asiakkaan elämään liittyy useita erilaisia tuen tarpeita. Asiakkaan tilanteeseen perehdytään kokonaisvaltaisesti ja perhekeskeisesti. Aikuissosiaalityön asiakasperheiden haasteena ovat usein pitkäaikaistyöttömyys, toimeentulo-ongelmat ja päihteiden käyttö. Vaille koulutusta ja työpaikkaa jäävät nuoret ja nuoret aikuiset ovat vaarassa syrjäytyä.

3.1.11. Ehkäisevä päihdetyö

Saarikan alueen kuntien ja Saarikan palveluissa on hankittu osaamista ja keinoja päihdeongelmien varhaiseen tunnistamiseen ja puuttumiseen. Perheiden kokonaistilanne pyritään ottamaan huomioon kaikissa palveluissa ja päihteiden haitalliseen käyttöön tarttumaan siellä, missä sitä havaitaan.

Perheille pyritään tarjoamaan mahdollisimman oikea-aikaista apua ja tukea. Päihdehaitoista annetaan tietoa useissa kuntien ja Saarikan peruspalveluissa sekä erilaisten järjestöjen toiminnassa.

3.1.12. Kuntien vapaa-aikapalvelut – nuoriso-, liikunta- ja kulttuuripalvelut sekä nuorten osallisuus

Kannonkoskella nuorisotyöntekijän tehtävät hoituvat nuorisotyöntekijä – perhetyöntekijän tehtävän yhteydessä. Nuorisotoimi järjestää lapsille ja nuorille kerhotoimintaa, leirejä ja retkiä sekä ohjattua nuorisotalotoimintaa. Etsivä nuorisotyöntekijän työpanos ostetaan Piispalasta yhdessä Kivijärven kunnan kanssa.

Karstulan nuorisotyön keskeisiä toimintamuotoja ovat nuorisotalotoiminta, pienryhmä- ja kerhotoiminta, koulu yhteistyö, etsivä nuorisotyö sekä leirit, retket ja tapahtumat.

Kivijärven nuorisotaloa kehitetään nuorten toivomalla tavalla, nuorisotaloa pidetään auki viitenä iltana viikossa, pyritään käynnistämään uudenlaisia harrastustoimintoja yhdessä järjestöjen kanssa, liikuntatoimintaa järjestetään, työpajatoiminta jatkuu, kesäkerho yhdessä Kannonkosken - Kivijärven 4h:n kanssa (Kivijärven kunnan talousarvio 2010). Kivijärvellä on valittu vuoden nuori 2011. Etsivä nuorisotyö ostetaan Piispalasta yhdessä Kannonkosken kunnan kanssa.

Kyyjärvellä 7-12 -vuotiaille on järjestetty mahdollisuus osallistua leiritoimintaan. Kerhotoimintaa on 1-9. luokkalaisille. Kyyjärvellä järjestettiin kaikille lapsille mahdollisuus uimaopetukseen.

Saarijärvellä nuorisotalolla toimii erilaisia omaehtoisia ryhmiä ja talolta järjestetään nuorille retkiä, tapahtumia ja iltapäiväkerhoja. Erityisnuorisotyöstä vastaa erityisnuoriso-ohjaaja. Pylkönmäen nuorisotoiminta hoidetaan ostopalveluna Saarijärven 4H-yhdistyksen kanssa. Saarijärvellä on vahva liikunnan ja nuorisotyön järjestökenttä. Nuorisotalon avoimet ovet, tapahtumia, konsertteja, koulukahvila-toiminta, luokkavierailuja eri teemoin, etsivän nuorisotyön yksilöohjausmahdollisuus, nuorisovaltuusto, leirejä (mm. yönuoppari).

Saarijärven lukiossa mahdollisuus valita soveltava kurssi (1op) lastenohjaamiseen. Kurssi toteutetaan lukion ulkopuolella, mutta se lasketaan lukion kokonaisuuteen. Kerhotoiminta jatkuu myös kurssin käytännön ohjaamisjakson jälkeen. Kaupunki on varannut kerhoon ohjaaja rahaa millä kurssin käyneitä opiskelijoita voidaan palkata ohjaamaan kerhoissa.

Saarijärvellä on käytävissä kirjasto, kansalais- ja musiikkiopisto, museo, monitoimitalo, uimahalli-kuntokeskus Aarresaari (ohjatut liikuntaryhmät, uimakoulut, kuntosali), tekojäärata, tenniskentät, tekolumi, Kusiaismäen hiihtokeskus ja laskettelurinne sekä kyläkuntien ylläpitämät liikuntapaikat, urheiluseurojen toiminta. Kaupungin alueella on lisäksi hyvä ulkoilureitistö sekä kesä- että talviulkoiluun (mm. maakuntaura - hiihtoreitistö taukokotineen). Isoja urheilukisoja järjestetään kesällä ja talvella. Nuoria ja nuoriin kohdistuvaa kulttuuritoimintaa palkittiin valtakunnan tasolla (yksittäiset nuoret, Kopl, Art

Hysteria). Saarijärven museon toiminnassa huomioidaan myös koulut. Kulttuuritoimi voi vastata huonosti erityistarpeisiin määrärahojen niukkuuden vuoksi. Yksityiset yrittäjät tarjoavat alueella erilaisia liikunta- ja elämyspalveluita.

Alueen kunnissa järjestettiin useita koko perheen tapahtumia vuoden 2011 aikana eri toimijoiden yhteistyönä.

Kaikissa alueen kunnissa toimii kunnallinen kirjastopalvelu. Kirjastot tekevät yhteistyötä keskenään sekä laajemmin maakunnassa. Kaikissa kunnissa kuntalaiset käyttävät kirjastoa aktiivisesti. Kirjastopalvelut sisältävät opastusta kirjavalinnoissa, tiedonhaussa ja tietokoneen käytössä. Kirjastot tarjoavat erinomaiset kaukolainamahdollisuudet kimppekirjastojen ja maakuntakirjaston avulla. Myös opiskelumateriaalia on mahdollista saada alueen kuntien kirjastoista usein nopeammin kuin opiskelukaupunkien kirjastoista. Kirjastoissa järjestetään erilaisia tilaisuuksia ja toimintaa eri-ikäisille kuntalaisille. Yhteistyö koulujen kanssa on tiivistä.

Lasten ja nuorten osallisuus

Lasten ja nuorten mahdollisuus osallistua järjestäytyneesti oman kuntansa toimintaan on tänä päivänä tärkeä voimavara kunnan kehittämiseen ja kuntalaisten hyvinvointiin. Osallistumiskanavat rakentuvat useimmiten nuorisotoimen ja koulun toimintaan liittyviksi.

Kannonkoskella toimii Lasten Parlamentti, joka valitaan 1. – 6. luokkien oppilaista kahdeksi vuodeksi kerrallaan. Lasten Parlamentti kokoontuu noin kerran kuukaudessa ja sen aikuisena ohjaajana toimii kunnan nuorisotyöntekijä. Kannonkosken yläkoulussa toimii oppilaskunta, minkä hallitus kokoontuu tarvittaessa ja sen aikuisena ohjaajana toimii tehtävään valittu opettaja. Lisäksi Kannonkoskella toimii 5 – 9-luokkalaisista valittu nuorisotalotoimikunta, mikä kokoontuu kerran kuukaudessa ja sitä ohjaa kunnan nuorisotyöntekijä. Lisäksi aloitettu vuosittainen ”Lapset, nuoret ja päättäjät kohtaavat” -päivän järjestäminen.

Karstulassa toimii nuorisovaltuusto, minkä toiminnassa mukana on kunnan vapaa-aikasihteeri. Nuorisovaltuusto osallistuu joskus kunnanhallituksen kokouksiin. Lukiossa ja yläkoulussa toimii oppilaskunnat. Kaikille luokille valitaan luottamusoppilaat.

Kivijärvellä toimii nuorisovaltuusto ja peruskoulun yläkoulussa oppilaskunta. Valtuutetut tapaavat nuoria epäsäännöllisesti.

Kyyjärvellä toimii oppilaskunta sekä ala- että yläkoulussa. Kyyjärvellä on järjestetty nuorten ja päättäjien tapaamisia. Lisäksi toimii vapaamuotoinen vaikuttajaryhmä ”ryhmä rämä” peruskoulun päättäneistä vapaaehtoisista nuorista, lähinnä nuorisotalotoimikunnan tyyppinen.

Saarijärvellä toimii nuorisovaltuusto. Lisäksi lukiossa ja yläkoulussa toimivat oppilaskunnat.

Kohdennettu nuorisotyö

Etsivä nuorisotyö toteutuu alueella Opetus- ja kulttuuriministeriön määritelmän mukaisesti. Kohderyhmä ovat alle 29-vuotiaat nuoret, jotka tarvitsevat ohjausta koulutukseen, työelämään sekä moniammatillisen palveluverkoston pariin. Työ on erityisnuorisotyötä, joka on läsnä nuorten keskuudessa ja tarjoaa mahdollisuuden luottamukselliseen aikuiskontaktiin.

Myös uusi Nuorisolaki määrittelee työtä. Etsivän nuorisotyön tehtävänä on tavoittaa tuen tarpeessa oleva nuori ja auttaa hänet sellaisten palvelujen ja muun tuen piiriin, joilla edistetään hänen kasvuun ja itsenäistymistään sekä pääsyään koulutukseen ja työmarkkinoille.

Alueen kaikissa kunnissa toimii etsivä nuorisotyö. Saarijärvellä toimii lisäksi erityisnuorisotyöntekijä.

Etsivän nuorisotyön toimintatavoissa on jonkin verran eroja kunnittain. Etsivän nuorisotyön asiakkaat ovat iältään pääsääntöisesti 16 – 24 –vuotiaita. Etsivä nuorisotyö tekee yhteistyötä koulujen, oppilaitosten ja työllisyyspalveluja tarjoavien tahojen kanssa (TE-toimisto, Visio-säätiö, Oiva).

Työ on luonteeltaan ehkäisevää työtä: apua elämän suunnitteluun, opiskelupaikan hakemiseen, harrastusten etsimiseen ja ihmissuhteiden miettimiseen. Korjaavaa työtä tehdään myös: moniongelmaisten asiakasnuorten kanssa opetellaan asioiden hoitamista ja kuljetaan rinnalla.

3.1.13. Seurakuntien ja järjestöjen lapsi-, nuoriso- ja perhetyö

Seurakunnat tarjoavat perheille perhepyhäkouluja, perhekirkkoja, perhekerhoja, retkiä, leirejä ja tapahtumia ja lapsille päiväkerhoja. Karstulan seurakunta tarjoaa myös kunnan kanssa yhteistyössä lapsiparkkitoimintaa ”Kotipesässä”. Seurakunnat tarjoavat myös konsertteja, kouluvierailuja ja päivänavauksia ala- ja yläkouluun sekä lukioon. Seurakunnat järjestävät nuorille nuorten iltoja, isoiskoulutusta, leirejä, retkiä gospel-festareille, konsertteja ja rippikoulun 8 luokka-ikäisille.

Järjestöt tarjoavat lapsille ja nuorille retkiä, leirejä ja toimintamahdollisuuksia. MLL:n paikallisyhdistykset tarjoavat tukea lapsille, nuorille ja vanhemmille oman alueen tarpeen mukaan. Ympäri Suomea on yli 400 Mannerheimin Lastensuojeluliiton perhekahvilaa ja Saarikan alueella toimii kuusi perhekahvilaa, jonne kaikki lapsiperheet ovat tervetulleita. Perhekahvilat syntyvät vanhempien omasta aloitteesta ja toimivat suurimmaksi osaksi vapaaehtoisvoimin. Vanhempain puhelimeen tai vanhempain nettiin voi ottaa yhteyttä, kun mieltä painavat vanhemmuuteen ja perhe-elämään liittyvät asiat. Myös nuorille ja lapsille on omat yhteydenottomahdollisuudet.

4h tarjoaa kerhoja, erilaisia teemakursseja, retkiä, kilpailuja, leirejä ja tapahtumia. Tavoitteena on tarjota lapsille tutussa ympäristössä turvallinen kerho, jossa on monipuolista toimintaa ja opitaan asioita tekemällä. Samalla tuetaan omatoimisuutta, käytännön taitojen omaksumista ja vastuullisuutta. Edistetään hyvinvointia, arjen asioiden hallitsemista sekä ehkäistään syrjäytymistä. 4h tarjoaa mahdollisuuden osallistua koulutuksiin ja työllistyä yhdistyksen kautta, toimia kerhonohjaajana tai perustaa oman 4h-yhdistyksen. 4h tarjoaa mahdollisuuden osallistua kansainväliseen toimintaan.

3.2. LASTEN JA NUORTEN KASVUA JA KEHITYSTÄ KORJAAVAT PALVELUT

3.2.1. Perheneuvola ja muut terapiapalvelut

Perheneuvolan moniammatillinen työryhmä antaa tarvittaessa yksilö-, pari- ja perheterapiaa lapsen kehitykseen, käyttäytymiseen ja tunne-elämän ongelmiin sekä vanhemmuuteen ja parisuhteeseen tai perheen ongelmiin liittyen.

Terveyskeskuksessa puheterapiaa annetaan pääsääntöisesti neuvolaikäisille lapsille, joilla on kielen ymmärtämisen tai tuoton viivästymää, puheen epäselvyyttä tai äännevirheitä, kielellistä erityisvaikeutta (dysfasiaa), änkytystä tms.

Puheterapia on yksilöterapiaa, joka pohjautuu henkilökohtaiseen kuntoutussuunnitelmaan ja sisältää myös vanhempien ohjauksen ja tuen.

Terveyskeskuspsykologit ja koulupsykologit tekevät myös terapeuttista työtä lasten, nuorten ja heidän perheidensä kanssa hoidollisten tarpeiden ja työtilanteen mukaan ja kunkin työntekijän ammatillisen osaamisen ja lisäkoulutuksen mahdollistamalla tavalla.

Saarikka ostaa yksityisiltä palveluiden tuottajilta lapsille ja nuorille mm. puhe- ja toimintaterapiapalveluita, koska Saarikassa ei ole riittävästi puheterapiapalveluita eikä omia toimintaterapeutteja. Saarikan alueella ei ole riittävästi saatavilla lapsille ja nuorille psykoterapiapalveluita Saarikan omana toimintana. Valitettavasti myöskään yksityisiä lasten ja nuorten psykoterapiapalveluita ei ole alueella saatavilla.

3.2.2. Nuorten ja perheiden päihdepalvelut

Perusturvaliikelaitos Saarikan päihdepalveluiden toimintamalli on otettu asteittain käyttöön vuoden 2011 aikana. Toimintamalli näyttäytyy koko henkilöstön yhteisenä toimintatapana, jossa päihdeongelmien tunnistaminen ja varhainen tuki liittyy jokaiseen asiakaskontaktiin. Toimintamallissa lasten ja nuorten kohdalla heidän tai heidän perheenjäsentensä riskikäyttäytymisen tunnistaminen ja siihen puuttuminen ovat erityisenä painopisteenä. Alaikäisten päihdepalvelut järjestetään lastensuojelun sosiaalityön kautta. Lapsiperheiden päihdekuntoutus suunnitellaan lastensuojelun sosiaalityön ja päihdetiimin yhteistyönä.

3.2.3. Lasten ja nuorten psykiatriset palvelut

Keski-Suomen sairaanhoitopiiri tuottaa lasten- ja nuorisopsykiatrian palvelut Saarikan alueen lapsille, nuorille ja heidän perheilleen. Erikoissairaanhoidon tarviin perustason työntekijöiden lähete. Lastenpsykiatrian palvelut on tarkoitettu 0-12-vuotiaille ja heidän perheilleen lasten vakavissa psyykkisissä ongelmissa. Koska lastenpsykiatrian poliklinikka

sijaitsee Jyväskylän keskustassa ja lasten- ja nuortenpsykiatrian osastot ovat siirtyneet Keskussairaalan yhteyteen, on alueemme perheillä pitkä matka ko. palveluihin.

Pohjoisen Keski-Suomen nuorisopsykiatrian poliklinikka Äänekoskella vastaa 13-17-vuotiaiden vakavasti psyykkisesti oireilevien nuorten palveluista myös Saarikan alueella. Pohjoisen Keski-Suomen alueella liikkuva psykiatrisen avohoidon konsultaatioryhmä Kolikko on aloittanut säännölliset konsultaatio- ja asiakasvastaanottokäynnit Saarikan alueella syksyllä 2011, mikä on mahdollistanut alueemme nuorten kanssa työskenteleville sekä nuorille ja heidän perheilleen mahdollisuuden psykiatrisen asiantuntija-avun saamiseen varhaisemmassa vaiheessa kuin aikaisemmin.

Erikoissairaanhoidon palvelut (lastenneurologia ja –foniatria, lasten- ja nuortenpsykiatria) ovat kaukana ja niitä on niukasti saatavilla.

3.2.4. Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu

Lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun asiakkaaksi tullaan lastensuojelulaissa määritellyn ilmoitusvelvollisuuden kautta. Useilla sosiaali- ja terveydenhuollon sekä opetustoimen työntekijöillä on ilmoitusvelvollisuus, joilla on velvollisuus salassapitosäännösten estämättä tehdä hoidon ja huolenpidon tarpeesta olevasta lapsesta lastensuojeluilmoitus tai pyyntö lastensuojelutarpeen selvittämiseksi. Myös muilla tahoilla, kuten lapsen läheisillä on oikeus tehdä lastensuojeluilmoitus tai pyyntö lastensuojelutarpeen selvittämiseksi.

Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu on lastensuojelulain määrittämää toimintaa, jota toteutetaan ensisijaisesti tekemällä lapsikohtainen lastensuojelutarpeen selvitys ja asiakassuunnitelma sekä järjestämällä avohuollon tukitoimia. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua ovat myös lapsen kiireellinen sijoitus ja huostaanotto sekä niihin liittyvä sijaishuolto ja jälkihuolto.

Lastensuojelun avohuolto

Lastensuojelun avohuollon palvelut ovat ensisijaisia lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun palveluista. Lastensuojelun avohuollon asiakkuus alkaa, mikäli lastensuojeluilmoitus tai pyyntö lastensuojelutarpeen selvittämiseksi johtavat lastensuojelutarpeen selvittämiseen. Lastensuojelutarpeen selvittämisen jälkeen ratkaistaan jatkuuko asiakkuus lastensuojelutarpeen selvityksen päätyttyä. Lastensuojelun avohuollon työmuotoja ovat lastensuojelutarpeen selvittäminen, asiakassuunnitelman laatiminen, suunnitelmallinen sosiaalityö sekä muut mahdolliset tukimuodot, kuten perheneuvolapalvelut, perhetyö, lapsiperheiden kotipalvelu, tukiperhe- ja tukihenkilötoiminta sekä taloudellinen tukeminen. Lapsi voidaan myös sijoittaa vapaaehtoisuuteen ja väliaikaisuuteen perustuen joko yksin tai perheensä kanssa avohuollon tukitoimena.

Lastensuojelun avohuollon palveluita voidaan järjestää yksin lapseen kohdistuvana mutta lastensuojelulain mukaisia palveluja voidaan järjestää myös lapsen vanhemmalle, huoltajalle ja muulle perheen jäsenelle.

Huostaanotto ja sijoitus ovat aina viimesijaisia tukimuotoja ja lastensuojelulaki on määrittänyt edellytykset huostaanoton toteuttamiselle. Lastensuojelun viranomaisilla on ehdoton velvollisuus ottaa lapsi huostaan, mikäli lastensuojelulain edellytykset siihen ovat olemassa, jolloin vastuu on määrärahoista riippumaton.

Sijaishuolto

Lapsen sijaishuollolla tarkoitetaan huostaan otetun, kiireellisesti sijoitetun tai avohuollon tukitoimin sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Lapsen sijaishuolto voidaan järjestää perhehoitona, laitoshoidon taikka muulla lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla. Jyväskylän sijaishuoltoyksikkö on kilpailuttanut sijaishuollon palveluita tuottavat palveluntuottajat. Sote-kuntayhtymä ostaa sijaishuollon palvelut pääosin näiltä yksityisiltä palveluiden tuottajilta ja perhehoitoa yksityiskodeissa. SoTe-kuntayhtymä/Saarikan alueella tavoitteena on lisätä perhesijoitusten määrää lastensuojelun sijaishuollon muotona.

Sijaishuollon aikana tulee aktiivisesti työskennellä sekä lapsen, hänen biologisten vanhempien ja sijoituspaikan kanssa. Lisäksi pyrkimyksenä on, että lapsi voisi mahdollisuuksien mukaan palata kotiin ja huostaanotto voidaan purkaa. Huostaanotto on aina toistaiseksi voimassaoleva, joka lakkaa kun huostaanoton edellytyksiä ei enää ole tai kun lapsi täyttää 18 -vuotta.

Jälkihuolto

Lastensuojelun jälkihuoltoa on järjestettävä aina sijaishuollon päättymisen jälkeen siinä laajuudessa, kuin nuori sitä välttämättä tarvitsee. Jälkihuoltona järjestetään nuoren tarvitsema erityinen tuki ja apu käytettävissä olevilla palveluilla ja tukitoimilla. Velvollisuus jälkihuoltoon päättyy, nuoren täyttäessä 21 –vuotta. Jälkihuoltovelvollisuus syntyy joissakin tilanteissa myös silloin kun lapsi on ollut sijoitettuna avohuollon tukitoimin.

3.3. LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTIIN VAIKUTTAVAT AIKUISTEN PALVELUT

3.3.1. Mielenterveys- ja päihdepalvelut

Aikuisten mielenterveyspalvelut

Saarikan alueella mielenterveystoimien (4§ 2.mom.) mukaiset aikuisten psykiatrisen avohoidon palvelut tuotetaan mielenterveystoimistoissa Saarijärvellä (Saarijärvi, Kannonkoski) ja Karstulassa (Karstula, Kivijärvi, Kyyjärvi). Saarijärvellä työskentelee lisäksi kuntoutustyöryhmä, joka tuottaa päivätoiminnan, kuntoutuskodin, tukiasumisen ja kotikuntoutuksen palveluja. Kohderyhmänä ovat 18 vuotta täyttäneet vakavista psyykkisistä ongelmista kärsivät: psykoosipotilaat, vaikeista mielialahäiriöistä kärsivät (vakava-asteinen masennus, kaksisuuntainen mielialahäiriö), vakavasti toimintakykyä haittaavista ahdistuneisuushäiriöistä tai pitkittyneistä toimintakykyä heikentävistä traumaista ja kriiseistä kärsivät, myös itsemurhaa yrittäneiden konsultaatio kuuluu mielenterveystoimiston vastuulle. Lähetepakkoa ei ole, vaan palveluiden piiriin on voinut hakeutua oma-aloitteisesti.

Mielenterveyspalveluiden laatusuosituksen periaatteiden mukaan psykiatrisen potilaan hoitosuunnitelmaan sisällytetään tilanteen arviointi ja tarpeellisten toimenpiteiden käynnistäminen myös hoidossa olevien henkilöiden lasten kannalta.

Päihdepalvelut

Perusturvaliikelaitos Saarikan päihdepalveluiden toimintamalli on otettu asteittain käyttöön vuoden 2011 aikana. Toimintamalli näyttäytyy koko henkilöstön yhteisenä toimintatapana,

jossa päihdeongelmien tunnistaminen ja varhainen tuki liittyy jokaiseen asiakaskontaktiin. Toimintamallissa lasten ja nuorten kohdalla heidän tai heidän perheenjäsentensä riskikäyttäytymisen tunnistaminen ja siihen puuttuminen ovat erityisenä painopisteenä.

Saarikan päihdetiimi on aloittanut toimintansa 1.9.2011. Päihdetiimi vastaa yli 18-vuotiaiden riippuvuusongelmaisten (alkoholi, huume, sekakäyttö, peli- ja läheisriippuvuus) hoidontarpeen arvioinneista, avohoidosta, laituskuntoutusten arvioinneista ja myöntää maksusitoumukset Saarikan ulkopuolisiin päihdekuntoutuksiin. Päihdetiimin työhön kuuluvat myös EU-direktiivin mukaiset ajokelpoisuuden seurannat ja alkolukolla valvottuun ajo-oikeuteen liittyvät neuvontakäynnit. Lisäksi päihdetiimi antaa neuvontaa ja tukea riippuvuusongelmaisten läheisille. Päihdetiimi toimii koko Saarikan alueella ja työtä tehdään ajanvarausten mukaan kuntien terveysasemilla.

Visio-Säätiön päihdeohjaaja tukee päihdetiimin tai aikuissosiaalityön kautta tulleita asiakkaita asumisessa ja arjen hallinnassa. Lisäksi hän vastaa päihdeongelmaisten päivätoiminnan järjestämisestä koko Saarikan alueella.

3.3.2. Muut aikuisten mielenterveyspalvelut

Aikuisia palvelevat mielenterveystoimiston työryhmän lisäksi depressiohoitaja sekä terveyskeskuspsykologi.

Terveyskeskuspsykologit toimivat myös työterveyshuollon psykologeina.

Terveyskeskuspsykologin vastaanotolle voi hakeutua elämän kriisitilanteissa, ahdistuneisuuden ja masentuneisuuden takia tai muuten kuormittavassa elämäntilanteessa. Asiakkaan ongelmiin pyritään etsimään ratkaisuja yksilökäynneillä tai tarpeenmukaisella yhteistyöllä läheisten tai muiden työntekijöiden tai viranomaisten kanssa.

Depressiohoitaja tekee tiivistä yhteistyötä terveyskeskuslääkäreiden kanssa masennuksen hoitamiseksi. Vastaanotot ovat Saarijärven ja Karstulan terveysasemilla.

3.4. HENKILÖSTÖRESURSSIT

Neuvola

Sosiaali- ja terveysministeriö suositusten mukaan äitiysneuvolassa pitäisi olla yksi terveydenhoitaja/80 odottavaa perhettä ja lastenneuvolassa 1 terveydenhoitaja/340 lasta kohti. Saarikan alueella äitiys- ja lastenneuvolaan on varattu sosiaali- ja terveysministeriö suosittama työpanos eli yhteensä 5,7 terveydenhoitajaa.

Henkilöstön tarvetta mietittäessä tulisi ottaa huomioon erityistä tukea tarvitsevien perheiden määrän kasvu ja työntekijöiden työskenteleminen useammalla sektorilla ja useassa toimipisteessä, jolloin asiakasmäärän tulisi olla pienempi työntekijää kohti.

Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto

Sosiaali- ja terveysministeriön suositusten mukaan kouluterveydenhuoltoon on varattava yhden terveydenhoitajan työpanos/600 koululaista. Saarikan alueen kouluterveydenhuoltoon varattu 3,5 terveydenhoitajan työpanos valtakunnallisten suositusten mukaisesti.

Opiskeluterveydenhuollossa lukiossa ja ammatillisessa oppilaitoksessa voi olla 600-800 opiskelijaa /terveydenhoitaja.

Perusterveydenhuolto

Perusterveydenhuollon palveluina järjestetään lääkärin ja hoitajien vastaanottopalveluja: perustason avosairaanhoidon (päivystys- ja ajanvarausvastaanotto, laboratoriopalvelut, röntgenpalvelut) ,osastohoito, suun terveydenhuolto . Saarikan alue on jaettu väestövastuualueisiin, joille on nimetty oma lääkäri ja sairaanhoitaja. Lääkärin vastaanottopalvelut järjestetään Saarijärven ja Karstulan terveysasemilla 5 päivänä viikossa, muiden kuntien terveysasemilla keskimäärin vähintään 2 päivänä viikossa.

Lääkäripalveluissa on johtavan ylilääkärin ja 15 terveyskeskuslääkärin vakanssia.

Vastaanottopalveluissa työskentelee osastonhoitaja, kaksi apulaisosastonhoitajaa, 13 sairaanhoitajaa, 2 terveydenhoitajaa, 1 perushoitaja, 15 terveyskeskusavustajaa, 2 välinehuoltajaa, 2 tekstinkäsittelijää, 1 toimistos sihteeri sekä 7.5 laitoshuoltajaa. Työterveyslääkärin ja mielenterveyslääkärin puuttuminen on kuormittanut vastaanottoja. Toiminta on loma-aikojen sulkujen aikaan pääasiassa päivystyslunneista.

Sairaanhoidollisissa tukipalveluissa työskentelee osastonhoitaja, 2 röntgenhoitajaa, 7 laboratoriohoitajaa, 2 terveyskeskusavustajaa. Ensihoito- ja sairaankuljetuspalveluiden järjestämistä vastuu on ollut 1.1.2013 lähtien Keski-Suomen sairaanhoitopiirillä.

Lyhytaikaista osastohoitoa varten tällä hetkellä on paikkoja Karstulassa 35 ja Saarijärvellä 36. Selvittelyn alla on sekä osastojen että potilaspaikkojen määrä. Valmisteltavana on kuntoutuksen osaamiskeskuksen perustaminen. Lyhytaikaisessa osastohoidossa on henkilöstöä: kaksi osastonhoitajaa, kaksi apulaisosastonhoitajaa, 23 sairaanhoitajaa, 14,5 perus-/lähihoitajaa, 2 osastosihteeriä, 9 laitoshuoltajaa, 5 varahenkilöstöön kuuluvaa sairaanhoitajaa sekä 7 varahenkilöstöön kuuluvaa perus-/lähihoitajaa. Varahenkilöstön työpanos on suunniteltu ennalta tiedettyihin poissaoloihin kuten vuosilomat ja ylimääräiset vapaapäivät.

Suun terveydenhuollon palvelut järjestetään lähipalveluna kuntien terveysasemilla lapsille ja vanhuksille, muille keskitetysti Karstulan ja Saarijärven terveysasemilla. Suun terveydenhuollon palveluja tarjoavat Saarikan alueella 12 hammaslääkärää, 6 suuhygienistiä, 12 hammashoitajaa sekä 1 välinehuoltaja.

Fysioterapia ja kuntoutus järjestetään Karstulan ja Saarijärven toimipisteissä sekä tarpeen mukaan muiden kuntien terveysasemilla.

Fysioterapian ja kuntoutuksen palveluja järjestetään osana perusterveydenhuollon palveluja. Fysioterapeutteja on Saarikassa 8, 1 osastonhoitaja ja 1 kuntohoitaja. 1.8 fysioterapeutin työpanos osoitetaan työterveyshuoltoon. Yksilöfysioterapiakäyntejä korvaamaan tarjotaan enenevässä määrin ryhmäpalveluja.

Työterveyshuollon palveluja tuotetaan ja myydään jäsenkuntien alueella toimiville yrityksille ja julkisille organisaatioille sekä yksityisyrittäjille ja maatalousyrittäjille.

Terveydenhuollon palvelut tarjotaan asiakkaille terveydenhuollon ammattihenkilön tekemän hoidontarpeen arvioinnin perusteella. Palveluista peritään palvelumaksut.

Aikuisten mielenterveyspalvelut

Mielenterveyskeskuksen työryhmiin kuuluu kaksi psykiatrian erikoislääkärinä (tällä hetkellä noin 1,5 lääkärin työpanos, puolikasta hoitaa psykiatrian erikoislääkärinä), kolme psykologia, palveluvastaava, viisi sairaanhoitajaa, lähihoitaja, asuntola-apulainen sekä yksi kokoaikainen ja yksi osa-aikainen toimistotyöntekijä. Vahvuutena on ollut henkilökunnan pysyvyys ja ammattitaitoisuus, mutta eläkkeelle jäämistensä myötä henkilökunnan saaminen on tuottanut ongelmia, mikä uhkaa heikentää sekä palvelujen saatavuutta että laatua.

Saarikan alueella toimii yksi mielenterveyskuntoutujien palveluohjaaja.

Päihdepalvelut

Saarikan alueella toimii päihdetiimi, johon kuuluvat päihdesairaanhoitaja ja päihdesosiaalityöntekijä. Päihdetiimin asiakasvastaanottoja järjestetään lähipalveluna kaikissa alueen kunnissa.

Saarikka ostaa yhden päihdeohjaajan palvelut Visio-säätiöltä. Päihdetiimi ja aikuissosiaalityöntekijät ohjaavat asiakkaat päihdeohjaajalle. Päihdeohjaajan toimialueena on koko Saarikan alue. Aikuissosiaalityöntekijät ja mielenterveysyksikön työntekijät tekevät päihdetyötä osana omaa työtään.

Kaikissa Saarikan yksiköissä on valmius ottaa päihteiden käyttöön liittyvät asiat puheeksi, konsultoida päihdetiimiä oman työskentelynsä tueksi sekä ohjata tarvittaessa asiakas eteenpäin.

Alkoholivieroitusoireiden hoitoa (ns. katkaisuhoidon) järjestään Karstulan ja Saarijärven terveysasemien lyhytaikaisosastoilla.

Saarikassa on nimetty päihdepalveluista vastaava lääkäri, mutta pääsääntöisesti asiakkaan tarvitsemista lääkäripalveluista vastaa aluelääkäri.

Vammaispalvelut

Saarikan alueella toimii yksi vammaispalveluiden sosiaalityöntekijä sekä vammaisten palveluohjaaja. Sosiaalityöntekijä käsittelee ja tekee päätökset vammaispalvelulain mukaisista hekemuksista. Palveluohjaaja tekee asiakkaiden palvelutarpeen arvioinnit ja niiden perusteella päätökset palveluiden myöntämisestä.

Perheneuvola

Koko Saarikan aluetta palvelevassa perheneuvolassa on kaksi psykologia ja yksi sosiaalityöntekijä, joka toimii myös terapiapalveluiden palveluvastaavana. Perheneuvolan lääkäripalvelut ostetaan yksityiseltä lastenpsykiatriltä. Perheneuvola ei pysty turvaamaan riittäviä säännöllisiä terapiapalveluita kaikille niitä tarvitseville.

Lasten ja nuorten terapiapalvelut

Lasten ja nuorten terapiapalveluita tarjoavia työntekijöitä ovat terveystieteiden psykologit ja koulupsykologit sekä puheterapeutit. Työntekijöiden määrästä ei ole olemassa suosituksia, mutta neuvola- ja kouluterveydenhuollon ohjeissa edellytetään riittävää määrää erityistyöntekijöitä ja moniammatillista työotetta.

Terveystieteiden psykologien, puheterapeuttien ja koulupsykologien toimia on kaksi, joista toinen palvelee Saarijärven kaupungin alueella ja toinen Karstulan päätoimipaikasta käsin lisäksi Kannonkosken, Kivijärven ja Kyyjärven kuntia. Karstulan koulupsykologin toimeen ei ole saatu työntekijää ja koulupsykologinen työ on jaettu kolmen perheneuvolan psykologin ja Karstulan terveystieteiden psykologin tehtäviksi. Henkilövahvuudesta puuttuu tällä hetkellä yli puolen toimenhaltijan työpanos.

Teriapalveluiden järjestämistä on vaikeuttanut viime vuosina suuri psykologityövoiman vaihtuvuus ja vaikeus saada täytettyä Karstulan koulupsykologin toimi. Kaikissa terapiapalveluiden toimissa työn määrä on resursseihin nähden suuri.

Perheoikeudelliset palvelut

Lastenvalvojapalvelut järjestetään keskitetysti Saarijärvellä. Asiakasvastaanottoja ja kotikäyntejä on mahdollista järjestää tarpeen mukaan myös muiden kuntien alueella.

Saarikan alueella toimii yksi lastenvalvoja. Mitoitus vastaa ympäristökuntien mitoitusta. Lastenvalvojan tehtävään sisältyvät isyyden selvittäminen sekä lapsen huoltoa, tapaamista ja elatusta koskevien sopimusten laatiminen ja vahvistaminen. Lapsen huoltoon tai asumiseen liittyvissä riitatilanteissa käräjäoikeudelle laadittavat olosuhdeselvitykset sisältyvät vastaavan sosiaalityöntekijän tehtävään.

Lastenvalvojan palvelut ruuhkautuvat ajoittain.

Aikuissosiaalityö

Aikuissosiaalityötä tarjotaan lähipalveluna kaikissa alueen kunnissa keskimäärin vähintään 2 päivänä viikossa.

Saarikan alueella toimii yhteensä neljä aikuissosiaalityöntekijää ja kolme päätoimista etuuskäsittelijää. Lisäksi etuuskäsittelyä hoitaa yhden päivän verran viikossa kaksi Saarikan toimistosuhteesta. Kivijärven kunnalta ostetaan myös päivän verran viikossa toimistosuhteen palveluja etuuskäsittelytehtävään.

Aikuissosiaalityön tehtäväkuva on laajentunut kattamaan työllistymiseen liittyvien palvelujen koordinoimisen ja kuntouttavan työtoiminnan suunnittelun, ohjauksen ja seurannan. Myös päihdepalveluihin liittyvät tehtävät ovat laajentuneet. Tällä hetkellä resurssit vaikuttavat riittävältä sosiaalityön ja etuuskäsittelyn osalta. Aikuissosiaalityön tiimiin on perustettu kuntouttavan työtoiminnanohjaajan toimi alkuvuodesta 2013.

Lastensuojelu

Lastensuojelupalvelut tarjotaan keskitetysti Karstulasta ja Saarijärveltä, mutta tarpeen mukaan järjestetään asiakastapaamisia myös muihin kuntiin. Asiakkaiden luokse tehdään myös kotikäyntejä.

Saarikan alueella toimii yhteensä viisi lastensuojelun sosiaalityöntekijää. Osa viroista on ollut ajoittain tyhjänä rekrytointiprosessien ajan, mikä on ruuhkauttanut lastensuojelun sosiaalityötä.

Sosiaalityöntekijöillä on keskimäärin 65 asiakaslasta / työntekijä, kun valtakunnallinen suositus on 35 asiakaslasta / työntekijä. Riittämättömästä resurssista johtuen laissa säädetyt määräajat lastensuojeluilmoitusten käsittelyyn ottamisessa ja lastensuojelutarpeen selvitysten valmistumisessa ylittyvät. Ilmoitusten ja selvitysten ruuhkautuminen vaikuttaa myös selvitysten ja avohuollon asiakastyön laatuun. Osa ilmoituksista selvitetään hyvin kevyellä selvitystyöllä, jolloin selvittämättä saattaa jäädä myös vaikeiden ongelmien kanssa painivien perheiden tilanne. Selvitysten tekemistä joudutaan yleisesti kiirehtimään eikä mahdollisuutta perusteelliseen selvittämiseen ole.

Perhetyö

Perhetyötä tarjotaan asiakkaiden kotiin koko alueella.

Saarikan alueella työskentelee neljä ja puoli perhetyöntekijää. Yksi perhetyöntekijän sijaisuus on kokonaan täyttämättä. Se on mahdollista täyttää määräaikaisena, mikäli perhetyön tarpeeseen ei muilla keinoilla pystytä riittävästi vastaamaan. Vastaavan perhetyöntekijän sijaisuus on myös täyttämättä; vastaavan perhetyöntekijän tehtävät on yhdistetty yhden perhetyöntekijän tehtävään.

Perhetyöntekijät tekevät sekä ehkäisevää perhetyötä, avoperhekuntoutusta että lastensuojelun perhetyötä. Perhetyön todelliseen tarpeeseen pyritään vastaamaan kaikissa tilanteissa. Mikäli se ei ole mahdollista omilla resursseilla, harkitaan ostopalvelujen käyttämistä.

Lapsiperheiden kotipalvelu on käynnistynyt joulukuussa 2012. Lapsiperheiden kotipalvelutyöntekijä työskentelee Kannonkosken, Karstulan ja Saarijärven alueella. Kyyjärvi ja Kivijärvi ovat järjestäneet lapsiperheiden kotipalvelua kunnan järjestämänä palveluna.

Varhaiskasvatus

Kannonkosken varhaiskasvatus järjestetään päiväkotinä Nappulassa Kannonkosken keskustassa. Samoissa tiloissa toimii myös ryhmäperhepäivähoito, jossa järjestetään myös Kannonkosken alueen vuoro- ja viikonloppuhoito. Esikoulu sekä esikoululaisten aamu- ja iltapäivähoito järjestetään Kannonkosken koulun tiloissa. Päiväkotinä Nappulassa työskentelee 4.76 henkilöä (0.26 päiväkodinjohtaja, 2 lastentarhanopettajaa, 2.5 lastenhoitajaa). Ryhmäperhepäivähoidossa työskentelee 2.5 perhepäivähoitajaa.

Karstulan kunnassa sivistyspalveluissa työskenteli vuonna 2011 yhteensä 92 vakinaista ja 26 määräaikaista työntekijää. Perhepäivähoidossa työskentelee 14 henkilöä, päiväkodissa 6 ja Rypäleessä 5 henkilöä. Hallinnossa työskentelee 1 henkilö ja vakituisia sijaisia on 1.

Päivähoitoa annetaan kahdessa päiväkodissa sekä perhepäivähoidossa. Ilta-, yö- ja viikonloppuhoito on keskitetty ryhmäperhepäiväkoti Rypäleeseen. Perhepäivähoitajilla on ammattitutkinto. Päiväkodissa toimii kaksi lastentarhanopettajaa, mikä on lain edellyttämä määrä. Lisäksi päiväkodin yhteydessä toimii toinen esiopetusryhmä, jonka opettaja on lastentarhanopettaja.

Kivijärvellä varhaiskasvatuksen vakansseja on 6. Erityislastentarhanopettajan palvelut ostetaan Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksesta.

Saarijärvellä varhaiskasvatuspalveluissa toimii varhaiskasvatusjohtaja, 3 päivähoiton aluejohtajaa, 1 päiväkodin johtaja, 4 erityislastentarhanopettajaa, 7 lastenhoitajaa, 13.72 päivähoitajaa, 2 päivähoitajaa/varahenkilöä, 8.38 ryhmäavustajaa, 23 perhepäivähoitajaa, 7 vastaavaa ryhmäperhepäivähoitajaa, 16 ryhmäperhepäivähoitajaa sekä 1 lastenhoitaja.

Koulu

Kannonkosken koulupalvelujen henkilöstöä on yhteensä 21: rehtori, esiopettaja, 5 luokanopettajaa, 3 lehtoria, 5 tuntiopettajaa (7 hlöä, joista 4 yhteistä Kivijärven kanssa), erityisopettaja, koulusihteeri, 4 koulunkäynninohjaajaa (5 hlöä, joista 2 yhteistä päivähoiton kanssa). Koulukuraattoripalvelut hankitaan ostopalveluna Karstulan kunnasta 1 tpv/vko.

Karstulassa varhaiskasvatuksessa toimii esiopetuksessa kaksi lastentarhanopettajaa sekä kyläkoululla kiertävä lastentarhanopettaja, joka toimii myös erityislastentarhanopettajana. Päiväkodissa on lisäksi kaksi lastentarhanopettajaa. Esiopetusluokissa on koulunkäynnin ohjaajat (kaksi).

Kivijärvellä opetushenkilöstöä on 10.5 ja muuta henkilöstöä 2.5.

Kyyjärvellä päätoimisia opettajia on 15.

Saarijärvellä perusopetuksen palveluissa toimii 2 rehtoria, 23 lehtoria, 33 luokanopettajaa, 7 erityisluokanopettajaa, 2.67 erityisopettajaa, 9.81 tuntiopettajaa, 2 koulusihteeriä ja 15.05 koulunkäyntiohjaajaa. Lukion palveluissa toimii rehtori, 11 lehtoria ja koulusihteeri.

Vapaa-aika ja nuorisopalvelut, liikunta- ja kulttuuripalvelut

Kannonkosken kunnan vapaa-aika-, nuoriso-, liikunta ja kulttuuripalveluja järjestetään puolikkaan nuoriso-ohjaajan, kansalaisopiston, musiikkiopiston, kirjaston ja järjestöjen toimesta. Monipuolisia harrastus- ja liikuntamahdollisuuksia tarjoaa alueella sijaitseva Nuorisokeskus Piispala. Liikuntatoimen palvelut ostetaan Piispalasta ja liikuntapaikkojen hoidosta vastaa tekninen toimi. Etsivän nuorisotyöntekijän palvelut ostetaan Piispalasta.

Karstulan kunnassa työskentelee yksi vapaa-aikasihteeri vakituisessa työsuhteessa, määräaikainen liikunnanohjaaja sekä etsivä nuorisotyöntekijä. Nuoriso- ja liikuntapalvelut tekevät kiinteää yhteistyötä koulujen kanssa. 4H-järjestöltä ostetaan koulujen kerhonohjausta sekä nuorisotalolle toimintaa. Kulttuurisihteerin tehtävät on yhdistetty kansalaisopiston rehtorin tehtäviin. kansalaisopiston rooli on merkittävä eri ikäisten asukkaiden kulttuuripalvelujen tuottajana muutenkin. Kunnalla on yhteistyösopimus Pohjoisen Keski-Suomen musiikkiopiston kanssa. Kunta tukee järjestöjä nuoriso-, liikunta- ja kulttuuripalveluiden tuottamisessa. Kunnassa toimii kirjasto, missä työskentelee vakituisessa työsuhteessa neljä henkilöä. Usein on lisäapuna eri perusteiden työllistettyjä henkilöitä.

Kivijärvellä kulttuuritoimen vakansseja on 1.4 ja vapaa-ajan vakansseja 1. Etsivä nuorisotyö ostetaan Piispalasta.

Kyyjärvellä kulttuuripalveluja tarjoaa kirjasto. Ohjattua vapaa-aikatoimintaa järjestetään nuorisotalolla sekä retkien muodossa.

Saarijärvellä vapaa-aika-, nuoriso, liikunta- ja kulttuuripalveluissa toimii kulttuurisihteeri, vapaa-aikasihteeri, nuoriso-ohjaaja, erityisnuoriso-ohjaaja sekä kirjastoissa yhteensä 8.5 työntekijää, museossa 3.5 työntekijää, ulkoilualueiden hoidossa 3.5 työntekijää, musiikkiopistossa 12.85 työntekijää, kansalaisopistossa 4 työntekijää ja monitoimitalolla 5 työntekijää.

4. LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTISUUNNITELMA

4.1. TAVOITE JA PÄÄMÄÄRÄT

Edellä esitellyn selvitystyön pohjalta työryhmä esittää seuraavia tavoitteita kuntien hyväksyttäväksi alueen lasten ja nuorten hyvinvoinnin lisäämiseksi.

Saarikan alueen kunnilla tulisi olla tavoitteena järjestää alueella asuville lapsille ja nuorille turvallinen, terveellinen sekä kasvua ja kehitystä edistäviä virikkeitä tarjoava kasvu- ja toimintaympäristö. Tavoitteena on tarjota myös riittävät, laadukkaat, oikein kohdentuvat ja vaikuttaviksi todetut palvelut tasapuolisesti koko alueelle.

Haasteena alueella ovat pienenevät ikäluokat ja pitkät välimatkat. Näistä huolimatta lasten ja nuorten sekä heidän perheidensä palvelut on oltava kohtuullisesti saavutettavissa riittävässä laajuudessa koko alueella. Pienet ikäluokat tuovat mukanaan myös lisäpaineita koulun palvelujen, vapaa-ajantoiminnan ja harrastusten tarjoamisessa tasapuolisesti koko alueella. Vanhemmat joutuvat hankkimaan yhä useammin palveluja lapsille ja nuorille välimatkan päästä ja tarvitsevat tähän tietoa ja tukea.

Tavoitteena on myös yhteisöllisyyden ja yhteisvastuullisuuden vahvistaminen perheiden, järjestötoimijoiden sekä kunnallisten toimijoiden kesken.

4.2. KEHITTÄMISTARPEET, TOIMENPIDE-EHDOTUKSET JA VASTUUTAHOT

Kehittämistarpeet

Kuntalaisille järjestettävillä palveluilla on pyrittävä vahvistamaan väestön sosiaalista asemaa ja tuettava perheiden hyvinvointia ja perheiden kasvatustehtävää, jotta lastensuojeluun ja erikoissairaanhoidon liittyvien kustannusten kasvu saadaan pysymään hillittyinä. Palvelujen tulisi olla oikea-aikaisia ja riittävän vaikuttavia ollakseen kustannustehokkaita.

Kuntalaisilta nousevia kehittämistarpeita ovat erityisesti lapsiperheiden kotipalvelu, lasten ja nuorten harrastusten tukeminen sekä viranomaisten toiminnan luotettavuus ja tavoitettavuus sekä palveluiden saatavuus. Lapset ja nuoret toivovat parannusta kuntakeskusten ja ympäristön viihtyisyyteen, siisteyteen ja kohennukseen.

Palveluiden tuottajilta nousevia kehittämistarpeita ovat peruspalvelujen erityisen tuen vahvistaminen, varhaisten vanhemmuuden tukemisen muotojen lisääminen, lasten tilanteen huomioiminen aikuisten palveluissa, viranomaisten välisen yhteistyön tiivistäminen ja voimavarojen yhdistäminen sekä lastensuojelun palvelujen (sosiaalityö ja perhetyö) riittävä resursointi.

4.2. SUUNNITELMAN SEURANTA JA ARVIOINTI

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman toteutumista tarkastellaan vuosittain tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen valmistelun yhteydessä jokaisella toimialalla.

Parannustoimenpiteet toimitetaan tiedoksi kuntien osalta kunnanhallitukselle ja valtuustolle viimeistään seuraavan vuoden talousarvionesityksen yhteydessä. Saarikassa nousevat ehdotukset tuodaan kunnille tiedoksi kuntaneuvotteluissa.

Suunnitelma päivitetään valtuustokausittain neljän vuoden välein.

Suunnitelmatyöryhmä esittää, että kuntien toimintakertomusten/hyvinvointikertomusten sisältämää tiedontuotantoa yhdenmukaistetaan suunnitelman seurannan helpottamiseksi.

Suunnitelmatyöryhmä esittää, että suunnitelman toteuttamista edistämään sekä seurantaa ja arviointia varten asetetaan monialainen yhteistyöryhmä. Suunnitelmatyöryhmä pyytää, että kunnat nimeävät seurantatyöryhmään yhteistyössä keskenään edustajat sivistystoimesta (koulu ja varhaiskasvatus, vapaa-aika, nuorisotoimi) sekä asuntotoimesta. Saarikka nimeää omalta osaltaan edustajansa työryhmään.

Suunnitelmatyöryhmä esittää, että työryhmän toiminnasta ja sen esitysten valmistelusta vastaa Hyvinvoinnin ja terveydenedistämisen palvelualue.

Lähteet

Taskinen, S. 2007. Lastensuojelulaki (417/2007). Soveltamisopas. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Oppaita 65. Gummerus Kirjapaino Oy. Vaajakoski.

Sirkka Rousu ja LapsiARVI kehittämistyöryhmä, 2008. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinta kunnissa. Opas lakisäateisen suunnitelman laadintaan. Osa 1. Suunnitelman valmistelu. Suomen Kuntaliitto. Helsinki.

Kannonkosken, Karstulan, Kivijärven, Kyyjärven ja Saarijärven kuntien toimintakertomukset vuodelta 2011 ja toimintasuunnitelmat vuodelle 2012.

SoTe kuntayhtymä / Perusturvaliikelaitos Saarikan tilinpäätös ja toimintakertomus 2011 ja toimintasuunnitelma 2012

SoTe kuntayhtymä / Perusturvaliikelaitos Saarikka. Palveluiden järjestämissuunnitelma vuosille 2012- 2015

Terveysten ja hyvinvoinninlaitos. Hyvinvointi-indikaattorit 2010

Työ- ja elinkeinoministeriö. Keski-Suomen työllisyyskatsaus helmikuu 2012

Työ- ja elinkeinoministeriö. Tilastot.

Liitteet:

Liite 1. 3- luokkalaisten kyselyn yhteenveto

Liite 2. 6 –luokkalaisten kyselyn yhteenveto

Liite 3. 9-luokkalaisten kyselyn yhteenveto

Liite 4. Vanhempien ja kuntalaisten kyselyn yhteenveto

Liite 5. Learning Cafe –tilaisuuksien yhteenveto